

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**NOTRANJE REVIDIRANJE KREDITNEGA TVEGANJA
PRI BANČNEM POSLOVANJU**

Ljubljana, december 2003

IGOR VAJDA

IZJAVA

Študent Igor Vajda izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof.dr. Marka HOČEVARJA in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 29.12.2003

Podpis:

KAZALO

1	UVOD	5
1.1	PROBLEMATIKA – PODROČJE PROUČEVANJA	5
1.2	CILJ MAGISTRSKEGA DELA	7
1.3	NAMEN MAGISTRSKEGA DELA	8
1.4	METODE DELA	8
2	POMEN IN VLOGA NOTRANJEGA REVIDIRANJA	9
2.1	VRSTE RAČUNOVODSKEGA NADZIRANJA	9
2.1.1	<i>Revidiranje kot oblika nadziranja .....</i>	<i>10</i>
2.1.2	<i>Prikaz razvoja revidiranja.....</i>	<i>12</i>
2.1.3	<i>Revidiranje in revidiranju sorodne storitve.....</i>	<i>13</i>
2.1.4	<i>Notranje, zunanje in državno revidiranje.....</i>	<i>14</i>
2.1.5	<i>Revizijski standardi in zakonske podlage pri notranjem, zunanjem in državnem revidiranju .....</i>	<i>16</i>
2.2	NOTRANJE REVIDIRANJE IN NOTRANJA REVIZIJA	21
2.2.1	<i>Področja notranjega revidiranja.....</i>	<i>23</i>
2.2.2	<i>Razlike med notranjim in zunanjim revidiranjem ter njuna medsebojna odvisnost .....</i>	<i>24</i>
2.3	ORGANIZIRANOST NOTRANJEGA REVIDIRANJA V BANKI	27
2.3.1	<i>Mesto notranjerevizijske službe v banki.....</i>	<i>27</i>
2.3.2	<i>Sodelovanje notranjerevizijske službe s poslovodstvom ter ostalimi službami v banki.....</i>	<i>29</i>
3	POSEBNOSTI BANČNEGA POSLOVANJA.....	30
3.1	OPREDELITEV BANČNEGA POSLOVANJA.....	30
3.1.1	<i>Vloga bank kot finančnih posrednikov .....</i>	<i>32</i>
3.1.2	<i>Poglavitne bančne funkcije.....</i>	<i>33</i>
3.2	VRSTE BANČNIH TVEGANJ, VZROKI NASTANKA TVEGANJ TER NJHOVO OBVLADOVANJE	34
3.2.1	<i>Tveganja bilance stanja.....</i>	<i>36</i>
3.2.1.1	<i>Likvidnostno tveganje .....</i>	<i>36</i>
3.2.1.2	<i>Tveganje spremembe obrestne mere .....</i>	<i>39</i>
3.2.1.3	<i>Valutno tveganje.....</i>	<i>41</i>
3.2.2	<i>Kreditno tveganje .....</i>	<i>43</i>
3.2.3	<i>Tržno tveganje .....</i>	<i>47</i>
3.2.4	<i>Kapitalsko tveganje .....</i>	<i>48</i>
3.2.5	<i>Operativno tveganje .....</i>	<i>50</i>
3.3	KREDITNO TVEGANJE V SLOVENSКИH BANKAH	51
3.3.1	<i>Vpliv kreditnega tveganja na uspešnost poslovanja bank.....</i>	<i>53</i>
3.3.2	<i>Pravna ureditev in nadzor centralne banke .....</i>	<i>54</i>
3.3.2.1	<i>Razvrstitev bilančne aktive in izključevanje prihodkov.....</i>	<i>56</i>
3.3.2.2	<i>Oblikovanje rezervacij.....</i>	<i>58</i>
3.3.2.3	<i>Koncentracija kreditne izpostavljenosti.....</i>	<i>60</i>
3.3.2.4	<i>Kapitalska ustreznost.....</i>	<i>61</i>
3.3.3	<i>Stanje slovenskega bančnega sistema z vidika kreditnega tveganja .....</i>	<i>62</i>
3.3.3.1	<i>Razvrstitev aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk.....</i>	<i>62</i>
3.3.3.2	<i>Kvaliteta aktive poslovnih bank v slovenskem prostoru.....</i>	<i>64</i>

3.3.4	<i>Primeri težav v bančnem sektorju</i>	67
3.3.4.1	Propad Komercialne banke Triglav (1996).....	69
3.3.4.2	Problematika hranilnic	70
4	NOTRANJE REVIDIRANJE KREDITNEGA TVEGANJA PRI BANČNEM POSLOVANJU	73
4.1	POSTOPKI NOTRANJEGA REVIDIRANJA	73
4.1.1	<i>Načrtovanje revizije</i>	75
4.1.2	<i>Preiskovanje in vrednotenje informacij</i>	75
4.1.3	<i>Sporočanje izidov</i>	76
4.1.4	<i>Spremljanje v prihodnje</i>	78
4.2	NOTRANJE REVIDIRANJE KREDITNEGA TVEGANJA PRI BANČNEM POSLOVANJU	78
4.2.1	<i>Notranje revidiranje naložbene dejavnosti</i>	78
4.2.2	<i>Splošni cilji pri revidiranju naložb</i>	80
4.2.3	<i>Postopki in pomembnejše notranje kontrole pri odobravanju naložb</i>	80
4.2.3.1	Vsebina splošnega dela kreditne mape.....	81
4.2.3.2	Bonitetna razvrstitev posojilojemalca	82
4.2.3.3	Limitiranje kredita in kreditna izpostavljenost banke	84
4.2.3.4	Povezane osebe	86
4.2.3.5	Posojila odobrena osebam v posebnem razmerju z banko	87
4.2.3.6	Kvaliteta zavarovanj.....	88
4.2.3.7	Predlog za odločanje o naložbi.....	89
4.2.3.8	Pogodbena dokumentacija.....	90
4.2.3.9	Črpanje odobrene naložbe	91
4.2.3.10	Spremljava poslovanja s komitenti	91
4.2.3.11	Razreševanje slabih naložb in odpis terjatev.....	92
4.2.4	<i>Program preveritve delovanja notranjih kontrol</i>	92
5	ZAKLJUČEK	93
6	LITERATURA IN VIRI	95
6.1	LITERATURA	95
6.2	VIRI.....	98

PRILOGE

SEZNAM TABEL

Tabela 1:	Primerjava med revidiranjem računovodskih izkazov, revidiranjem skladnosti s predpisi in revidiranjem poslovanja	7
Tabela 2:	Vprašalnik o obvladovanju obrestnega tveganja	37
Tabela 3:	Vprašalnik o obvladovanju valutnega tveganja	39
Tabela 4:	Vprašalnik o obvladovanju tržnega tveganja	44
Tabela 5:	Glavne postavke bilance stanja bank	47
Tabela 6:	Razvrstitev bilančne in zunajbilančne aktive bank, oblikovani popravki in rezervacije	59
Tabela 7:	Izpostavljenost po panogah in povprečna boniteta panoge	60
Tabela 8:	Izpostavljenost do posameznih skupin držav	61

SEZNAM SLIK

Slika 1:	Primerjalna ponazoritev revidiranja glede povezanosti revizije z revidirancem	10
Slika 2:	Hierarhija pravil revidiranja	15
Slika 3:	Vrste bančnih tveganj	31
Slika 4:	Povprečna sestava bančnih virov sredstev in naložb 31.12.2002	49
Slika 5:	Struktura kreditnega portfelja vseh bank	60
Slika 6:	Tehtana aktiva, kapital in količnik kapitalske ustreznosti bank	62
Slika 7:	Medletne spremembe tehtane aktive in kapitala za banke	63

1 UVOD

1.1 Problematika – področje proučevanja

Banke kot nosilci finančnega sistema so del današnjega hitro se spreminjajočega okolja. Ne le, da se mu morajo hitro in uspešno prilagajati, temveč tudi poskušajo predvideti razvoj dogodkov v prihodnosti in si tako pridobiti konkurenčne prednosti. Pri tem banke še posebno pozornost posvečajo tveganju, saj je aktivno prevzemanje in upravljanje tveganja osrednji posel banke, ki ji zagotavlja prihodek in obstoj. Banka služi prav z aktivnim upravljanjem tveganja. Bistvo pri tem je, da zna banka tveganje izmeriti in s tem določiti ceno, ki jo zaračuna tistim, od katerih prevzame tveganje (Ribnikar, 1994a, str. 3).

Tveganje je posledica spoznanja, da obstajajo donosne priložnosti. Opredelimo ga lahko kot nezmožnost, da bi pravilno napovedali tok dogodkov, oziroma kot nezmožnost popolnoma nadzorovati, ali bodo rezultati prihodnjega toka dogodkov enaki načrtovanim (Mramor, 1993, str. 99).

Tveganja so pogosto definirana kot neugoden vpliv na profitabilnost zaradi veliko različnih virov negotovosti (Bessis, 1998, str. 5). Merjenje tveganj zahteva upoštevanje negotovosti in potencialnega neugodnega vpliva na profitabilnost.

Banka, ki se izogiba vsakemu tveganju, ne more biti uspešna, saj ne more zadovoljiti potreb komitentov. Po drugi strani pa banka, ki prevzame preveliko tveganje, skoraj zanesljivo zaide v težave. Zaradi izpostavljenosti tveganjem pri poslovanju je verjetnost izgube za banko večja. Katerim vrstam tveganj je banka najpogosteje izpostavljena, pa lahko ugotovimo tudi iz njenih računovodskih izkazov (Peterlin, 1999, str. 67).

Tveganj, ki so jim banke izpostavljene, je več vrst, najpomembnejša med njimi pa so kreditno tveganje, tveganje spremembe obrestne mere, likvidnostno tveganje ter valutno tveganje. Njihova pomembnost oziroma prisotnost je različna po državah.

Kljub pojavu novih bančnih storitev v domačih bankah je še vedno poglavitna dejavnost večine bank dajanje posojil. Posojila predstavljajo najpomembnejši delež naložb bank in izgube zaradi slabih naložbenih odločitev ostajajo najpogostejši vzrok propadov bank. V Sloveniji je trenutno najbolj pomembno kreditno tveganje.

Kreditno ali zaupanjško tveganje je tveganje, da bo stranka, ki je dobila posojilo ali ji je bil odobren odlog plačila pri nakupu z odloženim plačilom (nakup na kredit), zaradi poslabšanja finančnega položaja nesposobna ali nepripravljena vrniti glavnico in obresti (Turk, 2000, str. 840).

Kreditno tveganje se ne nanaša le na posojila, temveč tudi na drugo bilančno in zunajbilančno izpostavljenost, kot so na primer jamstva, sprejem menic in naložbe v vrednostnice.

V razmerah hitre rasti kreditov je težko razločevati dobre posojilojemalce od slabih. Zato rast kreditov ne sme biti prehitra ter na račun poslabšanja kvalitete kreditov. Številne odobrene bančne naložbe, ki so bile ob odobritvi dobre, se lahko spremenijo v izgubo zaradi slabega upravljanja. Banke zabredejo v težave, ker ne uspejo prepoznati slabih terjatev, oblikovati rezervacij za njihov odpis in pravočasno izključiti prihodke od obresti, kar povzroča zniževanje donosa banke in s tem donosnosti ter solventnosti banke. V najslabšem primeru to pripelje v propad banke. Če banka zanemari pomen kreditnega tveganja in je usmerjena v strategijo ekspanzivne in kvantitativne politike odobravanja naložb, to privede do ohlapnega obvladovanja kreditnega tveganja in zapostavljene kvalitete procesa odobravanja, spremljanja in zavarovanja naložb.

Pogosto je vzrok bančnih težav velika izpostavljenost enemu ali skupini povezanih posojilojemalcev, ki banko izpostavljajo koncentriranemu kreditnemu tveganju. Velika koncentracija kreditnega tveganja se lahko pojavlja tudi v izpostavljenosti do določenega dela gospodarstva oziroma zemljepisnega območja. Prav tako posojanje povezanim osebam, posameznikom ali podjetjem, ki so povezani z banko prek lastništva ali imajo možnost, da nanjo vplivajo neposredno ali posredno, lahko ob pomanjkanju ustreznega nadzora privede do odločitev v zvezi s kreditno (bonitetno) sposobnostjo takih posojilojemalcev, ki niso vedno nepristranske ter zato povečujejo izpostavljenost kreditnemu tveganju izgub.

Uprave bank so v prvi vrsti odgovorne lastnikom. Prav tako pa so odgovorne tudi nadzornikom, ki skušajo zagotoviti varno in učinkovito poslovanje bank z ustreznim nadzorom nad njimi, kar se uvršča med temeljne sestavine urejenega gospodarskega okolja.

Dolžnost vodstev bank je, da jasno uredijo ravnanje z vsemi oblikami bančnih tveganj, proti katerim se banka postavlja s sistemom notranjih kontrol. Lastniki in nadzorniki morajo zahtevati od uprav bank pisno opredeljena pravila in mehanizme, ki jih uporabljajo.

Notranje kontroliranje je učinkovito, če so cilji natančno opredeljeni, če so naloge delavcev načrtovane in če obstajajo notranja pravila o vključevanju in delovanju notranjih kontrol (Hočevar, 1991, str. 57).

Notranje kontroliranje obsega postopke, ki s svojim delovanjem zagotavljajo pravilnost računovodskih izkazov, omogočajo varovanje premoženja ter preprečujejo in odkrivajo napake in prevare. Ena izmed nalog notranjih kontrol je tudi preprečevanje gospodarskega kriminala, ki se pojavlja v obliki davčnih utaj, kraje premoženja, podkupovanja, sklepanja škodljivih pogodb, zlorabe poslovnih skrivnosti ter pranja denarja (Odar, 1993, str. 76).

Kar zadeva poslovno uspešnost, morajo imeti uprave bank dolgoročno poslovno strategijo, ki mora biti operacionalizirana v poslovnih politikah za vsako področje bančnega poslovanja. Na to se običajno navezuje potreba po razviti notranjerevizijski službi, ki naj primernost in ustreznost omenjene ureditve sproti nadzira ter s svojimi izsledki in priporočili sproti obvešča bančno upravo.

Banke so v skladu z Zakonom o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03) dolžne organizirati notranjerevizijsko službo kot neodvisno organizacijsko enoto v banki, ki o svojih aktivnostih poroča neposredno poslovodstvu banke, svoje aktivnosti pa opravlja v skladu z letnim načrtom dela službe in neodvisno od opravljanja bančnih dejavnosti.

Notranjerevizijska služba v banki postaja vse pomembnejša. K njenemu razvoju so pripomogli različni dejavniki, kot so nenehna rast obsega poslovnih dogodkov v banki, vključevanje v mednarodne delitve dela, uvajanje novih tehnologij in postopkov dela ter podobno. Vsi ti razlogi so vplivali na to, da poslovanje banke postaja vse bolj zapleteno. Poslovodstvo banke se v takih okoliščinah srečuje z velikimi težavami neposrednega nadzora, saj mora ves svoj čas posvetiti razvoju banke. Zato se pri izvajanju nadzora opira predvsem na svojo notranjerevizijsko službo, ki ga opozarja na morebitne nepravilnosti v banki (Vitorovič, 1991, str. 44).

Bistvo pri tem je, da se vodstvo banke zaveda pomena, vloge in pristojnosti notranjerevizijske službe ter upošteva njene ugotovitve in priporočila. Navedena usmeritev se zrcali tako v Bazelskih načelih preudarnega bančnega poslovanja (1998) kot tudi v izdanem priporočilu za vzpostavitev in izvajanje sistema notranjega nadziranja v bankah s strani Centralne banke Slovenije (1998).

1.2 Cilj magistrskega dela

Cilj magistrskega dela lahko strnem v naslednje točke:

- opredeliti pomen in vlogo notranjega revidiranja ter predstaviti organiziranost notranjega revidiranja v banki;
- pojasniti posebnosti bančnega poslovanja, bančnih tveganj, bančnega nadzora ter stanja slovenskega bančnega sistema z vidika kreditnega tveganja ter
- utemeljitev notranjih kontrol, ki bi jih morale banke vzpostaviti in upoštevati pri naložbeni dejavnosti z namenom prevzemanja in učinkovitega obvladovanja kreditnega tveganja.

Teza magistrskega dela je, da se vzporedno z večanjem bančne naložbene dejavnosti večajo potrebe po vzpostavitvi natančnejših in zahtevnejših notranjih kontrol ter učinkovitejšega sprotnega spremljanja njihovega delovanja.

1.3 Namen magistrskega dela

Obravnavana tematika v magistrskem delu je lahko uporabna za:

- notranje revizorje v bankah kot pomoč pri revidiranju bančnih naložb;
- zunanje revizorje kot pomoč pri preveriti obstoja, delovanja in slabosti notranjih kontrol pri naložbeni dejavnosti banke;
- uprave bank, saj se preko učinkovitega obvladovanja tveganj ter učinkovitosti in uspešnosti poslovanja bank odraža splošna slika solidnosti njihovega poslovanja.

1.4 Metode dela

Pri izdelavi magistrskega dela bom združeno uporabil:

- **teoretično znanje**, pridobljeno na podiplomskem študiju na Ekonomski fakulteti, ter
- **praktične izkušnje, pridobljene** pri svojem delu tako v bančni notranjerevizijski službi kot tudi pri zunanjerevizijski družbi.

Delo začnemo z deduktivno metodo, saj bomo najprej na splošno predstavili vrste računovodskega nadziranja ter vlogo in pomen notranjega revidiranja v bankah.

Pri proučevanju posebnosti bančnega poslovanja, različnih vrst tveganj, pred katerimi so banke izpostavljene, in načina njihovega obvladovanja se bomo posluževali metode analize. Navedeno metodo bomo uporabili tudi pri analiziranju stanja slovenskega bančništva z vidika kreditnega tveganja ter pri analiziranju primerov težav v bančnem sektorju.

Metoda sinteze bo prišla do izraza v tretjem delu magistrskega dela, predvsem ob povezovanju utemeljenih notranjih kontrol pri naložbeni dejavnosti banke v oblikovan program preveritve delovanja notranjih kontrol.

Magistrsko delo je tematsko razdeljeno na tri med seboj povezane dele. V prvem delu sem podrobneje predstavil pomen in vlogo notranjega revidiranja ter organiziranost notranjega revidiranja v banki.

V drugem delu magistrskega dela sem pojasnil posebnosti bančnega poslovanja. Tako sem opredelil vlogo banke kot najpomembnejšega finančnega posrednika, predstavil poglobitve bančne funkcije. Nato sem predstavil bančna tveganja, dejavnike nastanka tveganj ter njihovega obvladovanja, s katerim se srečuje banka pri opravljanju vsakodnevnih bančnih storitev. Poseben poudarek sem namenil opredelitvi vpliva kreditnega tveganja na uspešnost poslovanja bank, pravno ureditev in nadzor s strani centralne banke, na prikaz stanja slovenskega bančnega sistema z vidika kreditnega tveganja ter primerom težav, ki lahko nastopijo v bančnem sektorju zaradi neučinkovitega upravljanja s kreditnim tveganjem.

V tretjem delu magistrskega dela sem obravnaval notranje kontrole pri odobravanju naložb, ki bi jih morale banke vzpostaviti in upoštevati pri naložbeni dejavnosti z namenom prevzemanja in učinkovitega obvladovanja kreditnega tveganja.

2 POMEN IN VLOGA NOTRANJEGA REVIDIRANJA

2.1 Vrste računovodskega nadziranja

Nadziranje je proces presojanja pravilnosti delovanja in odpravljanje nepravilnosti, vključeno pa je v vse tri dele poslovnega sistema banke, med katere štejemo izvajalni, odločevali in informacijski podsistem (Turk et al., 1994, str. 21).

Z nadziranjem kot informacijsko funkcijo razumemo presojanje pravilnosti pri oblikovanju podatkov in njihovem spreminjanju v informacije, a tudi odstranjevanje pri tem ugotovljenih nepravilnosti. V praksi se pojavlja v treh oblikah kot kontroliranje, inšpiciranje in revidiranje.

Kontroliranje je pretežno preprečevalno, na strokovnem ugotavljanju dejstev zasnovano vzporedno nadziranje, ki ga opravljajo v nadzirano delovanje organizacijsko vključeni organi, delujoči po načelu stalnosti.

Inšpiciranje je pretežno popravljalno, na strokovnem ugotavljanjem dejstev zasnovano poznejše nadziranje, ki ga opravljajo organi, ki niso vključeni v nadzirano delovanje in ne delujejo po načelu stalnosti.

Revidiranje je pretežno popravljalno, na izvedenskem obnavljanju zasnovano poznejše nadziranje, ki ga opravljajo organi, ki niso organizacijsko vključeni v nadzirano delovanje in ne delujejo po načelu stalnosti. Obsega oblikovanje in vrednotenje dokazov o trditvah v zvezi s predmetom nadziranja ter poročanje o ugotovitvah uporabnikom, ki jih takšne informacije zanimajo, da bi na tej podlagi lahko ustrezno ukrepali.

Nadziranje kot sestavina izvajanja pomeni presojanje pravilnosti izvajanja z vidika tistih, ki izvajajo odločitve, a tudi odstranjevanje pri tem ugotovljenih nepravilnosti. V praksi se pojavlja tovrstno nadziranje v obliki kontroliranja, pa tudi samokontroliranja.

Notranje kontroliranje obsega postopke, ki s svojim delovanjem zagotavljajo pravilnost računovodskih izkazov, omogočajo varovanje premoženja ter preprečujejo in odkrivajo napake in prevare. Ena izmed nalog notranjih kontrol je tudi preprečevanje gospodarskega kriminala, ki se pojavlja v obliki davčnih utaj, kraje premoženja, podkupovanja, sklepanja škodljivih pogodb, zlorabe poslovnih skrivnosti ter pranja denarja (Odar, 1993, str. 76).

Notranje kontroliranje je učinkovito, če so cilji natančno opredeljeni, če so naloge delavcev načrtovane in če obstajajo notranja pravila o vključevanju in delovanju notranjih kontrol (Hočevnar, 1991, str. 57).

Z nadziranjem kot upravljavsko funkcijo razumemo presojanje pravilnosti načrtovanja, pripravljanja izvajanja in izvajanje s stališč tistih, ki odločajo, pa tudi odstranjevanje pri tem ugotovljenih nepravilnosti. V praksi se nadziranje kot upravljavska funkcija pojavlja v obliki kontroliranja ali inšpiciranja.

2.1.1 Revidiranje kot oblika nadziranja

Revidiranje je širše opredeljeno kot sistematičen postopek nepristranskega pridobivanja in vrednotenja dokazov v zvezi z uradnimi trditvami o gospodarskem delovanju in dogodkih za ugotavljanje stopnje skladnosti teh uradnih trditev z uveljavljenimi sodili in poročanje o izsledkih zainteresiranim uporabnikom (Taylor, Glezen, 1996, str. 32).

Lahko rečemo tudi, da revidiranje pomeni ponoven pregled, drugi pregled, pregledovanje posnetih poslovnih dogodkov od njihovega začetka in izpeljave do evidentiranja ter analiziranja in poročanja. Je postopek preverjanja, presojanja in ocenjevanja (Kavčič, 2000, str. 108).

Revidiranje je proces sistematičnega naknadnega spoznavanja strokovne in poklicno moralne neoporečnosti poslovnih procesov in stanj. Omogoča ga zbirka logično zaporednih postopkov in metod in rezultat proučevanja so za posameznega uporabnika izpopolnjene ali nove informacije o revidiranem procesu ali stanju (Koletnik, 1997, str. 10).

Temeljna naloga revizije je varstvo interesa lastnikov kapitala in ustvarjanje zanesljive informacijske podlage za premišljeno odločanje. Na revizijo je treba gledati kot na predpostavko za kakovostne in verodostojne informacije, s čimer postaja temeljni inštrument upravljanja oziroma medsebojnega komuniciranja in zaupanja vseh interesnih skupin, ki neposredno ali posredno upravljajo podjetje. Samo zanesljive in nepristranske informacije lahko v največji meri zagotavljajo varstvo interesov lastnikov kapitala in omogočajo uspešno upravljanje podjetja (Tušek, Žager, 1999, str. 10).

Namen in naloga revizije je tako ugotoviti, ali so računovodski izkazi resnična in poštena slika finančnega stanja podjetja in izida njegovega poslovanja, v skladu s splošno sprejetimi računovodskimi standardi, drugimi zakoni in predpisi, ki so veljali na dan izkaza stanja.

Obstaja več vrst revidiranja (glej Tabelo 1, na str. 7). V ožjem pomenu besede ločimo tri vrste revidiranja, in sicer (Taylor, Glezen, 1996, str. 34):

- ❑ revidiranje računovodskih izkazov;
- ❑ revidiranje skladnosti s predpisi in

- revidiranje poslovanja.

Tabela 1: Primerjava med revidiranjem računovodskih izkazov, revidiranjem skladnosti s predpisi in revidiranjem poslovanja

REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	REVIDIRANJE SKLADNOSTI S PREDPISI	REVIDIRANJE POSLOVANJA
Pregledovanje računovodskih izkazov	Preverjanje dejavnosti pravne osebe ali posameznika	Preverjanje delovanja celotne organizacije ali samo posameznega dela
Kriteriji so splošno sprejeti računovodski standardi	Kriteriji so politike, zakoni, norme	Kriteriji so specifični cilji organizacije oziroma podjetja
Poročanje o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov, skladnih z računovodskimi standardi	Poročanje o skladnosti s predpisi	Poročanje o predlaganih izboljšavah

Vir: Taylor, Glezen, 1996, str. 34

Revidiranje računovodskih izkazov lahko opredelimo kot kasnejše presojanje poštenosti in resničnosti navedb v računovodskih izkazih, kjer presojamo poštenost in resničnost prikazanega ekonomskega položaja in uspeha.

Cilj revidiranja računovodskih izkazov (financial statement auditing) je, da revizor na podlagi revizijskih dokazov poda mnenje, ali so računovodski izkazi resnična in poštena slika premoženjskega in finančnega stanja in poslovne uspešnosti pravne osebe v revidiranem obdobju ter v skladu s splošno sprejetimi računovodskimi standardi (Taylor, Glezen, 1996, str. 33).

Z revidiranjem skladnosti s predpisi (compliance auditing) mislimo na ugotavljanje skladnosti ravnanja osebka oziroma podatkov z ustreznimi politikami, predpisi, kriteriji in normami, postavljenimi s strani določenega avtoritativnega telesa. S predpisi so mišljeni tudi razni notranji pravilniki v gospodarski družbi (Taylor, Glezen, 1996, str. 34).

Revidiranje poslovanja je sistematično pregledovanje delovanja organizacije glede na določene cilje, katerega nameni so oceniti dosežke, ugotoviti možnosti za izboljšave in razviti priporočila za izboljšave ali nadaljnje delovanje. Sestavine tega revidiranja so lahko pregled računalniškega računovodstva podjetja, ocenitev njegove učinkovitosti in zanesljivosti ter priporočila za izboljšave sistema (Taylor, Glezen, 1996, str. 34).

Ker pa gre pri revidiranju poslovanja za presojanje pravilnosti delovanja vseh procesov in stanj v podjetju, so lahko revidirana tudi področja upravljanja in vodenja, informacijskih ter temeljnih poslovnih funkcij (Koletnik, 1997, str. 12).

2.1.2 Prikaz razvoja revidiranja

Prvi zametki revizije so se pojavili že v starem Egiptu, Babilonu in Grčiji v pojavnih oblikah notranje revizije. Po mnenju nekaterih avtorjih naj bi bila prva revizija opravljena okoli leta 4000 pr.n.š. v Babilonu. V Evropi so okoli leta 1130 opravili prvo revizijo državne blagajne Anglije in Škotske. Pisni viri omenjajo, da se je razvoj zunanje revizije nadaljeval v Angliji, ko je bilo okoli leta 1200 revidirano mesto London, bliže nam pa se je revizija pojavila v začetku 13. stoletja v Italiji. Prva strokovna organizacija revizorjev je bila ustanovljena leta 1581 v Benetkah. Revizija in z njo strokovna združenja so se začela hitreje razvijati leta 1854, ko je bilo v Angliji ustanovljeno prvo strokovno združenje revizorjev Scottish Institute, ki mu je bilo s kraljevsko listino dano pooblastilo za revidiranje Chartered Accountants. Poklic revizorja je bil v Angliji uveden leta 1892. V ZDA je bil leta 1887 ustanovljen American Institute of Accountants, ki se sedaj imenuje American Institute of Certified Public Accountants. Kasneje pa so uvedli naziv revizor Certified Public Accountant. Za razvoj revizije v Evropi je bila pomembna ustanovitev Zveze berlinskih knjigovodskih revizorjev v Nemčiji leta 1896. Istega leta je bil v Združenih državah Amerike sprejet prvi zakon, ki je urejal to področje. V Nemčiji je bil leta 1931 uveden naziv gospodarskega preglednika revizorja Wirtschaftsprüfer, ki se uporablja še danes. V 20. stoletju se skokovit razvoj revizije in poklicnih združenj nadaljuje tudi v preostalih državah sveta (Odar, 2003, str. 4).

Prav tako je bila revizija na slovenskih tleh prisotna vse do leta 1953, ko je bila ukinjena in njena naloga prenesena na takratno Službo družbenega knjigovodstva. Navedena služba ni izvajala revizije v pravem pomenu besede. Bliže reviziji je bil leta 1989 uveden Zakon o računovodstvu. Le-ta je za letne obračune od leta 1991 predvidel neke vrste oceno poslovanja podjetja. Potrebo po pravi reviziji pa je prinesel proces privatizacije in pojav znanih lastnikov, ki si želijo vpogled v delovanje poslovnega sistema s strani neodvisnega strokovnjaka revizorja.

Slovenski inštitut za revizijo je bil ustanovljen 11. januarja 1994. Podlago za njegovo ustanovitev je predstavljal zakon o revidiranju, sprejet julija 1993, ki je za ustanovitelja inštituta postavil Zvezo računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. Kmalu po ustanovitvi so bili sprejeti prvi temeljni akti, ki so urejali delovanje revizijske stroke v Sloveniji, kot na primer kodeks poklicne etike zunanjega revizorja, temeljna revizijska načela, navodila za delovanje revizijskih družb in drugi.

V letih svojega delovanja je Slovenski inštitut za revizijo postajal vedno bolj aktiven ne samo na domačem strokovnem področju temveč tudi v tujini. Tako je postal član pomembnih strokovnih mednarodnih organizacij, kot so Mednarodno združenje

računovodskih strokovnjakov (International Federation of Accountants, IFAC), ter najpomembnejše evropske organizacije revizorjev, Zveze evropskih revizorjev (Federation des Experts Comptables Europeens, FEE). Delovanje Inštituta zagotavljajo njegovi organi, in sicer svet, revizijski svet, strokovni svet ter direktor.

Poleg omenjenih organov strokovno delo poteka tudi v okviru sekcij, ki združujejo posameznike z določenimi strokovnimi znanji. Le-ti skrbijo za ustrezen razvoj in ugled posameznih strok. Tako je bila v okviru Inštituta v začetku leta 1997 ustanovljena sekcija za notranjo revizijo in odbor za notranjo revizijo kot njen izvršilni organ za banke, ostale institucije in podjetja v Sloveniji. Notranja revizija je s tem pridobila ustrezno mesto, potrebno za svoj strokovni razvoj.

2.1.3 Revidiranje in revidiranju sorodne storitve

Mednarodni standardi revidiranja razlikujejo med revidiranjem in revidiranju sorodnimi storitvami. Tako so opredeljene kot revidiranju sorodne storitve preiskovanje, opravljanje dogovorjenih postopkov in paberkovanje oz. kompiliranje (Mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju, 1997).

Namen revidiranja je omogočiti revizorju, da izrazi revizijsko mnenje, ali so računovodske informacije resnična in poštena slika v skladu z naznačenimi temelji računovodstva. Revidiranje urejajo MSR¹.

Namen preiskovanja je omogočiti revizorju, da s postopki, ki ne ponujajo vseh dokazov, potrebnih za revidiranje, opazi tisto, na čemer temelji njegovo mnenje, da informacije niso resnična in poštena slika v skladu z naznačenimi temelji računovodstva (odklonilno zagotovilo). Odklonilno zagotovilo je zasnovano na poizvedovanju in analitičnih metodah preiskovanja, s pomočjo katerih je moč ugotoviti zanesljivost trditve, ki jo ena stranka ponuja v uporabo drugi. Posle preiskovanja računovodskih izkazov ureja MSR 900.

S sprejetjem posla opravljanja dogovorjenih postopkov se revizor obveže, da bo opravil postopke revizijske narave, za katere se je dogovoril z naročnikom. Prejemniki revizorjevega poročila morajo sami oblikovati sklepe na podlagi opravljenih dogovorjenih postopkov in dejanskega stanja, o katerem revizor poroča. Posle opravljanja dogovorjenih postopkov v zvezi z računovodskimi informacijami ureja MRS 920.

S sprejemom paberkovalnega (kompilacijskega) posla se revizor zaveže, da bo pri zbiranju, razvrščanju in povzemanju računovodskih informacij uporabljal svoje računovodsko in ne revizijsko znanje. Običajno to pomeni zoževanje nadrobnih podatkov v obliko in vsebino, ki jo je moč obvladati in razumeti, ne da bi se pri tem porajala zahteva

---

¹ Mednarodni standardi revidiranja.

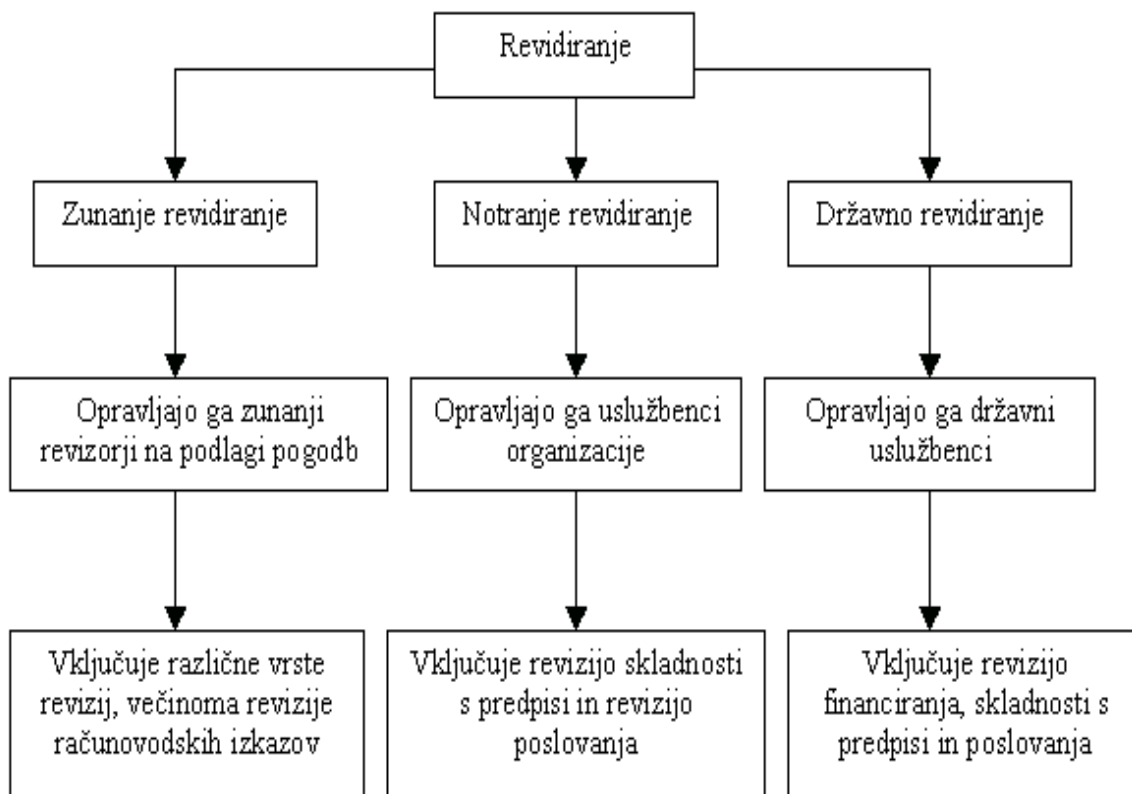
po preizkušanju trditev, zasnovanih na teh informacijah. Posle paberkovanja (kompiliranja) ureja MSR 930.

Le revidiranje in preiskovanje omogočata revizorju dati visoko oziroma zmerno raven zagotovila.

2.1.4 Notranje, zunanje in državno revidiranje

Revidiranje lahko razvrstimo tudi glede na povezanost posameznika ali skupine, ki opravlja revizijo, z revidirancem na zunanje revidiranje, notranje revidiranje in državno revidiranje, kar je ponazorjeno na sliki 1.

Slika 1: Primerjalna ponazoritev revidiranja glede povezanosti revizije z revidirancem

Vir: Taylor, Glezen, 1996, str. 38.

Zunanji revizorji niso uslužbenci organizacij, katerih uradne trditve ali predstavitve revidirajo. Svoje neodvisne revizijske storitve opravljajo na podlagi pogodb. Čeprav te storitve obsegajo različne vrste revizij, gre pri večini revizij, ki jih izvajajo zunanji revizorji, za revizije računovodskih izkazov, pri katerih se preverjajo računovodski izkazi, da bi bilo mogoče oblikovati mnenje o njihovi poštenosti v skladu s splošno sprejetimi računovodskimi načeli oziroma standardi (Taylor, Glezen, 1996, str. 36).

Zunanje revidiranje (external auditing) računovodskih izkazov lahko opredelimo kot neodvisno preiskovanje računovodskih izkazov ali z njimi povezanih računovodskih informacij pravne osebe, in sicer ne glede na to, ali je ta pravna oseba usmerjena v ustvarjanje dobička ali ne, in ne glede na njeno velikost ali pravno obliko. Cilj tega preiskovanja je izraziti mnenje oziroma sodbo o teh računovodskih izkazih.

To je vsako revidiranje, ki ga izvajajo organi ali osebe, ki ne pripadajo revidirani organizaciji. V ožjem in običajnem smislu pri tem mislimo le na tako imenovano »komercialno« ali gospodarsko revidiranje, ki ga opravljajo revizijske družbe ali samostojni revizorji po pogodbi z naročnikom. Takšno revidiranje je lahko revidiranje računovodskih izkazov, za kar obstajajo zakonska določila in javna pooblastila, ali revidiranje poslovanja, pri katerem ni potrebnih javnih pooblastil in ga tudi ne ureja zakon, temveč ima bolj naravno svetovalne dejavnosti (Odar, 2003, str. 2).

Notranje revidiranje (internal auditing) je neodvisno presojanje poslovnih procesov in stanj, ki je v organizaciji zasnovano in uresničeno kot notranja storitvena dejavnost. Notranje revidiranje je oblika posrednega (vodstvenega) nadzora, ki ugotavlja in vrednoti primernost in uspešnost vseh drugih kontrol. Izsledki so namenjeni predvsem poslovodstvu organizacije, ki je tako oskrbljeno s strokovnimi ocenami stanj in priporočili za izboljšanje opazovanih dejstev na revidiranem področju. Pri notranjem revidiranju se presoja učinkovitost vseh neposrednih in posrednih notranjih kontrol v organizaciji pod pogojem, da koristi od njega presegajo stroške, ki jih povzročajo.

Notranjo revizijo kot službo je koristno organizirati v večjih poslovnih sistemih, saj le-ti vključujejo več delov, ki so medsebojno povezani z različnimi cilji in interesi. Zasnovana mora biti na popolnem razumevanju delovanja gospodarske družbe ter na poznavanju tamkajšnjih temeljnih, upravljalnih in informacijskih funkcij (Turk, et al., 1994, str. 46).

Državno revidiranje (governmental auditing) opravljajo državni uslužbenci na različnih ravneh in iz različnih razlogov. Tako izvajajo revizijo skladnosti s predpisi, revizijo poslovanja in revizijo financiranja (Taylor, Glezen, 1996, str. 36).

Državno revidiranje opravljajo na državne organe vezani revizorji. Pri njem je potrebno razlikovati dve bistveno različni vrsti revidiranja (Odar, 2003, str. 3).

- Davčno revidiranje (tax auditing), ki ga lahko označimo kot revidiranje obračunavanja in plačevanja davkov. Davčno revidiranje ima za cilj proučiti, ali so bili davki pravilno obračunani in plačani v skladu z veljavnimi zakoni in njihovimi pojasnili. Revidiranje predstavlja vrsto revidiranja skladnosti s predpisi, ki je vezano na državne organe. Organizacijsko je davčno revidiranje praviloma vezano na Ministrstvo za finance.
- Revidiranje državnega financiranja lahko označimo tudi kot proračunsko revidiranje (budget auditing). Največkrat pa z državnim revidiranjem mislimo samo na tovrstno revidiranje. Njegov namen je najprej proučiti namenskost uporabe

proračunskih in drugih državnih sredstev v skladu z ustreznimi predpisi in proučiti pravilnost poročanja o tem. Proračunsko revidiranje je kombinacija revidiranja skladnosti s predpisi in revidiranja računovodskih izkazov. Praviloma vstopa tudi v proučevanje učinkovitosti in uspešnosti uporabe državnih sredstev, zato ima tudi naravo revidiranja poslovanja, ki se pri državnem revidiranju najpogosteje povezuje z revidiranjem izvajanja nalog (performance governmental auditing). To pa je tudi eno najpomembnejših področij revidiranja poslovnih nalog, ki je v strokovni literaturi znano kot revidiranje dosežkov (value for money auditing).

2.1.5 Revizijski standardi in zakonske podlage pri notranjem, zunanjem in državnem revidiranju

Zakonsko zahtevano notranjo revizijo so izmed vseh godpodarskih družb v Sloveniji sprva imele le banke. V 112. členu Zakona o bančništvu je določeno, da banka mora organizirati notranjo revizijo kot samostojni organizacijski del, ki je neposredno podrejen upravi banke ter funkcionalno in organizacijsko ločen od drugih organizacijskih delov banke. Uprava banke v soglasju z nadzornim svetom določi pravila delovanja revizije (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01, 55/03).

V letu 2000 je notranja revizija postala obvezna še za javne sklade, borznoposredniške družbe in javne zavode. Zavezanost slednjih k notranji reviziji določa Zakon o javnih financah (Uradni list RS, št. 79/99, 79/01 in 30/02).

Za večje gospodarske sisteme je uvedba notranje revizije priporočljiva, ne pa tudi obvezna. Odločitev o njej je prepuščena njihovim vodstvom, da sama presodijo upravičenost uvedbe te službe v svoja podjetja ter hkrati izdelajo in sprejmejo pravila za njeno delovanje.

Temeljno načelo revizijske dejavnosti je, da morajo biti opravljena dela po obsegu in kakovosti neoporečna. Revizijsko delo bo kakovostno, če bo opravljeno pravočasno in bo imelo za uporabnika izrazno (uporabno) vrednost (Koletnik, 1996, str. 59).

Notranje revizijsko delovanje se izvaja v različnih pravnih in kulturnih okoljih ter v organizacijah, ki se razlikujejo po namenu, obsegu in ustroju. Izvajajo jo tako v organizacijah ali zunaj njih. Posledično lahko navedene razlike vplivajo na ravnanje pri notranjem revidiranju v vsakem okolju. Vendar pa morajo notranji revizorji, da bi uresničili svoje naloge, uporabljati standarde strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju.

Namen novih standardov strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, ki jih je izdal Slovenski inštitut za revizijo v letu 2003, je:

- zasnovati temeljna načela, ki predstavljajo ravnanje pri notranjem revidiranju, kakršno bi moralo biti;

- ustvariti podlago za izvajanje in pospeševanje širokega razpona notranjerevizijskega delovanja, ki povečuje korist;
- vzpostaviti podlago za merjenje notranjerevizijskih dosežkov ter
- pospeševati izboljševanje procesov in delovanja organizacije.

Novi standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju sestojе iz standardov lastnosti in standardov dela.

Standardi lastnosti obravnavajo značilnosti organizacij in posameznikov, ki se ukvarjajo z notranjerevizijskim delovanjem. Standardi lastnosti so:

1000 – Namen, veljava in naloga: vse troje je potrebno formalno opredeliti v notranjerevizijski ustavni listini, ki je v skladu s standardi in jo je sprejel svet.

1100 – Neodvisnost in nepristranskost: notranjerevizijski nosilec naj bo neodvisen in notranji revizorji naj bodo pri opravljanju svojega dela nepristranski.

1200 – Strokovnost in potrebna strokovna vestnost: posli naj se opravljajo strokovno in strokovno vestno.

1300 – Program zagotavljanja in izboljšanja kakovosti: notranjerevizijski predstojnik razvija in vzdržuje program zagotavljanja in izboljševanja kakovosti, ki zajema vse vidike notranjerevizijskega izvajalca v vsakem pogledu in nenehno spremlja njegovo uspešnost. Program je sestavljen tako, da pomaga notranjerevizijskemu izvajalcu povečevati koristi in izboljševati poslovanje organizacije ter daje zagotovilo, da je notranjerevizijsko delovanje v skladu s standardi in kodeksom etike.

Standardi dela opisujejo naravo notranjerevizijskega delovanja in dajejo kakovostna sodila, po katerih je mogoče presojati njegove storitve. Standardi dela so:

2000 – Vodenje delovanja notranjerevizijskega izvajalca: notranjerevizijski predstojnik naj uspešno vodi notranjerevizijskega izvajalca, z namenom povečanja koristi v organizaciji.

2100 – Narava dela: notranjerevizijski izvajalec naj ovrednoti in prispeva k izboljšanju ureditve ravnanja, obvladovanja in upravljanja s tveganjem.

2200 – Načrtovanje poslov: notranji revizorji naj razvijajo in razvidujejo načrt vsakega posla.

2300 – Izvajanje posla: Notranji revizorji naj prepoznavajo, proučujejo, vrednotijo in razvidujejo informacije, ki zadoščajo za doseg ciljev posla.

2400 – Poročanje o izsledkih: notranji revizorji naj takoj poročajo o izsledkih poslov.

2500 – Spremljanje napredovanja: notranjerevizijski predstojnik naj postavi in vzdržuje ureditev spremljanja odziva na izsledke, ki so sporočeni poslovodstvu.

2600 – Sprejem tveganja pri poslovodstvu: če notranjerevizijski predstojnik meni, da je ravnateljstvo sprejelo raven preostalega tveganja, ki ni sprejemljiva za organizacijo, mora o tem z njim razpravljati. Če odločitev o preostalem tveganju ni razrešena, morata notranjerevizijski predstojnik in ravnateljstvo poročati o zadevi svetu, ki naj odloči.

Kodeks poklicne etike notranjega revizorja je zapis pravil, po katerih se notranji revizor ravna pri opravljanju svojih strokovnih nalog. Poklicna etika narekuje notranjemu revizorju, da se popolnoma posveti svojemu delu in da skrbi za njegovo kakovost. Strokovno zadovoljstvo in spoznanje, da je delo dobro opravljeno, sta mu prva, čeprav ne edina spodbuda pri delu.

Kodeks poklicne etike notranjega revizorja je v letu 1998 sprejel Slovenski inštitut za revizijo, z namenom jasne in nedvoumne opredelitve poklicnoetične dolžnosti notranjega revizorja. Istega leta 1998 je inštitut sprejel tudi Strokovna načela notranjega revizorja, ki notranjemu revizorju predstavljajo izhodišča za pravilno, odgovorno in učinkovito delo.

Za dobro opravljeno notranjo revizijo je bistveno, da so tisti, ki jo opravljajo – torej notranji revizorji, strokovno usposobljeni praktiki. Notranji revizorji morajo znati tisto, kar slišijo in vidijo, doumeti, povezati, pretehtati, presoditi ali oceniti. To zmorejo le tisti, ki imajo lastnosti, kakršne so opisane v kodeksu poklicne etike notranjih revizorjev, poleg tega pa morajo imeti profesionalen odnos do revidirancev, biti politično nevtralni, prizadevni, imeti ustrezne sposobnosti in znanje in to nenehno izpopolnjevati. Bistvo notranje revizije je v ustvarjalnem, raziskovalnem delu, kritičnem preiskovanju in kontroli celote, zato je ne more opravljati kdor koli, ampak samo tisti, ki imajo ustrezno strokovno in teoretično znanje (Kavčič, 2000, str. 109).

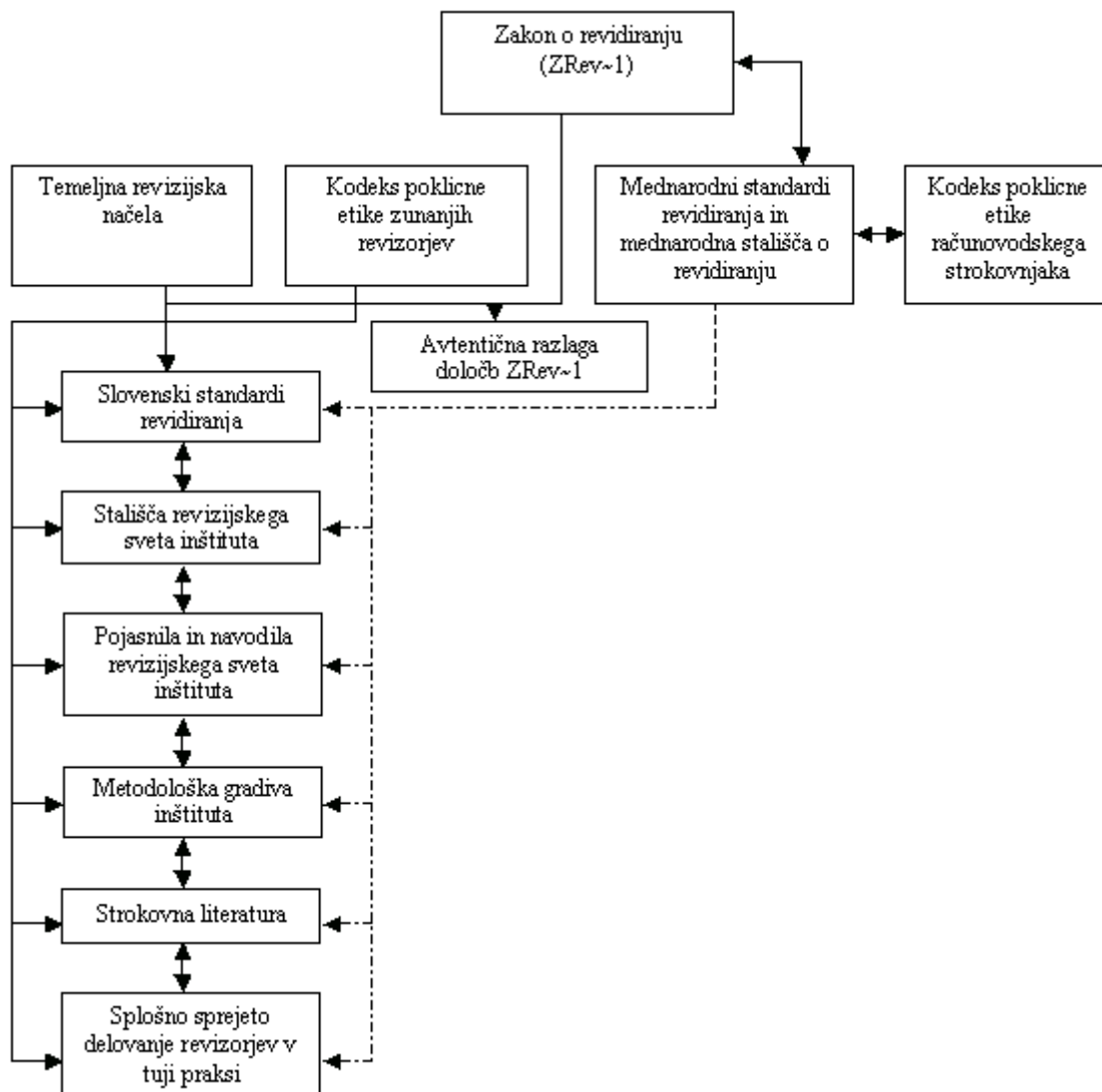
Zakon o gospodarskih družbah v 54. členu zavezuje k zunanjemu revidiranju velike in srednje družbe, povezane družbe in družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi. Nekatere družbe kljub temu, da niso zakonsko zavezane za revizijo računovodskih izkazov, le-to naročijo na zahtevo lastnikov, posloводства ali iz drugih razlogov (Odar, 2003, str. 5).

Zakon o gospodarskih družbah prav tako določa, da morajo biti računovodski izkazi revidirani najkasneje v šestih mesecih po preteku poslovnega leta s strani samostojne revizijske družbe na način in s postopki revidiranja, predpisanimi z Zakonom o revidiranju, ki je temeljni zakon za to področje.

Način revidiranja, opredeljen v 2. členu Zakona o revidiranju (Uradni list št. 11/01), določa, da mora revidiranje potekati na način, določen z Zakonom o revidiranju, temeljnimi revizijskimi načeli in drugimi pravili revidiranja, ki jih sprejema Slovenski inštitut za revizijo ter mednarodni standardi revidiranja, in mednarodnimi stališči o revidiranju, ki jih pri Mednarodnem združenju računovodij sprejema Mednarodni odbor za pravila revidiranja, in drugimi zakoni, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb oziroma druge oblike revizije in predpisi, izdanimi na njihovi podlagi.

Hierarhija pravil² revidiranja (glej Sliko 2) določa prioriteto posameznih pravil revidiranja pri njihovi obvezni uporabi.

Slika 2: Hierarhija pravil revidiranja

Vir: Uradni list RS, št. 96/2002

Tako se v primeru nasprotja med pravilom na višji ravni in pravilom na nižji ravni uporabi pravilo na višji ravni, v primeru nasprotij med pravili iste ravni pa se uporabi višje razvrščeno pravilo revidiranja na tej ravni.

Uporaba pravil, ki sodijo na prvo raven³, je pri revidiranju računovodskih izkazov obvezna, s tem da revizijski svet inštituta sprejme posebno navodilo za izvedbo predpisa

² Pravila revidiranja je sprejel Slovenski inštitut za revizijo ter najširše določajo pogoje in način izvajanja revidiranja in poklicnega delovanja v smislu 2. člena Zakona o revidiranju.

³ Prva raven pravil revidiranja:

- a) Zakon o revidiranju
- b) avtentična razlaga določb zakona o revidiranju

državnega organa o revizorjevem poročilu, kadar je za izvedbo tega predpisa po pravilih stroke potrebno dodatno pojasnilo.

Pravila revidiranja na drugi in tretji ravni⁴ se izdajajo, da bi pooblaščenim revizorjem in revizorjem pomagala pri izvajanju standardov ali pri širjenju dobrih rešitev. Navedena pravila nimajo veljave standardov, uporabljajo pa se, kadar se v različnih okoliščinah ugotavlja revizorjeva poklicna skrbnost.

Na četrti ravni se kot pravila revidiranja lahko uporabi:

- strokovna literatura⁵, če njene rešitve podpirajo in razširjajo ter dodatno osvetljujejo določbe mednarodnih in slovenskih standardov revidiranja;
- splošno sprejeto delovanje⁶ oziroma postopki delovanja revizorjev v tuji praksi, ki jih je potrdil revizijski svet Slovenskega inštituta za revizijo, če ni možno pridobiti zadovoljivih odgovorov ali rešitev na prvi, drugi in tretji ravni te hierarhije.

Z državnim revidiranjem oziroma z zunanjim nadzorom oseb javnega prava se je do ustanovitve računskega sodišča v zelo majhnem obsegu ukvarjala Služba družbenega knjigovodstva oziroma po njenem preoblikovanju Agencija RS za plačilni promet, nadziranje in informiranje. O revidiranju javnega sektorja lahko govorimo šele od leta 1995 naprej, ko je začelo delovati računsko sodišče.

S sprejemom Zakona o računskem sodišču v letu 1994 in imenovanjem prvih članov računskega sodišča so bili v Sloveniji narejeni prvi koraki za oblikovanje samostojne in neodvisne vrhovne državne revizijske institucije⁷. Prvi rezultati dela državnih revizorjev so

-
- c) predpisi državnih organov o revizorjevih poročilih in njihove avtentične razlage, ki jih izdajajo: Banka Slovenije, Agencija za trg vrednostnih papirjev, Agencija za zavarovalni nadzor, Urad RS za preprečevanje pranja denarja in Ljubljanska borza ter navodila za njihovo izvajanje
  - d) Mednarodni standardi revidiranja in mednarodni kodeks poklicne etike računovodskega strokovnjaka
  - e) temeljnja revizijska načela
  - f) slovenski standardi revidiranja in slovenski kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev

⁴ Druga raven pravil revidiranja:

- a) mednarodna stališča o revidiranju
- b) stališča, pojasnila in priporočila revizijskega sveta Slovenskega inštituta za revizijo

Tretja raven pravil revidiranja:

- a) navodila za delovanje revizijskih družb
- b) metodološka gradiva in priročniki inštituta

⁵ Strokovna literatura in objavljeni strokovni prispevki (doma in v tujini) so priznana avtorska dela, zlasti na področju uvajanja novosti v revizijsko stroko, ki omogočajo lažje razumevanje pravil delovanja revizijske stroke. Seznam strokovne literature, priznane kot sestavni del pravil revidiranja, določi revizijski svet inštituta in ga objavi na spletni strani inštituta: www.si-revizija.si.

⁶ Splošno sprejeto delovanje so rešitve, ki so splošno sprejete in se uporabljajo v tuji praksi ter po mnenju domače strokovne javnosti rešujejo tiste probleme in vprašanja, ki jih še ni obravnaval niti Mednarodni odbor za pravila revidiranja niti revizijski svet inštituta, so pa bistvenega pomena za delovanje revizorja. Rešitve, obvezne za slovensko revizijsko stroko, potrjuje revizijski svet inštituta ter jih objavlja na spletnih straneh inštituta: www.si-revizija.si.

⁷ Ustava Republike Slovenije v 150. in 151. členu določa računsko sodišče kot najvišji revizijski organ kontrole državnih računov, državnega proračuna in celotne javne porabe v Republiki Sloveniji ter mu zagotavlja neodvisnost.

bili vidni konec leta 1995 in v letu 1996, ko so bile zaključene prve revizije in izdana prva revizijska poročila. Od ustanovitve računskega sodišča do konca leta 2001 je bilo izdelanih skupno 490 poročil. Z vsakoletnim povečanjem števila državnih revizorjev in povečanjem števila revizij sta se vse bolj krepila tudi vloga in pomen revizije javnega sektorja v državi. V letu 2001 je stopil v veljavo nov zakon o računskem sodišču, ki pomembno spreminja vlogo, pristojnosti in sestavo organizacije ter postopke revidiranja.

Najpomembnejše spremembe, ki jih je prinesel nov zakon o računskem sodišču (Uradni list RS, št. 11/01), so naslednje:

- razširjena je pristojnost glede vrste revizij, ki jih lahko opravlja računsko sodišče;
- spremenjena je pristojnost glede subjektov, katerih poslovanje lahko računsko sodišče revidira;
- razširjena je obveznost glede revizij, ki jih mora računsko sodišče opraviti vsako leto;
- uvedena je možnost poizvedovanja, preden se uvede revizija (predrevizijski postopek);
- uvedene so novosti v revizijskem in porevizijskem postopku;
- predsednik računskega sodišča je pridobil večja pooblastila;
- zmanjšalo se je število članov računskega sodišča ter članov senata in zmanjšale so se pristojnosti senata.

2.2 Notranje revidiranje in notranja revizija

Notranje revidiranje pomeni ocenjevalno delovanje, ki je vzpostavljeno znotraj podjetja kot storitvena dejavnost za podjetje. Njegove naloge so med drugim preverjanje, vrednotenje ter spremljanje ustreznosti in uspešnosti ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja (Mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju, 1997).

Notranje revidiranje je neodvisna, nepristranska dejavnost pridobivanja zagotovil ter svetovanja, ki prispeva k povečanju koristi in boljšemu delovanju organizacije. Notranjerevizijska služba deluje v organizaciji, v kateri je ustanovljena z namenom, da bi s svojimi storitvami pripomogla k povečanju dodane vrednosti v njej.

Dodana vrednost notranjerevizijske službe se lahko izkazuje na več načinov: z zmanjševanjem stroškov za najemanje zunanjih svetovalcev, izvajanjem kompletnih storitev pri projektih, povečevanjem znanja in izkušenj v organizaciji, konkretnimi prihranki zaradi ugotovljenih nepravilnosti ali zaradi uvedbe predlaganih priporočil, poleg tega pa so notranji revizorji v organizaciji navzoči ves čas in tako odjemalcem svojih storitev vedno dosegljivi (Nemec, 2002, str. 9).

Potreba po ustanovitvi notranjerevizijske službe se je pojavila zaradi vedno bolj obsežnih in zapletenih sprememb v poslovanju podjetja, zaradi uvajanja novih tehnologij in

postopkov, zaradi vedno večje raznolikosti proizvodov in storitev, ker se podjetja vključujejo v mednarodne blagovne in finančne tokove, pri čemer nastajajo številna mednarodna podjetja (Praznik, 1999, str. 34).

Notranjerevizijsko službo je koristno organizirati v večjih poslovnih sistemih, saj le-ti vključujejo več delov, ki so medsebojno povezani z različnimi cilji in interesi. Zasnovana mora biti na popolnem razumevanju delovanja gospodarske družbe ter na poznavanju tamkajšnjih temeljnih, upravljalnih in informacijskih funkcij.

Notranjerevizijska služba mora ugotavljati zanesljivost, objektivnost in neoporečnost računovodskih in poslovnih informacij, ki prihajajo iz različnih organizacijskih delov in na podlagi katerih se sprejemajo odločitve na različnih ravneh. Tako postaja poslovno odločanje bolj zanesljivo, saj temelji na informacijski podlagi, ki so jo preverili neodvisni notranji revizorji. Temeljni smisel notranjega revidiranja oziroma namen preizkušanja je zagotoviti poslovodstvu analize, ocene, priporočila, nasvete in informacije o delovanju, ki je predmet preizkušanja (Tušek, Žager, 1999a, str. 24).

Kadar notranja revizija deluje kot strokovni servis za nadziranje obstoja in razvoja podjetja ali druge poslovne osebe in so pri poslovodnih in nadzornih organih ter pri ostalih zaposlencih vidne njene koristi, tedaj opravičuje svoj obstoj (Koletnik, 1997, str. 48).

Notranje revidiranje lahko pojmuje tudi kot (Turk et al., 1994, str. 28):

- ❑ revidiranje knjigovodstva (ožje pojmovanje);
- ❑ revidiranje računovodstva (širše pojmovanje);
- ❑ revidiranje poslovanja (najširše pojmovanje).

Notranje revidiranje kot revidiranje knjigovodstva presoja obravnavanje knjigovodskih podatkov od tistega trenutka, ko so zapisani na ustrezni knjigovodski listini, do tedaj, ko so vključeni v kakšna računovodska poročila. Iz navedenega sledi, da proučujemo tudi vgrajene računovodske kontrole.

Notranje revidiranje kot revidiranje računovodstva presoja poleg tistega, kar smo omenili pri revidiranju knjigovodstva, še metodiko računovodskega predračunavanja in računovodskega analiziranja. Tako proučujemo pravilnost računovodskih informacij, ki so pripravljene za uporabnike in njihovo odločanje.

Notranje revidiranje kot revidiranje poslovanja pomeni, da širimo presojanje še na delovanje izvajalnega podsistema s tamkaj vgrajenimi kontrolnimi postopki, iz katerih izhajajo računovodski podatki, ter na delovanje poslovodnega dela upravljalnega podsistema, v katerem se uporabljajo računovodske informacije pri iskanju rešitev za gospodarnejše delovanje.

Po organizacijski strani se notranje revidiranje izvaja v nizu posebej izvajanih notranjih revizij kot ločenih poslov. S posamezno notranjo revizijo mislimo na poseben revizijski projekt, ki se nanaša na določeno poslovno področje (Turk, 1998, str. 10).

Revizija poslovanja je neodvisen pregled, ki zajema vse vidike podjetja, od poslovnih funkcij, računovodskih kontrol do informacijskih sistemov. To je sistematičen pregled posameznih dejavnosti ali segmentov glede na vnaprej zastavljene cilje. Revizor poslovanja si pri delu zada splošni cilj – ocenitev kakovosti kontrolnega sistema revidiranega področja v povezavi z uspešnostjo, gospodarnostjo in učinkovitostjo poslovanja podjetja. Preverja tudi zanesljivost računovodskega poročanja in skladnost z veljavnimi zakoni in predpisi (Moeller, Witt, 1999, str. 21 in 22).

Uporabniki končnih poročil revizije poslovanja so poslovodstvo in vodstva na različnih ravneh, ki žele zagotovilo, da vsak segment podjetja deluje v skladu z zastavljenimi cilji. Poleg tega mora notranji revizor priskrbeti še informacije o (Whittington, Pany, 2000, str. 783):

- usklajenosti načrtov posameznih enot z načrtom celotnega podjetja in o tem, ali so načrti razumljivi vsem izvajalcem na operativni ravni;
- uspešnosti uresničevanja načrtov na operativni ravni in možnostih za izboljšanje uspešnosti, učinkovitosti ter gospodarnosti delovanja posameznih enot;
- pomanjklivosti delovanja notranjega kontrolnega sistema, predvsem glede negospodarnega ravnanja z nekaterimi viri.

Notranji revizor mora zagotoviti, da so njegove ugotovitve pravilne, kajti le tako lahko poslovodstvo na njihovi podlagi sprejme potrebne ukrepe za izboljšanje poslovanja.

2.2.1 Področja notranjega revidiranja

Področja notranjega revidiranja so raznolika, odvisna so od velikosti in zgradbe poslovnega sistema pa tudi od potreb poslovodstva banke (Mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju, 1997).

Mednarodni standard revidiranja 610 – proučevanje notranjerevizijskih storitev pojasnjuje, da delovanje notranjega revidiranja sestoji iz ene ali več naslednjih dejavnosti:

- pregledovanje ureditev računovodenja in notranjega kontroliranja;
- preverjanje računovodskih in poslovnih informacij;
- preiskovanje gospodarnosti, učinkovitosti in uspešnosti delovanja, tudi neračunovodsko kontroliranje v podjetju;
- preiskovanje spoštovanja zakonov, drugih predpisov in zunanjih zahtev ter ravnateljskih usmeritev, navodil in drugih notranjih zahtev.

Področja notranjega revidiranja lahko delimo tudi na (Turk, et al., 1994, str. 30-32):

- ❑ revidiranje temeljnih poslovnih funkcij, kjer je poudarek na izvajalnem podsistemu in delno na potrebah v odločevalnem podsistemu (tehnična, kadrovska, nakupna, proizvodna, prodajna in finančna funkcija);
- ❑ revidiranje po ekonomskih kategorijah, kjer je poudarek na informacijskem podsistemu (revidiranje sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov, stroškov in odhodkov, poslovnega izida ter njegovega razporejanja);
- ❑ revidiranje po stopnjah obravnavanja podatkov (revidiranje postopkov v izvajalnem podsistemu, knjigovodstvu, računovodskem predračunavanju, računovodskem kontroliranju, računovodskem analiziranju ter postopkov pri odločanju na poslovodni ravni);
- ❑ revidiranje glede na tehnologijo obravnavanja podatkov (klasično in računalniško obravnavanje podatkov).

Notranje revidiranje lahko zajema tudi (Lešnik Korbar, 1998, str. 20-21):

- ❑ celotno organizacijsko sestavo banke in pooblastila zaposlencev;
- ❑ merila za varnost in kontrolo;
- ❑ računovodstvo banke, predvsem računovodska poročila;
- ❑ ureditev informiranja;
- ❑ plačilno sposobnost, stroške in položaj banke na trgu;
- ❑ postopke investiranja in tveganja, ki jim je banka pri tem izpostavljena;
- ❑ prenašanje nalog na nižje vodstvene ravni;
- ❑ poročanje upravi banke.

V prihodnosti bosta stalni nalogi notranjega revizorja razvijanje novih prijemov revidiranja ter zagotavljanje novih revizijskih proizvodov in storitev, da bi notranje uporabnike čim hitreje in čim bolje informiral o kakovosti obvladovanja tveganj ter kakovosti in ustreznosti ustroja notranjih kontrol (Turk, 1999, str.15).

Prihodnja vsebina dela bo vedno bolj usmerjena v izdelavo podrobnih analiz obvladovanja tveganj in oceno učinkovitosti obstoječe ali potrebne kontrolne ureditve, medtem ko se bo revizijsko poročilo uporabljalo bolj kot sredstvo komuniciranja ali listino (Turk, 1999, str. 16).

2.2.2 Razlike med notranjim in zunanjim revidiranjem ter njuna medsebojna odvisnost

Revidiranje lahko razdelimo tudi glede na cilje njegovega delovanja. Pri revidiranju računovodskih izkazov gre za preverjanje uradnih trditev v računovodskih izkazih, večino teh revizij pa opravijo zunanji revizorji, ki niso zaposlenci banke. Revidiranje skladnosti s predpisi in revidiranje poslovanja banke pa v glavnem izvajajo notranji revizorji, ki so zaposlenci banke.

Končni cilj zunanjega revidiranja je oblikovanje mnenja o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov, končni cilj notranjega revidiranja pa je oblikovanje mnenja o resničnosti in poštenosti računovodskih informacij, ki se nanašajo na posamezne poslovne funkcije. Zunanji revizorji tako oblikujejo celovito sodbo o računovodskih izkazih banke, notranji revizorji pa delne sodbe, ki šele kot celota oblikujejo celovito sodbo (Turk, et al., 1994, str. 45).

Zunanji in notranji revizorji se razlikujejo po cilju revidiranja, izraženem mnenju, odgovornosti, prejemnikih poročil, vsebini poročil, vrsti dela, zaposlitvi in vrstah opravljenih revizij, povezujejo pa se na področju notranjih kontrol, saj vsi ugotavljajo njihov obstoj, delovanje in slabosti (Nemec, 1998, str. 39).

Obstajajo pa tudi različna področja, na katerih lahko pride do sodelovanja med notranjimi in zunanji revizorji (Nemec, 1998, str. 40):

- izmenjava revizijskega delovnega gradiva;
- neposredna izmenjava informacij;
- uporaba skupne metodike;
- sodelovanje in pomoč pri delu;
- sodelovanje pri izobraževanju zaposlencev;
- spremljanje ukrepov po izidih revizije;
- skupno načrtovanje;
- skupno delovno gradivo;
- skupno poročanje poslovođstvu;
- navzkrižno ovrednotenje dela revizorjev.

Sodelovanje med notranjim in zunanjim revizorjem v času revizije računovodskih izkazov privarčuje čas zunanjim revizorjem in banki zniža stroške opravljene revizije s strani zunanjih revizorjev (Praznik, 1999, str. 35).

Koristi od sodelovanja notranjih in zunanjih revizorjev so obojestranske, ima pa jih tudi družba, ki je naročnik revidiranja. Sodelovanje notranjih in zunanjih revizorjev naj bi preprečilo istočasno pregledovanje istih evidenc ter obremenjevanje istih ljudi, skrajšalo bi čas zunanje revizije in zaradi tega tudi znižalo ceno za opravljeno zunanjo revizijo. Prav tako pa sodelovanje tudi omogoča zamenjavo izkušenj in ugotovitev ter poveča učinkovitost ustroja notranjih kontrol (Brink, Witt, 1982, str. 777-778).

Revizijski postopki, ki jih uporabljajo pri svojem delu notranji revizorji, so lahko enaki revizijskim postopkom, ki jih uporabljajo pri svojem delu zunanji revizorji, in sicer (Rošker, 1999, str. 24):

- uporaba analitičnih postopkov;
- opazovanje;
- poizvedovanje;
- potrjevanje in ponovno izračunavanje ter

- preiskovanje.

Zunanji revizor mora pri ovrednotenju notranjerevizijske funkcije proučiti naslednje dejavnike, da se lahko odloči o uporabi dela notranjega revizorja (O'Reilly et al., 1990, str. 180-181):

- položaj in odgovornosti osebe oziroma oseb, katerim poroča vodja notranjerevizijske službe in objektivnost notranjih revizorjev;
- odgovornosti, dodeljene notranjim revizorjem;
- velikost in profesionalnost notranjerevizijske službe;
- obseg nadzora in kontrole njihovega dela predvsem s strani višjega notranjerevizijskega osebja;
- omejitve dostopa notranjega revizorja do podatkov, dokumentacije in osebja;
- ustreznost evidentiranja dela notranjih revizorjev;
- vrsto, časovno usklajevanje in obseg delovanja notranjega revidiranja;
- vrste, pogostost ter odgovornost za notranjerevizijska poročila.

V okviru revizijskega pregleda poslovanja bank je zunanji revizor v skladu s Sklepom o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02) dolžan izdelati dodatek⁸ k revizorjevemu poročilu.

---

⁸ Vsebina dodatka. Revizorjevo poročilo mora v okviru dodatka vsebovati:

1. kratko zgodovino banke od ustanovitve, obseg dovoljenja, vrsto bančnih in drugih bančnih storitev, opis tržnega deleža banke in okolja v katerem posluje, število in predmet opravljenih pregledov s strani centralne banke, izjavo revizorja, da je pregledal poslovno poročilo in preveril, ali je njegova vsebina v skladu z drugimi sestavinami letnega poročila;
2. računovodske izkaze banke v obliki predpisanih kratkih shem;
3. stanje izpostavljenosti do Banke Slovenije in države s pojasnili;
4. stanje in spremembe rezervacij in izvršenih odpisov neizterljivih kreditov in terjatev z ustreznimi pojasnili;
5. pregled sprememb stanj vrednostnih papirjev, ločeno za dolžniške vrednostne papirje, ki niso namenjeni trgovanju in vrednostne papirje namenjene trgovanju;
6. pregled naložb v kapital;
7. stanje prevzetih in morebitnih obveznosti;
8. podrobnejši opis drugih finančnih storitev, ki jih banka opravlja. Posebej se navede tiste finančne storitve, ki jih banka v revidiranem obdobju ni opravljala, ima pa dovoljenje za opravljanje teh storitev;
9. storitve v zvezi z vrednostnimi papirji;
10. poročilo o izpolnjevanju pravil o obvladovanju tveganj (kapital in kapitalske zahteve, kreditna tveganja, likvidnostna tveganja, obrestna tveganja, valutna tveganja, splošna in druga bančna tveganja, sistem zajamčenih vlog ter tveganja iz naslova nacionalne stanovanjske varčevalne sheme);
11. poročilo o delovanju notranje revizije banke;
12. mnenje revizorja o načinu vodenja poslovnih knjig;
13. poročilo o kvaliteti informacijskega sistema v banki;
14. podano oceno ter mnenje revizorja o pravilnosti in popolnosti obvestil in poročil Banki Slovenije;
15. pojasnila o poslovnih dogodkih po datumu bilanciranja, ki vplivajo na rezultat tekočega poslovanja banke;
16. vsebovati pojasnila o obvladovanju tveganj v bančni skupini na podlagi sklepa o konsolidiranem nadzoru;
17. priloge v obliki izpolnjenih obrazcev (osnovni podatki o banki, domači in tuji delničarji, seznam pregledanih komitentov, terjatve banke do delničarjev, kapitalske naložbe banke v finančne in nefinančne organizacije, neuskklajenost aktive in pasive bilance stanja glede na ročnost, izpostavljenost banke tečajnemu tveganju, izpostavljenost banke obrestnemu tveganju ter struktura bilance stanja glede na teritorij), ki so sestavni del tega sklepa.

Tako revizorjevo poročilo o revizijskem pregledu poslovanja bank vsebuje revidirano letno poročilo ter dodatek po tem sklepu. Pooblaščen revizor je dolžan predložiti Banki Slovenije dodatek po tem sklepu v petih mesecih po izteku koledarskega leta.

V navedenem dodatku v okviru 11. točke mora zunanji revizor oceniti in podati poročilo o delovanju notranje revizije v banki ter izpolniti vprašalnik, vezan na delovanje notranje revizije, ki je prikazan v prilogi 2.

Omenjeno poročilo mora povzeti kratek opis delovanja notranje revizije v banki, in sicer:

- mnenje revizorja o delovanju notranje revizije;
- ugotovljene pomanjkljivosti;
- pojasnila glede izpolnjevanja revizorjevih priporočil iz preteklih let ter
- priporočila revizorja za izboljšanje delovanja notranje revizije.

2.3 Organiziranost notranjega revidiranja v banki

Banke so v skladu s sprejetim Zakonom o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03) dolžne organizirati notranjerevizijsko službo kot neodvisno organizacijsko enoto v banki, ki je neposredno podrejena upravi banke ter funkcionalno in organizacijsko ločena od drugih organizacijskih delov banke. Služba o svojih aktivnostih poroča neposredno poslovodstvu banke, svoje aktivnosti pa opravlja v skladu z letnim načrtom dela službe in neodvisno od opravljanja bančnih dejavnosti.

Notranjerevizijska služba v banki postaja vse pomembnejša. K njenemu razvoju so pripomogli različni dejavniki, kot so nenehna rast obsega poslovnih dogodkov v banki, vključevanje v mednarodne delitve dela, uvajanje novih tehnologij in postopkov dela ter podobno. Vsi ti razlogi so vplivali na to, da poslovanje banke postaja vse bolj zapleteno. Poslovodstvo banke se v takih okoliščinah srečuje z velikimi težavami neposrednega nadzora, saj mora ves svoj čas posvetiti razvoju banke. Zato se pri izvajanju nadzora opira predvsem na svojo notranjerevizijsko službo, ki ga opozarja na morebitne nepravilnosti v banki (Vitorovič, 1991, str. 44).

2.3.1 Mesto notranjerevizijske službe v banki

Notranjerevizijska služba opravlja notranje revidiranje poslovanja banke v skladu s strokovnimi načeli in standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, kodeksom poklicne etike notranjih revizorjev ter pravili delovanja notranje revizije, ki jih v soglasju z nadzornim svetom sprejme uprava banke.

V okviru opredeljenih nalog notranje revizije v 113. členu Zakona o bančništvu notranje revidiranje bančnega poslovanja obsega:

- pregled in ocenjevanje primernosti in učinkovitosti sistemov notranjih kontrol;
- presojo izvajanja in učinkovitosti postopkov z obvladovanjem tveganj ter metodologij ocenjevanja tveganj;
- presojo sistema ocenjevanja kapitala banke glede na njeno oceno tveganj;
- presojo zanesljivosti informacijskega sistema, vključno z elektronskim informacijskim sistemom in elektronskimi bančnimi storitvami;
- presojo točnosti in zanesljivosti računovodskih evidenc in finančnih poročil;
- preverjanje popolnosti, zanesljivosti in pravočasnosti poročanja v skladu s predpisi;
- preverjanje skladnosti ravnanja banke s predpisi, internimi akti in ukrepi, sprejetimi na njihovi podlagi, ter
- izvajanje posebnih preiskav.

Za opravljanje nalog notranjega revidiranja mora banka zaposliti najmanj eno osebo⁹, ki je pridobila naziv revizor oziroma preizkušeni notranji revizor v skladu z zakonom, ki ureja revidiranje. Osebe, ki opravljajo naloge notranjega revidiranja v banki, ne smejo opravljati nobenih drugih nalog. Nalog notranje revizije ne smejo opravljati člani uprave banke.

Uprava banke v soglasju z nadzornim svetom sprejme letni program dela¹⁰ službe notranje revizije. Letni program vsebuje področja poslovanja, na katerih bo notranja revizija opravila pregled poslovanja, ter opis vsebine načrtovanih pregledov poslovanja po posameznih področjih. Podrobnejši načrt dela notranje revizije sprejme uprava banke.

Notranjerevizijska služba mora najmanj za vsako trimesečje izdelati poročilo¹¹ o notranjem revidiranju, ki obsega:

- opis vsebine opravljenih pregledov poslovanja;
- primernost in učinkovitost delovanja sistemov notranjih kontrol;
- kršitve in nepravilnosti, ki jih je notranja revizija ugotovila pri posameznem pregledu poslovanja, in predlog ukrepov za odpravo teh kršitev in nepravilnosti;
- ugotovitve v zvezi z odpravo kršitev in nepravilnosti, ki jih je ugotovila notranja revizija.

Notranjerevizijska služba mora izdelati letno poročilo o notranjem revidiranju, ki vsebuje poročilo o uresničitvi letnega programa dela ter povzetek pomembnejših ugotovitev opravljenih pregledov poslovanja.

---

⁹ Opredeljeno v Zakonu o bančništvu (114. člen - Delavci notranje revizije).

¹⁰ Opredeljeno v Zakonu o bančništvu (115. člen - Letni program dela notranje revizije).

¹¹ Opredeljeno v Zakonu o bančništvu (116. člen - Poročilo o notranjem revidiranju).

Trimesečno in letno poročilo je notranja revizija dolžna predložiti upravi in nadzornemu svetu banke. Uprava banke letno poročilo o notranjem revidiranju z mnenjem nadzornega sveta uvrstiti na dnevni red skupščine hkrati z revidiranim letnim poročilom banke.

V primerih, ko služba notranjega revidiranja pri pregledu poslovanja ugotovi, da banka krši pravila o obvladovanju tveganj ter ji zaradi tega grozi nelikvidnost ali nesolventnost ali da je ogrožena varnost poslovanja in lahko nastopi možnost aktiviranja jamstva za zajamčene vloge, mora o tem nemudoma obvestiti upravo banke¹².

Služba notranje revizije je prav tako dolžna nemudoma obvestiti nadzorni svet banke, če pri pregledu poslovanja ugotovi, da uprava banke krši pravila o obvladovanju tveganj.

2.3.2 Sodelovanje notranjerevizijske službe s poslovodstvom ter ostalimi službami v banki

Notranjerevizijski službi je najvišja vodstvena raven banke »najpomembnejša stranka«. Ni več dovolj, da notranjerevizijska služba opravlja svoje delo tehnično brezhibno, temveč si moramo ob tem vseskozi prizadevati, da usmerja svoja prizadevanja na tista poslovna področja, kjer je njena navzočnost najbolj potrebna in kjer bo z ugotovitvami in priporočili največ prispevala k zniževanju tveganosti in pravočasnemu odkrivanju pomanjkljivosti v delovanju kontrolnih mehanizmov. Da bi notranjerevizijska služba dosegla zaupanje in sodelovanje najvišjega vodstva, se mu moramo približati tako, da bo v njej odkrilo svojega najtesnejšega notranjega svetovalca in zaupnika, s katerim bo lahko v odprtem dialogu proučilo svoje poglede in namere, preden jih bo uresničilo.

Poslovodstvo banke ne more neposredno nadzirati vseh nalog in dolžnosti, ki jih je preneslo na nižje ravni, zato so ji storitve notranjerevizijske službe v stalno pomoč, na drugi strani pa je tudi poslovodstvo banke odgovorno za omogočanje normalnega delovanja službe. Služba sodeluje s poslovodstvom banke pri določanju obsega in vsebine notranjega revidiranja v poslovnem letu, pri določanju predračuna stroškov službe, pri oblikovanju popravljanih ukrepov pri odkritih nepravilnostih ter pri izboljšanju možnosti delovanja službe (Turk, et al., 1994, str. 256).

Notranjerevizijska služba sodeluje tudi z nižjim poslovodstvom banke pri proučevanju poročil posameznih organizacijskih enot banke, proučevanju predlaganih ukrepov za odpravljanje nepravilnosti ter spremljanju izvajanja ukrepov v organizacijskih enotah. Poročila o revidiranju mora služba razumljivo predstaviti, iz njih pa mora biti razvidno, kdo so nosilci nalog, ki izvirajo iz ugotovitev posamezne opravljene revizije, in v kakšnem obsegu in roku morajo posamezni nosilci naloge tudi uresničiti.

Notranjerevizijska služba pri svojem delu sodeluje tudi s strokovnimi službami, v glavnem pa s tistimi, ki so ji v pomoč pri pripravah na preglede, pri oblikovanju različnih mnenj in

---

¹² Opredeljeno v Zakonu o bančništvu (117. člen - Obveščanje uprave banke in nadzornega sveta).

priporočil ter pri spremljanju uresničevanja predlaganih popravljalnih ukrepov. Notranjerevizijski službi sta tako v veliko pomoč službi računovodstva in analiz.

Računovodska služba notranjemu revizorju pomaga s svojimi poročili in obračuni hitro odkrivati kočljiva področja ter nenehno spremljati poslovne izide in finančni položaj gospodarske družbe oziroma organizacijske enote. Analitska služba notranjemu revizorju koristi predvsem pri poglobljenem seznanjanju z vzroki odmikov od načrtovanih ciljev, sistematičnem urejanju problematike delovanja gospodarske družbe, neposredni uporabi izsledkov analize kot dokaznega gradiva pri ugotavljanju dejstev in oblikovanju mnenj, sodb in priporočil pri opravljanju notranje revizije ter pri vključevanju podatkov iz analiz v poročila o notranjem revidiranju (Turk, et al., 1994, str. 260).

3 POSEBNOSTI BANČNEGA POSLOVANJA

3.1 Opredelitev bančnega poslovanja

Finančna ureditev vsake države povezuje finančne institucije, katerih središče je centralna banka. Ta med drugim nadzira količino denarja v obtoku in organizirano finančno dejavnost države. Najpomembnejši del finančnega poslovanja je poslovno bančništvo. Banke so v vsaki državi pomemben poslovni dejavnik, saj ga uporablja praktično vsaka organizacija in vsak posameznik. Zato vpliva na razvoj gospodarstva, saj lahko s svojimi ukrepi spodbujajo ali zavirajo rast posamezne gospodarske družbe, posamezne dejavnosti oziroma celotnega gospodarstva.

V skladu s klasično opredelitvijo so banke institucije, ki sprejemajo vloge in odobravajo posojila. Banka je v preteklosti imela vlogo osrednje finančne institucije, ki je opravljala funkcijo hranjenja prihrankov prebivalstva, opravljala storitve plačilnega prometa, posredovala pri prenosu sredstev od varčevalcev do investitorjev in sodelovala v procesu emisije knjižnega denarja. Vse te funkcije opravljajo banke tudi danes, le njihova vloga je bistveno manjša, kot pa je bila v preteklosti. Večino storitev, ki so po tradicionalni opredelitvi pripadale izključno bankam, opravljajo tudi nebančne finančne institucije. Novo nastali vzajemni skladi, pokojninski skladi in druge finančne nebančne institucije konkurirajo bankam in jih silijo k posodobitvi in razširitvi svoje aktivnosti (Dimovski, 2000, str. 8).

Banke lahko opredelimo kot denarne finančne posrednike, ki posredujejo med ekonomskimi celicami s finančnimi presežki in finančnimi primanjkljaji ter s tem sodelujejo v procesu multiplikacije denarja (Mramor, 1993, str. 89).

V Sloveniji so po Zakonu o bančništvu banke kot finančne institucije delniške družbe, ki so pridobile dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03).

Bančne storitve lahko v Sloveniji opravlja le posamezna banka oziroma hranilnica, podružnica tuje banke ter banka države članice, ki je za opravljanje tovrstnih storitev predhodno pridobila dovoljenje Banke Slovenije.

Med bančne storitve se po Zakonu o bančništvu uvrščajo naslednje finančne storitve (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03):

- sprejemanje depozitov¹³ ter dajanje kreditov za svoj račun;
- factoring¹⁴;
- finančni najem (leasing)¹⁵;
- izdajanje garancij in drugih jamstev;
- kreditiranje, vključno s potrošniškimi krediti, hipotekarnimi krediti in financiranjem komercialnih poslov;
- trgovanje s tujimi plačilnimi sredstvi, vključno z menjalniškimi posli;
- trgovanje z izvedenimi finančnimi instrumenti¹⁶;
- zbiranje, analiza in posredovanje informacij o kreditni sposobnosti pravnih oseb;
- posredovanje pri prodaji zavarovalnih polic¹⁷;
- izdajanje elektronskega denarja;
- izdajanje in upravljanje drugih plačilnih instrumentov (npr. plačilne in kreditne kartice, potovalni čeki, bančne menice);
- oddajanje sefov;
- posredovanje pri sklepanju posojilnih in kreditnih poslov;
- storitve v zvezi z vrednostnimi papirji¹⁸;
- upravljanje pokojninskih oziroma investicijskih skladov¹⁹;
- opravljanje storitev plačilnega prometa;
- opravljanje skrbniških storitev.

Banke morajo poslovati po načelu donosnosti, varnosti naložb in plačilne sposobnosti. Cilj poslovanja banke je maksimizacija vrednosti enote lastniškega kapitala, vloženega v banko, ob zagotavljanju ustrezne varnosti in likvidnosti. Ta cilj mora zasledovati bančni management pri sprejemanju vseh svojih odločitev.

---

¹³ Depozit je vplačilo denarja oziroma drugih vračljivih sredstev, na podlagi katerega pridobi vplačnik pravico do vrnitve vplačanih sredstev v določenih rokih.

¹⁴ Factoring je odplačno prevzemanje terjatev z regresom ali brez.

¹⁵ Finančni najem (leasing) je dajanje sredstev v najem, katerega trajanje je približno enako pričakovani življenjski dobi sredstva, ki je predmet najema, in pri kateri najemnik pridobi večino koristi od uporabe sredstva ter prevzame celotno tveganje posla.

¹⁶ Izvedeni finančni instrumenti so pravice oziroma obveznosti,

- katerih vsebina je glede vrednosti posredno ali neposredno odvisna od cene vrednostnega papirja, tuje valute ali blaga, višine obrestne mere ali indeksa oziroma kreditne sposobnosti ali podobnih spremenljivk,
- ki ne zahteva začetne čiste finančne naložbe ali ki zahteva le majhno začetno čisto finančno naložbo,
- ki se poravnava v prihodnosti.

¹⁷ Navedena finančna storitev se opravlja po zakonu, ki ureja zavarovalništvo.

¹⁸ Navedena finančna storitev se opravlja po zakonu, ki ureja trg vrednostnih papirjev.

¹⁹ Navedena finančna storitev se opravlja po zakonu, ki ureja pokojninske oziroma investicijske sklade.

3.1.1 Vloga bank kot finančnih posrednikov

Poslovne banke štejemo med finančne institucije. Finančne institucije so podjetja, ki se ukvarjajo s finančnimi posli v najširšem smislu. Prodajajo finančne oblike in/ali storitve. Od nefinančnih podjetij se razlikujejo v tem, da imajo med aktivo svoje premoženjske bilance predvsem finančno premoženje in med pasivo predvsem dolgove. Čeprav je mogoče najti več različnih delitev finančnih institucij, jih ponavadi delimo na finančne posrednike in druge ali agentske finančne institucije (Ribnikar, 1999, str. 192).

Banke so ponudniki finančnih storitev. V narodnem gospodarstvu opravljajo pomembno vlogo finančnega posredništva. Finančni posrednik je institucija, ki se ukvarja s posredovanjem sredstev od suficitnih do deficitnih celic. Suficitne celice lahko označimo kot varčevalce, deficitne pa kot investitorje. Te celice so osnovni ekonomski subjekti v družbi: gospodinjstva, gospodarstvo in država na vseh ravneh. Agregatno gledano, so gospodinjstva že od nekdaj suficitne celice, medtem ko sta država in gospodarstvo deficitni. Posredovanje prihrankov za produktivne investicije je pomembna ekonomska funkcija, banke pa so srce tega procesa. Osnovna cilja, ki ju mora banka izpolniti, sta oblikovati obveznosti tako, da bodo privlačne za suficitne celice, ter oblikovati naložbe tako, da bodo privlačne za deficitne celice.

To pomeni, da morajo biti bančne kreditne in depozitne storitve primerno obrestovane in lahko dostopne, ker so le tako atraktivne za potencialne stranke, še posebej za tiste, ki trenutno zadovoljujejo svoje potrebe pri konkurenci. Bistvo posredništva je v transformaciji sredstev. Posredovanje izključi potrebo po ujemanju ponudbe in povpraševanja po sredstvih na podlagi velikosti, cene, tveganja in zapadlosti. Posredništvo in z njimi povezana transformacija sredstev je hkrati tudi izvor problemov, ki se kažejo v obliki tveganj, s katerimi se banka srečuje.

Nastanek in obstoj finančnih posrednikov pomeni, da s svojim posredništvom ponujajo vsaj tako privlačne finančne oblike, kot jih ponujajo končni kreditodajalci neposredno, in da dajejo končnim kreditojemalcem vsaj tako ugodne kredite kot končni finančni varčevalci. Uvedba finančnih posrednikov pomeni ponudbo ugodnejših finančnih oblik na eni in ugodnejših kreditov na drugi strani. Posredne finance se bodo širile tako dolgo, dokler ne pride do enake privlačnosti posrednih in primernih finančnih oblik, seveda z upoštevanjem preferenc posameznega končnega varčevalca (Ribnikar, 1997, str. 195).

Finančni posredniki torej znižujejo stroške finančnih tokov in prispevajo k boljši alokaciji prihrankov. Povečujejo tudi celotno narodnogospodarsko varčevanje, s tem da omogočajo finančne tokove, ki jih sicer ne bi bilo.

Vprašanje, ki se mu pri obravnavani tematiki ne moremo izogniti, je v pojasnitvi, zakaj so finančni posredniki uspešnejši in cenejši pri prenosu finančnih sredstev od končnih varčevalcev na končne posojilojemalce, kot pa je neposreden prenos finančnih sredstev.

Odgovor na to vprašanje je mogoče najti v dvojnih stroških, ki se pojavijo pri prenosu finančnih sredstev. To so transakcijski stroški in stroški zbiranja informacij. Oboji so pri finančnih posrednikih dosti manjši, kot pa so za končne varčevalce in končne investitorje pri direktnem prenosu finančnih sredstev (Mishkin, 1995, str. 33).

Finančni posredniki imajo svoj položaj in funkcijo predvsem zaradi tega, ker finančni trgi niso učinkoviti. Tisti trenutek, ko bi finančni trgi postali učinkoviti, bi bili finančni posredniki odveč. Svojo funkcijo bi izgubili v tistem trenutku, ko bi varčevalci in investitorji imeli popolne informacije, s katerimi bi prišli neposredno in brez stroškov drug do drugega (Scholtens, 2000, str. 1246).

3.1.2 Poglavitne bančne funkcije

Specifično za banko je sprejemanje vlog na vpogled. Poleg vlog na vpogled sprejemajo banke tudi vloge z daljšim, znanim rokom zapadlosti, sprejemajo posojila in izdajajo dolžniške vrednostne papirje. Na podlagi omenjenega seveda na drugi strani dajejo posojila. Za banke je tako značilno, da imajo nasproti obveznostim s trdo nominalno vrednostjo naložbe, ki so tvegane. Omenjeno seveda predstavlja tisti del dejavnosti banki, ki jih lahko vidimo v njihovih bilancah²⁰ (Ribnikar, 1997, str.205).

Glede na funkcije, ki jih opravljajo, lahko banke delimo na:

1. depozitne banke, kar pomeni, da takšna banka sprejema vloge na vpogled in druge vloge ter na drugi strani na podlagi teh vlog daje posojila;
2. univerzalne banke, ki poleg sprejemanja vlog in dajanja posojil opravljajo tudi druge bančne posle;
3. investicijske banke, kar pomeni, da te banke ne sprejemajo vlog, ampak opravljajo druge bančne posle (trgujejo z različnimi instrumenti, pripravljajo izdaje vrednostnih papirjev, pripravljajo večja sindicirana posojila in podobno).

Med pomembnimi bančnimi funkcijami je potrebno omeniti tudi obvladovanje tveganj. Tveganje bančniku pomeni negotovost izida določenega dogodka. Največje skrbi bankam povzročajo tveganja, ki lahko bankam neposredno povzročajo škodo.

Finančni posredniki opravljajo naslednje naloge (Bain, 1981, str. 10):

1. spodbujajo varčevanje in investiranje;
2. spreminjajo dospelost sredstev;
3. zmanjšujejo in razpršujejo tveganja pri posojilih;
4. zmanjšujejo stroške poslovanja in stroške zbiranja informacij.

---

²⁰ Banke opravljajo še veliko storitev in kreirajo različne produkte, ki se neposredno v premoženjski bilanci ne odražajo, imajo pa lahko usoden vpliv na finančni rezultat banke (različne garancije, termiski posli, opcije in ostali izvenbilančni posli).

Banke morajo opravljati posle po načelih likvidnosti, varnosti in rentabilnosti, da bi dosegle dobiček. Kakor smo že omenili, so banke glavni razporejevalec sredstev med gospodarstvom in prebivalstvom ter znotraj gospodarstva med sektorji. Zaradi te funkcije so banke izpostavljene posebnim tveganjem, za katere je značilna velika medsebojna soodvisnost in prepletenost. Z obvladovanjem tveganj se ukvarja zaradi lastnih interesov, še bolj pa zaradi interesov celotnega gospodarstva. Zato je pomen bank vesplošen; posledica tega je na eni strani stroga regulativa, ki jo morajo upoštevati banke, na drugi strani pa tudi to, da morajo gospodarski subjekti poslovati po načelu dobička. Da banke ne bodo zašle v težave, morajo poznati in upoštevati nekatere posebnosti, med njimi bančni kapital, rezerve banke in bančne rezervacije.

3.2 Vrste bančnih tveganj, vzroki nastanka tveganj ter njihovo obvladovanje

Banka se s tveganji srečuje praktično pri vsakem poslu in upravljanje vseh tveganj je za banke ključnega pomena. Neujemanje po določenih atributih bilance odraža dejstvo, da je banka sprejela neko vrsto tveganja. Tveganje v bančnem poslovanju torej izvira že iz same narave obstoja banke in njene ključne funkcije, to je spreminjanja naložb. Pri vsakem preoblikovanju naložb banka spremeni neko lastnost naložb in tako povzroči neujemanje (mismatch) oziroma neuskkljenost naložb in obveznosti v tej lastnosti. Na primer, če sprejme vloge v eni in odobri posojilo v neki drugi valuti, se ne ujema valutna sestava njene aktive in pasive. Banka je tako prevzela nase valutno tveganje. Podobne primere bi lahko naštevali za ostale lastnosti naložb, ki jih banka preoblikuje v svojem poslovanju. Hkrati pa je prevzemanje tveganja glavni vir zaslužka za banko. Brez prevzemanja tveganja banka kot finančna institucija ne bi obstajala. Obstajala bi le kot institucija za posredovanje informacij, česar pa ne moremo imenovati banka.

Tveganje je posledica spoznanja, da obstajajo donosne priložnosti. Opredelimo ga lahko kot nezmožnost, da bi pravilno napovedali tok dogodkov, oziroma kot nezmožnost popolnoma nadzorovati, ali bodo rezultati prihodnjega toka dogodkov enaki načrtovanim (Mramor, 1993, str. 99).

Tveganja so pogosto definirana kot neugoden vpliv na profitabilnost zaradi veliko različnih virov negotovosti (Bessis, 1998, str. 5). Merjenje tveganj zahteva upoštevanje negotovosti in potencialnega neugodnega vpliva na profitabilnost.

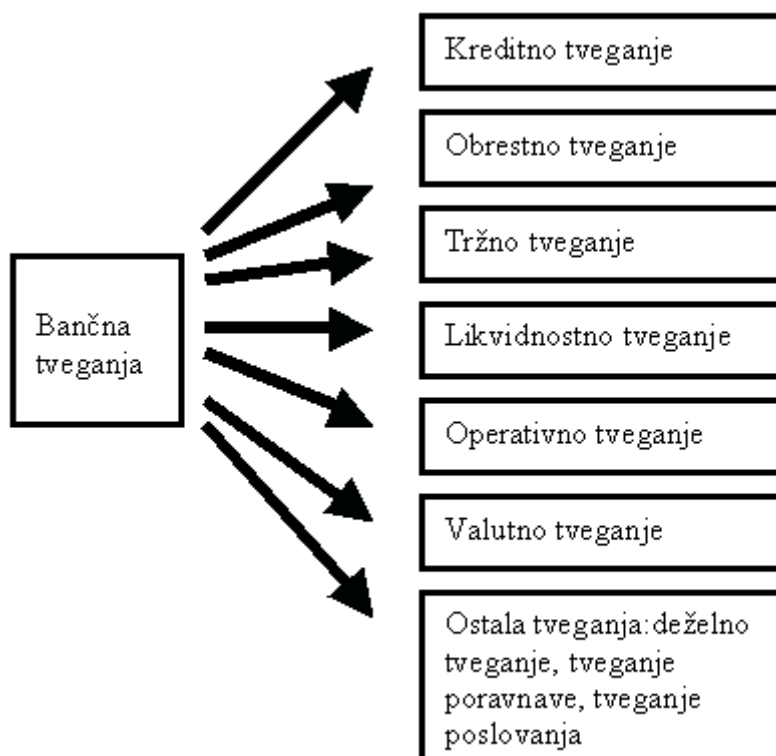
Tveganje je povezano z negotovostjo, ki se odraža v nepričakovanih spremembah dogodkov. Za banke kot kreditodajalce negotovost izhaja iz nepričakovanih sprememb obrestnih mer, toka depozitov in sposobnostjo kreditjemalca, da kredit vrne (Sinkey, 1992, str. 391).

Glede bančnih tveganj obstaja v stroki več možnih načinov delitev:

- Bančna tveganja lahko delimo na finančna in poslovna (Graddy, Spencer, 1990, str. 39-41).

- Bančna tveganja lahko delimo tudi po kriteriju upravljanja banke (Sinkey, 1992, str. 401). Za upravljanje aktive in pasive sta značilna likvidnostno tveganje in tveganje spremembe obrestne mere. Pri upravljanju samo z aktivo je prisotno kreditno tveganje, pri upravljanju kapitala pa navaja tveganje finančnega vzvoda (leverage risk) in ustreznosti kapitala (capital adequacy).
- Avtorji Hemple, Coleman in Simonson (1994, str. 82-83) pa delijo tveganja na tri razrede. Finančno tveganje, ki vsebuje kreditno tveganje, likvidnostno tveganje, tveganje spremembe obrestne mere in tveganje finančnega vzvoda. Drugo je tveganje povezano s ponudbo finančnih storitev banke, ki obsega operativno tveganje, tehnološko tveganje, tveganje novih proizvodov in strateško tveganje. Tretji sklop pa sestavljajo tveganja, ki izhajajo iz okolja. Le-ta so tveganja poneverbe, ekonomsko tveganje, konkurenčno tveganje in regulatorno tveganje.
- Bessis deli bančna tveganja na kreditno tveganje, obrestno tveganje, tržno tveganje, likvidnostno tveganje, operativno tveganje, valutno tveganje ter na ostala tveganja, kar je razvidno iz slike 3:

Slika 3: Vrste bančnih tveganj

Vir: Bessis, 1998, str. 12

Ocenjevanje in upravljanje s prevzetimi tveganji je naloga uprave banke. Postopki upravljanja morajo ustrezati sprejemljivim standardom razumne skrbnosti na vseh vodstvenih ravneh v banki. Uprava je odgovorna za sprejetje in izvajanje dobrih politik, za

neodvisno pregledovanje ukrepov, ki vplivajo na donosnost in cilje banke, za izbor izkušenega in sposobnega poslovodstva, zagotavljanje poslovanja v skladu z zakoni in etičnimi standardi, pretok informacij v banki, zagotavljanje zadostnega kapitala ter za zadostnost finančnih in operativnih kontrol. Uprava si mora tudi prizadevati za ohranjanje vrednosti banke in mora zagotavljati, da je naložbeni portfelj zdrav ter da ustvarja dovolj visoke prihodke.

Vodstvo banke ima na voljo tri opcije, kako pristopiti k upravljanju s tveganji, in sicer:

- Prenos tveganja na druge finančne institucije z uporabo ustreznih finančnih instrumentov, kot so zamenjava (swap), terminske pogodbe in opcije. V praksi je zelo redko mogoče prenesti celotno izpostavljenost tveganju na druge. Poleg tega pa je prenos tveganja na druge finančne institucije povezan z velikimi stroški.
- Pasivno sprejemanje tveganja, kjer banka v upanju, da bo gospodarska situacija stabilna, ne podvzame nikakršnih zaščitnih ukrepov pred tveganjem. Tako se tudi ogne plačilu stroškov zavarovanja pred njim.
- Aktivno sprejemanje tveganja je najpogostejši pristop bank k izpostavljenosti tveganju. Banka izkoristi dejstvo, da večina ekonomskih subjektov negativno gleda na tveganje (risk averse) in da je pripravljena plačati banki za prevzem tveganja. Banka služi prav z aktivnim upravljanjem tveganja. Bistvo pri tem je, da zna tveganje izmeriti in s tem določiti ceno, ki jo zaračuna tistim, od katerih prevzame tveganje (Ribnikar, 1994a, str. 3).

Tveganja, ki jih omenjajo posamezni avtorji, so podobna. Različni so zgolj načini, kako jih predstavljajo oziroma kako jih povezujejo. Menim, da je pri slovenskih bankah najbolj pomembno kreditno tveganje. Pri tem predpostavljam, da sta drugi dve tveganji, ki sledita po pomembnosti, likvidnostno tveganje in tveganje spremembe obrestne mere. Ne smemo pa zanemariti tudi operativnega in valutnega tveganja.

3.2.1 Tveganja bilance stanja

Tveganja bilance stanja so tveganja, ki nastajajo kot posledica neusklajenosti naložb in obveznosti z različnih vidikov (dospelost, valuta, osnova obrestne mere). Upravljanje s tveganji bilance stanja je sestavni del upravljanja z bilanco stanja, tako imenovanega ALM²¹.

3.2.1.1 Likvidnostno tveganje

Likvidnost je razpolaganje s sredstvi oziroma zagotavljanje sredstev za poravnavanje obveznosti (bilančnih in zunajbilančnih) ob njihovi dospelosti. Te obveznosti se običajno poravnajo z denarnimi pritoki, hitro vnovčljivimi sredstvi in izposojenimi sredstvi. Bolj ko

---

²¹ ALM - ang. Asset and Liability management: upravljanje s sredstvi in obveznostmi.

so tokovi obresti in glavnice na strani sredstev, obveznosti do virov sredstev in zunajbilančnih postavk neusklajeni, večje je tveganje nelikvidnosti.

Zaradi nepričakovanih nihanj v vlogah in posojilih ter z njimi povezanimi odlivi denarnih sredstev iz banke je banka stalno izpostavljena likvidnostnemu tveganju. Le-tega lahko opredelimo kot tveganje, da banka v določenem trenutku zaradi omenjenih nepričakovanih nihanj v povpraševanju po posojilih in zahtevah imetnikov vlog po svojih sredstvih, ne sposobna pravočasno izpolniti obveznosti do svojih strank (Dimovski, 2000, str. 117).

Banka je likvidnostnemu tveganju izpostavljena ob vsaki zahtevi svojih strank po denarnih sredstvih, tako iz naslova depozitov in drugih obveznosti kot iz naslova posojil in drugih bančnih naložb. Dvigi denarnih vlog, koriščenje odobrenih posojil, poravnavanje obveznosti banke, plačila davkov in podobno povzročajo odlive denarnih sredstev iz banke, nove denarne vloge, odplačila posojil in dospelih vrednostnih papirjev, prodaja bančnih naložb in zadolževanje na denarnem trgu pa so glavni viri prilivov denarnih sredstev v banko.

Zaradi navedenih razlogov v bankah obstajajo mehanizmi, na osnovi katerih se dnevno spremlja likvidnost banke. Da bi se izognile likvidnostnim problemom, banke dnevno planirajo prilive in odlive in spremljajo njihovo realizacijo. Pri tem so pozorne na cikličnost potreb po denarju in na velike vlagatelje, ki bi lahko nepričakovano in v velikih količinah zahtevali dvig denarja. Banke imajo možnost, da si sredstva izposodijo pri centralni banki ali na medbančnem trgu. Poleg tega tudi zakonodaja v večini držav zahteva, da imajo banke oblikovane določene denarne rezerve, ki se oblikujejo glede na stanje vlog in depozitov in se običajno zbirajo pri centralni banki.

Tveganje nesolventnosti nastopi kot posledica prekomernega obrestnega, tržnega, kreditnega, deželnega, likvidnostnega, tečajnega, operativnega ali katerega drugega tveganja, s katerim se srečuje banka pri svojem poslovanju. Nesolventnost nastopi, ko je kapital banke nezadosten, da bi pokrival izgube iz naslova enega ali več tveganj. Večji kot je delež kapitala v primerjavi z obveznostmi iz naslova najetih kreditov, večja je verjetnost, da se bo banka sposobna spopasti z izgubo iz naslova nepričakovanih sprememb obrestnih mer, nepričakovanih izgub pri kreditiranju ali drugih razlogov (Saunders, 1997, str. 84).

Zato se vodstvo bank in zakonodajne oblasti osredotočijo na upravljanje kapitala in kapitalsko ustreznost bank kot na ključno merilo za ohranjanje solventnosti in rasti bank.

V Zakonu o bančništvu je opredeljeno, da mora banka gospodariti z viri in naložbami tako, da je v vsakem trenutku sposobna izpolniti vse dospele obveznosti (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03).

Upravljanje z likvidnostjo je bistvena sestavina skrbnega in varnega poslovanja banke. Skrbno upravljanje z likvidnostjo vključuje preudarno upravljanje sredstev in obveznosti

do vseh virov sredstev (bilančnih in zunajbilančnih) tako z vidika finančnih in denarnih tokov kot tudi njihove koncentracije. Za pričakovane denarne odtoke je potrebno zagotoviti ustrezne denarne pritoke. Zato je potreben proces načrtovanja likvidnosti, s katerim se ocenijo potencialne bodoče potrebe po likvidnih sredstvih, upoštevajoč spremembe v ekonomskih, političnih, regulativnih in drugih pogojih poslovanja. Takšno načrtovanje vključuje identifikacijo znanih, pričakovanih in potencialnih denarnih odtokov ter presojo različnih nadomestnih strategij upravljanja s sredstvi in obveznosti do virov sredstev za zagotovitev zadostnih denarnih pritokov. Cilji upravljanja z likvidnostjo so dnevno izpolnjevanje vseh obveznosti, povezanih s denarnimi odtoki (bilančnih in zunajbilančnih), izogibanje pridobivanju sredstev po ceni, ki je višja od tržne, ali s prisilno prodajo sredstev in izpolnjevanje predpisov, ki urejajo področje likvidnosti in obvezne rezerve (Priporočila za upravljanje z likvidnostjo v bankah, 1998).

Neodvisna notranja revizija je bistven element upravljanja in nadzora programa upravljanja z likvidnostjo banke. Njena naloga je zagotavljanje skladnosti upravljanja z likvidnostjo s sprejetimi politikami in postopki. Notranja revizija mora naključno preverjati vse vidike upravljanja z likvidnostjo, z namenom (Priporočila za upravljanje z likvidnostjo v bankah, 1998):

- zagotoviti izvajanje politik in postopkov likvidnosti ter zagotavljanja virov sredstev;
- zagotoviti učinkovite kontrole pri upravljanju z likvidnostjo;
- preverjati ustreznost, točnost in pravočasnost poročil posloводства ter
- zagotoviti, da zaposleni, ki upravljajo z likvidnostjo, razumejo politike likvidnosti in zagotavljanja virov sredstev ter imajo potrebno znanje za učinkovito odločanje, ki je skladno s sprejetimi politikami likvidnosti in zagotavljanja virov sredstev.

V okviru revizijskega pregleda poslovanja bank s strani zunanjega revizorja je le-ta dolžan pripraviti poleg revidiranega letnega poročila tudi revizorjev dodatek²² po Sklepu o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).

Kot pomembna sestavina dodatka je tudi poročilo²³ o izpolnjevanju pravil o obvladovanju tveganj, prav tako pa je potrebno izpolniti vprašalnik za posamezno vrsto tveganja. Vežano na likvidnostno tveganje mora pooblaščen revizor v revizorjevem dodatku pojasniti način obvladovanja likvidnostnih tveganj v poslovnem letu, upoštevajoč strukturo sredstev in

---

²² Pooblaščen revizor je dolžan predložiti Banki Slovenije dodatek po tem sklepu najkasneje v petih mesecih po izteku koledarskega leta.

²³ K posameznim pregledom po vrstah tveganj mora biti podano najmanj:

- kratek opis posamezne vrste tveganja;
- mnenje revizorja o obvladovanju posamezne vrste tveganja;
- pomanjkljivosti po posameznih vrstah tveganj in mnenje revizorja o ustreznosti delovanja sistema notranjih kontrol;
- pojasnila glede izpolnjevanja revizorjevih priporočil iz preteklih let ter
- priporočila revizorja za izboljšanje postopkov in politike obvladovanja posameznih vrst tveganj.

obveznosti do virov sredstev (ročnost, koncentracija deponentov, dospelost depozitov). Izpolniti pa mora tudi vprašalnik (glej prilogo 3) vezan na obvladovanje likvidnostnega tveganja.

3.2.1.2 Tveganje spremembe obrestne mere

Tveganje spremembe obrestne mere je tveganje, da se bodo obrestne mere spremenile, kar pomeni, da bo postala pogodbeno določena obrestna mera drugačna od tržne (Ribnikar, 1994, str. 209).

V tem primeru ne gre za tveganje izpada obresti, saj je to del kreditnega tveganja, ampak gre za izpostavljenost tveganju refinanciranja, tveganju reinvestiranja in tveganju spremembe tržne vrednosti.

a) Tveganje refinanciranja

V primeru, ko ima banka določeno dolgoročno naložbo (kredit) s fiksno obrestno mero, ki jo financira s kratkoročno obveznostjo, je izpostavljena tveganju refinanciranja. Ponazorimo to s primerom, ko ima banka dvoletno naložbo s fiksno obrestno mero 9% letno in enoletno obveznost v istem znesku, za katero mora plačati 8% letno. Razlika je neto obrestni prihodek v višini ene odstotne točke. Po poteku enega leta mora banka refinancirati svojo naložbo, pri čemer obstaja tveganje, da se bo obrestna mera spremenila. Možni so trije različni scenariji: obrestna mera za obveznost se ne spremeni in neto obrestni prihodek je v drugem letu enak neto obrestnemu prihodku v prvem letu, obrestna mera za obveznost naraste na 10% letno in banka tako v drugem letu realizira izgubo ($9\% - 10\% = -1\%$), obrestna mera za obveznost pade na 7% in banka v drugem letu poveča neto obrestni prihodek.

b) Tveganje reinvestiranja

Pri tveganju reinvestiranja gre za isti princip kot pri tveganju refinanciranja, le da je v tem primeru naložba krajša od obveznosti. V primeru, ko se določena naložba izteče, obveznost pa ostane, je potrebno takšno naložbo nadomestiti z novo naložbo. V tem primeru je banka izpostavljena tveganju spremembe obrestne mere, saj se lahko razmere na trgu tako spremenijo, da banka ne bo mogla najti nove naložbe, ki bi prinašala isti donos.

c) Tveganje spremembe tržne vrednosti

Tržna vrednost neke naložbe ali obveznosti je vsota diskontiranih donosov te naložbe oziroma obveznosti. Naraščajoča obrestna mera pomeni, da moramo bodoče donose diskontirati z višjo diskontno stopnjo, kar vodi v zmanjšanje sedanje vrednosti naložbe oziroma obveznosti. Bolj kot je naložba (obveznost) dolgoročna, bolj je izpostavljena spremembi obrestne mere. Če ima banka dolgoročne naložbe in kratkoročne obveznosti, bo

dvig obrestne mere povzročil večji padec vrednosti naložb kot obveznosti, kar je za banko seveda neugodno. Banka se poskuša zavarovati pred tveganjem spremembe obrestne mere s tem, da poskuša maksimalno uskladiti dospelost naložb in obveznosti.

Usklajevanje dospelosti omogoča le delno zavarovanje pred tveganjem spremembe obrestne mere. Bolj popolno zavarovanje omogoča model ponovnega določanja cen, model dospelosti in model trajanja.

Model izenačevanja ročnosti (maturity model) je najpreprostejši in meri razliko med tehtanim povprečjem ročnosti naložb in virov. Če je razlika med njima enaka nič, govorimo o imunizaciji, kar pomeni, da je banka v celoti zaščitena pred tveganjem spremembe obrestne mere (Saunders, 1997, str. 95).

Boljše merilo za ugotavljanje tveganja spremembe obrestne mere je t.i. model trajanja (duration model), ki poleg zapadlosti terjatev in obveznosti upošteva tudi dospelost posameznih denarnih tokov. To je predvsem pomembno v primeru obročnega ali anuitetnega odplačevanja kreditov. Imunizacija na podlagi tega modela je dinamična in zahteva stalno prilagajanje portfelja, da zagotovimo usklajenost dospelosti denarnega toka na aktivni in pasivni strani bilance banke (Saunders, 1997, str. 119).

Tretji model je model ponovne določitve obrestne mere, ki ugotavlja razliko med naložbami, katerih obrestna mera se bo spremenila v določenem prihodnjem obdobju, in obveznostmi, za katere se bo obrestna mera ponovno oblikovala v določenem časovnem obdobju. Gre torej za razkorak med spreminjanjem obrestnih mer na strani prihodkov in odhodkov v izbranem časovnem obdobju (Saunders, 1997, str. 137). Banke ponavadi svoje terjatve in obveznosti uvrstijo v razrede v skladu s spreminjanjem obrestnih mer v prihodnosti za obdobja različne dolžine: npr. do enega meseca, od enega do treh mesecev, od treh do šestih mesecev, od šestih mesecev do enega leta itd. Pomanjkljivost tega modela je, da ne upošteva tržne vrednosti terjatev in obveznosti, ampak njihovo knjigovodsko vrednost.

Za obvladovanje obrestnega tveganja mora banka imeti sprejeto politiko upravljanja z obrestnim tveganjem in načrt ukrepov upravljanja z obrestnim tveganjem. S svojimi sredstvi in viri sredstev mora upravljati tako, da optimizira razliko oziroma neusklajenost med sredstvi in viri z vidika vrednosti, velikosti in spremenljivosti obrestne mere tako, da optimizirana razlika omogoča maksimalno pozitivno neto obrestno maržo, upošteva pri tem likvidnost in varnost banke.

V okviru revizijskega pregleda poslovanja bank s strani zunanjega revizorja je le-ta dolžan, vezano na obrestno tveganje v revizorjevem dodatku (Uradni list RS, št. 24/02), pojasniti način obvladovanja obrestnega tveganja v poslovnem letu, upoštevajoč vrsto in obseg sredstev in obveznosti do virov sredstev ter prevzetih in morebitnih obveznosti, povezanih z obrestno mero. Izpolniti pa mora tudi vprašalnik o obvladovanju obrestnega tveganja, ki

je razviden v tabeli 2. Dodatek mora vsebovati oziroma je v njem potrebno navesti tudi podatek o deležu sredstev in obveznosti do virov sredstev, obrestovanih s fiksno obrestno mero.

Tabela 2: Vprašalnik o obvladovanju obrestnega tveganja

		DA	NE
1	Ali ima banka sprejeto politiko upravljanja z obrestnim tveganjem?		
2	Ali ima banka izdelane ustrezne notranje postopke za ugotavljanje in merjenje obrestnega tveganja?		
3	Ali ima banka ustrezen načrt ukrepov za obvladovanje obrestnega tveganja in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov?		
4	Ali ima banka ustrezne notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje obrestnega tveganja?		
5	Ali banka ustrezno usklajuje naložbe banke z obveznostmi banke zaradi izpostavljenosti tveganjem morebitnih izgub zaradi spremembe obrestnih mer?		

Vir: Sklep Banke Slovenije o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).

3.2.1.3 Valutno tveganje

Internacionalizacija finančne dejavnosti prispeva k temu, da so banke izpostavljene tveganju spremembe deviznega tečaja oziroma tečajnemu tveganju. Tovrstno tveganje izhaja iz trgovine s tujimi valutami, odobravanja kreditov v tujih valutah, nakupov tujih vrednostnih papirjev in izdaje vrednostnih papirjev v tuji valuti (Dimovski, 2000, str. 148).

Valutno tveganje se generira zaradi neuskklajenosti med sredstvi in obveznostmi do virov sredstev v posameznih tujih valutah, vključno z valutno klavzulo, ter zaradi neuskklajenosti denarnih tokov v tujih valutah. Tveganje izhaja iz različnih postavk, kot so: računi prebivalstva v tujih valutah in z valutno klavzulo, gotovinske transakcije in storitve, trgovanje s tujimi valutami, naložbe v tujih valutah in z valutno klavzulo in drugo.

O izravnani devizni poziciji govorimo, ko je višina obveznosti banke v posamezni tuji valuti enaka višini naložb, ki jih ima banka v tej tuji valuti. Za dolgo pozicijo je značilno, da je aktiva v določeni tuji valuti večja od pasive, obratno velja za kratko pozicijo. V primeru dolge pozicije je banka izpostavljena tveganju, da bo vrednost tuje valute v primerjavi z domačo valuto padla, kar bi posledično vplivalo na zmanjšanje vrednosti aktive banke bolj kot njene pasive. Tveganje spremembe deviznega tečaja je tem večje, tem bolj nestanovitno je devizni tečaj za posamezno valuto.

Upravljanje z valutnim tveganjem je bistvena sestavina skrbnega in varnega poslovanja bank, ki imajo izpostavljenost v tujih valutah. Vključuje preudarno upravljanje s

pozicijami v tujih valutah z namenom obvladovanja posledic sprememb deviznih tečajev na finančno pozicijo banke znotraj postavljenih omejitev. Pogostost in smer sprememb deviznih tečajev, obseg izpostavljenosti v tujih valutah in zmožnost komitentov poravnati obveznosti do banke so pomembni elementi upravljanja z valutnim tveganjem (Priporočila za upravljanje s tečajnim tveganjem v bankah, 1998).

Pred tveganjem spremembe deviznega tečaja se banka lahko zavaruje tako, da ima izravnano aktivo in pasivo v posamezni tuji valuti, tako z vidika višine naložb in obveznosti, kakor tudi z vidika njihove ročnosti. Drugi način zavarovanja pred tovrstnim tveganjem so finančne termenske pogodbe in terminski devizni posli. S sklenitvijo finančne termenske pogodbe (financial futures) se stranki v naprej dogovorita za tečaj, po katerem bosta sklenila posel v prihodnosti. Tovrstne pogodbe so standardizirane z vidika njihovega dospelja in količine blaga, kar omogoča enostavno trgovanje z njimi na borzi. Terminski devizni posli (forward) so po vsebini enaki, razlika je le v tem, da je količina blaga poljubna, dospelost posla pa kadar koli. Tretji način zavarovanja pred tečajnim tveganjem je v diverzifikaciji naložb in obveznosti pod pogojem, da spremembe deviznih tečajev in obrestnih mer v različnih državah niso v korelaciji.

Služba notranjega revidiranja je bistven element pri upravljanju in nadzoru tečajnega tveganja. Njena naloga je zagotavljanje skladnosti upravljanja s tečajnim tveganjem s sprejetimi politikami in postopki. Notranjarevizijska služba mora v ustreznih časovnih presledkih pregledovati vsa področja poslovanja s tujo valuto, z namenom (Priporočila za upravljanje s tečajnim tveganjem v bankah, 1998):

- zagotoviti izvajanje politik in postopkov upravljanja s tečajnim tveganjem (spoštovanje omejitev, pooblastil);
- zagotoviti učinkoviti nadzor posloводства nad pozicijami v tuji valuti;
- preveriti ustreznost, točnost in pravočasnost poročil posloводства o upravljanju s tečajnim tveganjem;
- zagotoviti skladnost tehnik in instrumentov pokrivanja s politikami, strategijami in postopki upravljanja s tečajnim tveganjem;
- zagotoviti, da so zaposleni na področju upravljanja s tečajnim tveganjem pravočasno in popolno seznanjeni s politikami in omejitvami ter imajo potrebno znanje za učinkovito odločanje v skladu s sprejetimi politikami.

V okviru revizijskega pregleda poslovanja bank s strani zunanjega revizorja je le-ta dolžan, vezano na valutno tveganje v revizorjevem dodatku (Uradni list RS, št. 24/02), pojasniti način obvladovanja valutnega tveganja v poslovnem letu, upoštevajoč predpisano razčlenitev sredstev in obveznosti do virov sredstev. Izpolniti pa mora tudi vprašalnik, vezan na obvladovanje valutnega tveganja, ki je razviden v tabeli 3 na str. 39.

Tabela 3: Vprašalnik o obvladovanju valutnega tveganja

		DA	NE
1	Ali ima banka sprejeto politiko upravljanja z valutnim tveganjem?		
2	Ali ima banka izdelane ustrezne notranje postopke za ugotavljanje in merjenje valutnega tveganja?		
3	Ali ima banka ustrezen načrt ukrepov za obvladovanje valutnega tveganja in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov?		
4	Ali ima banka ustrezne notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje valutnega tveganja?		
5	Ali banka ustrezno usklajuje naložbe banke z obveznostmi banke zaradi izpostavljenosti tveganjem morebitnih izgub zaradi spremembe tečajev tujih valut?		
6	Ali so pristojnosti glede obsega poslov, povezanih z valutnimi tveganji, urejene z ustreznimi akti?		

Vir: Sklep Banke Slovenije o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).

3.2.2 Kreditno tveganje

V Zakonu o bančništvu je kreditno tveganje opredeljeno kot tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03).

Kreditno tveganje kot najpomembnejše tveganje pri bančnem poslovanju je verjetnost, da dolžnik ne bo mogel ali ne bo hotel izpolni svojih obveznosti iz dolžniškega razmerja. Problem kvalitete kreditov lahko v najslabšem možnem primeru privede do nesolventnosti banke. Zmanjšanje kapitala je lahko tako veliko, da pomembno vpliva na možno rast banke in na možnost tekmovanja z ostalimi domačimi in mednarodnimi finančnimi institucijami.

Kreditno tveganje izhaja iz negotovosti plačila glavnice in/ali obresti ob njihovi zapadlosti s strani kreditojemalca. Prav tako kreditno tveganje izhaja iz prerazvrstitve kreditov navzgor ali navzdol (Schimko, 1999, str. 137). V teku življenjskega cikla kredita se namreč zaradi razlogov na strani kreditojemalca banka lahko odloči za oblikovanje dodatnih rezervacij ali ukinitvev le-teh. Odločitev je odvisna od rednosti odplačevanja kredita, zavarovanja kredita, finančnih rezultatov podjetja, zakonodaje v posamezni državi ter strategije banke.

Pri vsakem kreditiranju prevzame banka tveganje, da ji jemalec kredita le-tega ne bo vrnil v roku ali pa ga sploh ne bo vrnil. Tveganju pri kreditiranju pravimo kreditno tveganje.

Banka mora torej računati z možnostjo izpada pri vračanju kredita in pri plačilu aktivnih obresti. Na to mora računati občasno ali celo trajno (Dimovski, 1996, str. 54).

Pri občasnem izpadu bo prizadeta likvidnost banke, pri trajnem pa tudi premoženje, s katerim banka razpolaga. Za preprečitev teh rizikov sprejemajo banke posebne ukrepe, ki so znani s skupnim nazivom zavarovanje kredita. Banke zmanjšujejo kreditno tveganje z analizo kreditne sposobnosti posojilojemalcev ter glede na velikost tveganja določijo višino obrestne mere in oblikujejo rezervacije (Dimovski, 1996, str. 55).

Merjenje kreditnega tveganja je odločilno za oblikovanje pravilne cene kredita in postavitev ustreznih limitov zadolžitve za posameznega komitenta (Saunders, 1997, str. 176).

Z merjenjem kreditnega tveganja ugotavljamo verjetnost, da kreditjemalec svojih obveznosti ne bo poravnal. To lahko banka ugotavlja na osnovi informacij, ki jih ima o komitentu, bodisi iz zunanjih virov ali pa neposredno od komitenta.

Cilj upravljanja s kreditnim tveganjem je obvladovanje razmerja med tveganjem in donosom ter znižanje kreditnega tveganja z obvladovanjem kvalitete, koncentracije, rokovne strukture in vrste kreditov ter zavarovanj naložb banke.

Upravljanje s kreditnim tveganje je bistvena sestavina skrbnega in varnega poslovanja banke. Skrbno upravljanje s kreditnim tveganjem vključuje preudarno upravljanje razmerja med tveganjem in donosom ter nadzor in znižanje kreditnega tveganja preko različnih vidikov, kot so kvaliteta, koncentracija, valuta, rok dospelosti, zavarovanje in vrsta kredita. Splošen program upravljanja s kreditnim tveganjem mora vsebovati (Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah, 1998):

- ❑ prepoznati obstoječe in potencialno kreditno tveganje, ki mu je banka izpostavljena pri opravljanju svojih poslovnih aktivnosti, ter razviti in uporabljati skrbne in previdne politike za učinkovito upravljanje in nadzor kreditnega tveganja;
- ❑ razviti in uporabljati učinkovite postopke odobravanja kreditov, njihovega dokumentiranja in izterjave ter
- ❑ razviti in uporabljati postopke za učinkovito spremljanje in nadzor vrste, značilnosti in kvalitete kreditnega portfelja.

Osnova učinkovitega programa za upravljanje s kreditnim tveganjem je prepoznavanje obstoječih in potencialnih tveganj, značilnih za kreditne proizvode in aktivnosti banke, ter razvoj in uporaba jasno določenih, formalno zapisanih politik, ki določajo filozofijo kreditnega tveganja banke, ter parametre, s pomočjo katerih bo to tveganje nadzorovano (Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah, 1998).

Pritiski za povečanje donosnosti, razmere na trgu in vedno bolj zapleteno finančno okolje ima za posledico vedno nove kreditne instrumente in pristope do kreditov. Merjenje

tveganj, povezanih s posameznimi kreditnimi aktivnostmi, omogoča določanje skupne izpostavljenosti do posameznih komitentov.

Kreditne politike določajo okvir za posojanje ter izražajo kreditno kulturo banke in njene etične standarde. Politike morajo biti pravočasno razširjene, uporabljane na vseh nivojih organizacije ter občasno revidirane v luči spreminjajočih se okoliščin.

Za znižanje izpostavljenosti tveganju neplačila mora vsaka banka pred odobritvijo oziroma izplačilom sredstev posvetiti ustrezno pozornost posameznemu kreditu in ga oceniti. Oceniti pa mora tudi kreditno tveganje, povezano s posamezno vrsto kredita. Zagotoviti mora, da so krediti ustrezno dokumentirani. Postopkom ocenjevanja in dokumentiranja vsakega kreditnega predloga morajo slediti tudi jasno določeni postopki izterjave ter rednega spremljanja komitentov in kreditov (Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah, 1998).

Neustrezni postopki spremljanja in nadzora kreditne funkcije znotraj uveljavljenih smernic so vzrok za težave s krediti pri velikem številu bank. Drugi pomemben vzrok je neupoštevanje oziroma prirejanje določenih politik in postopkov odobravanja kreditov.

Posledično mora vsaka banka razviti in uporabljati postopke in informacijske sisteme za učinkovito spremljanje in nadzor značilnosti in kvalitete kreditnega portfelja. Ti postopki morajo določati kriterije za ugotavljanje in poročanje o poslih, ki bi utegnili postati problematični, zagotoviti pogostejše in bolj natančno spremljanje teh poslov ter predvideti morebitne kolektivne akcije (Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah, 1998).

Vsaka banka mora imeti vpeljane postopke, ki preprečujejo navzkrižja interesov in zagotavljajo zaupnost. Navzkrižje interesov se v postopku odobravanja kreditov pojavi, če posamezniki uporabljajo svoja poznanstva in svoj vpliv za pridobitev sredstev zase ali za svoje interese. Navzkrižje interesov lahko pripelje do odobritve kreditov brez upoštevanja načel skrbnosti in varnosti. Vpliv takih oseb na zaposlene ima za posledico pristransko oceno ter morebitno nezavrnitev prošnje za kredit. Izdajanje zaupnih informacij brez dolžnikove predhodne odobritve lahko negativno vpliva na ugled in položaj banke (Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah, 1998).

Uprava banke je odgovorna za celovitost funkcije upravljanja s kreditnim tveganjem. Svojo odgovornost običajno izpolni tako, da poslovodstvo zadolži za oblikovanje politik odobravanja kreditov. Uprava sprejme predlagane politike upravljanja s kreditnim tveganjem, potem ko pridobi soglasje nadzornega sveta. Zagotoviti mora izvajanje programa upravljanja s kreditnim tveganjem. Poslovodstvo banke je odgovorno za izvajanje politik upravljanja s kreditnim tveganjem in za zagotavljanje, da so uporabljeni postopki upravljanja in nadzora kreditnega tveganja ter kvaliteta kreditnega portfelja v

skladu s temi politikami (Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah, 1998).

Baselski odbor za bančni nadzor je oblikoval 17 načel, ki jih je potrebno upoštevati pri vrednotenju bančnega upravljanja s kreditnim tveganjem. Ta načela priporočajo k vpeljavi in uporabi dobre bančne prakse na petih področjih, in sicer: primernemu okolju za obravnavo kreditnega tveganja, ustreznemu sistemu odobravanja kreditov, ustreznemu sistemu upravljanja, vrednotenja in spremljanja kreditov, primerni kontroli nad kreditnim tveganjem ter vlogi nadzornikov. Omenjene aktivnosti je potrebno združevati z ugotavljanjem kvalitete naložb, kapitalske moči banke, primernosti višine rezervacij, popravkov vrednosti ter z oceno ustreznosti donosa banke glede na prevzeto stopnjo tveganja (Načela upravljanja s kreditnim tveganjem, 2000).

Notranjerevizijska služba preverja ustreznost in uporabnost politik in postopkov upravljanja s kreditnim tveganjem, zagotavlja neodvisno oceno kvalitete in vrednosti portfelja, celovitost postopka odobravanja kreditov in pomaga zaznavati s tem povezane težave. Ocenjevanje mora vključevati vsa področja upravljanja s kreditnim tveganjem in jih naključno preverjati z namenom ugotoviti (Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah, 1998):

- ❑ skladnost kreditnih aktivnosti s sprejetimi kreditnimi in računovodskimi politikami in postopki ter regulativo in zakoni, ki to področje urejajo;
- ❑ ali so obstoječi krediti ustrezno odobreni, pravilno knjiženi in vrednoteni v knjigah banke;
- ❑ ali so krediti ustrezno razvrščeni;
- ❑ ali so kreditne mape popolne;
- ❑ ali so krediti, ki bi utegnili postati problematični, zaznani pravočasno in ali so oblikovane rezervacije ustrezne ter
- ❑ ali so poročila posloводства o upravljanju s kreditnim tveganjem ustrezna in natančna.

V okviru revizijskega pregleda poslovanja bank s strani zunanjega revizorja je le-ta dolžan, vezano na kreditno tveganje v revizorjevem dodatku (Uradni list RS, št. 24/02), pojasniti način obvladovanja kreditnega tveganja v poslovnem letu. Pri tem mora pojasniti izbran vzorec pregledane aktive (bilančne in zunajbilančne), ki se razvršča, ter obrazložiti sistem izbire pregledanih komitentov. Poleg izbranega obsega pregleda pravnih oseb mora revizor pregledati tudi izpostavljenost do desetih največjih fizičnih oseb, izpostavljenost do skupin povezanih²⁴ komitentov. V primeru sprememb razvrstitve komitenta mora navesti glavne ugotovitve pri oceni posameznega komitenta ter utemeljiti razloge.

Zunanji revizor na podlagi pregleda obvladovanja kreditnega tveganja v banki izpolni tudi vprašalnik o obvladovanju kreditnega tveganja v banki, ki je priložen v prilogi 4.

---

²⁴ V primeru, da je izpostavljenost do posameznega komitenta iz skupine povezanih komitentov razvrščena drugače od ostalih komitentov v skupini, se ta razvrstitev posebej navede in utemelji.

3.2.3 Tržno tveganje

Tržno tveganje je povezano z aktivnim trgovanjem terjatev, obveznosti in izvedenih finančnih instrumentov (derivativov). Z aktivnim upravljanjem svojega portfelja so banke v večji meri podvržene tovrstnemu tveganju, kot pa če opravljajo le tradicionalne posle sprejemanja depozitov in odobravanja kreditov, pri čemer le-te obdržijo v svoji bilanci do njihove zapadlosti. Tržno tveganje je prisotno vsakič, ko ima banka odprto in nezavarovano dolgo ali kratko pozicijo v obveznicah, delnicah, derivativih in se cene le-teh spreminjajo v nasprotni smeri od pričakovane (Saunders, 1997, str.76).

Pri tem gre za negotovost prihodkov banke, ki je povezana s spremembami tržnih razmer, ki se kažejo v spremembah cen, obrestnih mer, volatilnosti trga in tržne likvidnosti. Negotovost lahko merimo za različna časovna obdobja, od enega dneva do enega leta.

Upravljanje tržnega tveganja je pomembno zaradi naslednjih razlogov (Saunders, 1997, str.159):

- zagotavlja informacije vodstvu banke glede tveganja, kateremu je izpostavljena banka preko svojih trgovcev (dealerjev), in omogoča primerjavo med izpostavljenostjo tveganju in razpoložljivim kapitalom banke;
- omogoča oblikovanje ekonomsko upravičenih limitov za posameznega trgovca v okviru določenega segmenta trgovanja;
- na osnovi primerjave donosnosti in tržnega tveganja na različnih segmentih trgovanja omogoča identifikacijo področij z največjim potencialnim donosom na enoto tveganja, kamor lahko banka usmeri več sredstev in kapitala;
- omogoča oblikovanje racionalnega sistema nagrajevanja trgovcev na osnovi njihove dosežene stopnje donosnosti glede na tveganje;
- z vidika veljavne zakonodaje, Baselskega sporazuma, tržno tveganje vpliva na izračun minimalnih kapitalskih zahtev.

Notranjerevizijska služba mora preveriti izpolnjevanje navodil za trgovanje v primernih, neenakomernih intervalih. Na pomembnejših področjih trgovanja se preveri kontrola s poudarkom na tveganjih najmanj enkrat na leto. Vsa področja, ki jih pokrivajo navodila, morajo biti predmet pregleda s strani notranjerevizijske službe najmanj enkrat na tri leta. Pomembnejša področja, ki morajo biti pregledana, so: sistem omejitev, določitev in uskladitev pozicij in rezultatov, spremembe v AOP sistemu, celovitost, pravilnost in pravočasnost notranjega sistema poročanja, funkcionalna ločitev, primerjava pogodbenih pogojev s tržnimi ter potrditve in povratne potrditve (Priporočila za opravljanje poslov trgovanja v bankah, 1997).

V okviru revizijskega pregleda poslovanja bank s strani zunanjega revizorja je le-ta dolžan, vezano na tržna tveganja v revizorjevem dodatku (Uradni list RS, št. 24/02), podati oceno obvladovanja tržnih tveganj v banki ter pojasniti način obvladovanja tržnega tveganja v

poslovnem letu. Zunanji revizor mora izpolniti tudi vprašalnik vezan, na obvladovanje tržnih tveganj, ki je razviden v tabeli 4.

Tabela 4: Vprašalnik o obvladovanju tržnega tveganja

		DA	NE
1	Ali ima banka izdelane ustrezne notranje postopke za ugotavljanje in merjene tržnih tveganj?		
2	Ali ima banka ustrezen načrt ukrepov za obvladovanje tržnih tveganj in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov?		
3	Ali ima banka ustrezne notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje tržnih tveganj?		
4	Ali banka oblikuje rezervacije za tržna tveganja?		
5	Ali so pristojnosti glede obsega poslov, povezanih z drugimi tržnimi tveganji, urejene z ustreznimi pravilniki?		
6	Ali banka ustrezno usklajuje naložbe banke z obveznostmi banke zaradi izpostavljenosti tržnim tveganjem?		

Vir: Sklep Banke Slovenije o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).

3.2.4 Kapitalsko tveganje

Bančni kapital predstavlja trajno vloženo premoženje lastnikov v banko. V nasprotju z nefinančnimi podjetji, kjer zajema lastniški kapital precejšen del bilančne vsote, zajema ta kapital v bankah le od 5-10% celotne bilančne vsote.

Čeprav je kapital v bankah v primerjavi z drugimi obveznostmi do virov sredstev sorazmerno skromen, ima več pomembnih funkcij, in sicer:

- namenjen je pokrivanju bodočih izgub;
- namenjen je zavarovanju vlagateljev in posojilojemalcev ter posredno tudi krepitvi zaupanja v bančno ureditev;
- predstavlja zagotovilo delničarjem o bančni plačilni sposobnosti;
- omogoča nakup osnovnih sredstev, ki jih banka potrebuje;
- omogoča določen obseg poslovanja, saj je obseg poslovanja vezan na velikost kapitala;
- izpolnjuje zahteve bančne zakonodaje in kontrole nadzornih institucij.

Kapital je naložba ali vložek v banko, ki nosi največje tveganje, ter se v vseh pogledih uvršča za vlagatelji in drugimi upniki glede časa in upravičenosti do poplačila. Kapital je stalen vir za pokrivanje izgub in zato predstavlja zaščito vlagateljem in drugim upnikom v primeru likvidacije ali stečaja banke. Kapital banke predstavlja varnostno blazino, ki banki omogoča, da ohrani solventnost in ji omogoča nadaljnje poslovanje kljub nepričakovanim

makroekonomskim pretresom ali težavam (Priporočila za upravljanje s kapitalom v bankah, 1998).

Prenizka raven kapitala glede na vsa sredstva banke lahko banko izpostavi prekomernemu tveganju propada v primeru nastanka za banko neugodnih pretresov. Po drugi strani pa previsok kapital znižuje finančni vzvod banke, kar banko sili k dvigovanju marž in provizij, da bi lahko na ta način zagotovila svojim delničarjem primeren donos na vložena sredstva. Banke imajo v glavnem raje nižji kapital, kar jim omogoča maksimiranje donosa na kapital. Regulatorji pa imajo raje višjo raven kapitala, ki zagotavlja višjo stabilnost trga. Baselski odbor za bančni nadzor je priporočil 8 % kapitalsko ustreznost. Enako višino kot najnižjo predpisuje tudi evropska direktiva o kapitalski ustreznosti.

Zakon o bančništvu v 69. členu določa minimalno kapitalsko²⁵ ustreznost 8 %. Banka Slovenije lahko posamezni banki z odločbo določi višji količnik kapitalске ustreznosti²⁶, vendar ne višji od 12 %.

Na kapital se gleda kot na najpomembnejše orodje regulative, ki je na voljo finančnim nadzornikom. Pogosto predstavlja prvo merilo za ocenjevanje solventnosti banke. Ustrezna kapitalska osnova predstavlja varnostno rezervo za različna tveganja, katerim je banka izpostavljena pri svojem poslovanju. V primeru precenjenosti naložb ali premalo oblikovanih rezervacij za dane kredite je lahko vrednost kapitala banke precenjena.

Obvladovanje kapitalskega tveganja je stalen proces določanja in vzdrževanja zadostnega obsega in kvalitete kapitala v banki. Pri tem je potrebno dobro poznati kapitalске zahteve banke in s tem povezano kapitalsko pozicijo. Ker je kapital redek ekonomski in strateški vir, je upravljanje s kapitalom pomemben del skrbnega in varnega poslovanja ter strateškega planiranja vsake banke (Priporočila za upravljanje s kapitalom v bankah, 1998).

Dejavniki, ki silijo banke v povečanje kapitala, so predvsem spremembe zahtev regulative, povečanje obsega bilančnega in zunajbilančnega poslovanja, spremembe v strukturi tveganj banke, izgube iz poslovanja (izguba iz naslova slabih terjatev ali izguba zaradi operativnih tveganj) ter politike izplačevanja dividend. Banke, ki pravočasno predvidijo potrebe po dodatnem kapitalu, imajo prednost, saj lahko na trgu zberejo kapital pod bolj ugodnimi pogoji kot tiste, ki tega ne delajo (Priporočila za upravljanje s kapitalom v bankah, 1998).

---

²⁵ Količnik kapitalске ustreznosti je razmerje med kapitalom banke in tveganju prilagojene aktive, povečane za drugim tveganjem prilagojene postavke.

²⁶ To je potrebno zaradi narave, vrste in obsega poslov, ki jih banka opravlja, in tveganj, ki jim je v zvezi s tem izpostavljena. Banka Slovenije prav tako z odločbo določi ukrepe obvladovanja tveganj in druge ukrepe, ki jih mora banka opraviti, da bi zanjo ponovno začel veljati količnik minimalne kapitalске ustreznosti v višini 8%.

Notranjerevizijska služba mora pregledovati izvajanje in ustreznost politik in postopkov upravljanja z bančnim kapitalom (Priporočila za upravljanje s kapitalom v bankah, 1998).

V okviru revizijskega pregleda poslovanja bank s strani zunanjega revizorja je le-ta dolžan, vezano na kapitalsko tveganje v revizorjevem dodatku (Uradni list RS, št. 24/02), pojasniti način obvladovanja kapitalskega tveganja v poslovnem letu, podati mora pojasnila glede morebitnih popravkov pri izračunu kapitala in kapitalske ustreznosti ter na podlagi ocene kapitalskega tveganja izpolniti vprašalnik o obvladovanju kapitalskega tveganja, ki je razviden v prilogi 5.

3.2.5 Operativno tveganje

V zadnjih letih je bil napredek na področju tehnologije v bankah in drugih finančnih institucijah zelo očiten. Banke so in še vlagajo veliko sredstev v računalnike, razvoj komunikacij in tehnološke podpore, ki omogoča čim večjo avtomatiziranost postopkov. Cilj razvoja tehnologije v bankah je znižanje operativnih stroškov, povečanje dobička in prodor na nove trge. Pri tem si banke prizadevajo doseči ekonomijo obsega in ekonomijo povezanosti.

Z razvojem tehnologije pa je povezano tudi operativno tveganje, ki izhaja iz nepravilnega delovanja ali nedelovanja podpornega sistema v banki. Bistvena lastnost operativnega tveganja je, da le-to izhaja iz ekstremnih oziroma izjemnih dogodkov, kot so na primer kriminal (poneverbe, bančni ropi), kršitev internih bančnih procedur, napake v informacijski tehnologiji ter naravne nesreče. Operativna tveganja se včasih pojavijo kot kreditna ali tržna tveganja (npr. velike izgube pri trgovanju s finančnimi instrumenti, slaba posojila).

Operativno tveganje nima enotne definicije. V grobem naj bi šlo za tveganje izgube, ki nastane zaradi neustreznih ali neuspešnih internih procesov, ljudi, sistemov ali zunanjih dejavnikov. Operativno tveganje se pojavlja na vseh področjih bančnega poslovanja, zato mora vsaka banka sama opredeliti, kaj pojmuje kot operativno tveganje, katere so njegove ključne sestavine ter kako ga bo obvladovala, tako kadrovske kot organizacijske, ga merila ter poročala o izidih poslovanja. Konkreten pristop k upravljanju operativnega tveganja, ki ga bo posamezna banka izbrala, je odvisen od številnih dejavnikov, med katere štejemo velikost banke, sofisticiranost, kompleksnost ter lastnosti njenih poslovnih aktivnosti. Ne glede na te razlike pa je za vse banke pomembno, da zagotavlja in poseduje: jasno strategijo, strog nadzor uprave banke, močno kulturo upravljanja z operativnim tveganjem, kulturo nadzora nad operativnim tveganjem (ki med drugim vključuje jasno razmejitve odgovornosti in dolžnosti), učinkovito interno poročanje ter izdelavo natančnih kriznih načrtov (Priročnik za upravljanje operativnega tveganja in nadzor nad njim, 2003).

3.3 Kreditno tveganje v slovenskih bankah

Katerim vrstam tveganj je banka najpogosteje izpostavljena, pa lahko ugotovimo tudi iz njenih računovodskih izkazov (Peterlin, 1999, str. 67).

Kljub pojavu novih bančnih storitev v domačih bankah je še vedno poglavitna dejavnost večine bank dajanje posojil. Posojila predstavljajo najpomembnejši delež naložb bank in izgube zaradi slabih naložbenih odločitev ostajajo najpogostejši vzrok propadov bank. V Sloveniji je trenutno najbolj pomembno kreditno tveganje, kar je tudi razvidno v tabeli 5, ki prikazuje glavne bilančne postavke bank.

Tabela 5: Glavne postavke bilance stanja bank

	v mio SIT, v %						
	Znesek		Delež		Nominalna rast		Realna rast
	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2001	31.12.2002	2001/2000	2002/2001	2002/2001
Denar na računih centralni banki	206.225	143.311	5,3	3,1	109,1	-30,5	-35,2
Kreditni bankam	396.245	381.208	10,2	8,4	8,7	-3,8	-10,3
Kreditni strankam, ki niso banke	1.913.914	2.182.147	49,4	47,9	17,0	14,0	6,4
- krediti gospodarstvu	1.167.066	1.282.846	30,1	28,2	24,4	9,9	2,5
- krediti gospodinjstvom	521.135	562.845	13,4	12,4	7,7	8,0	0,7
- krediti državi	159.075	215.992	4,1	4,7	5,4	35,8	26,7
- krediti ostalim*	66.638	120.464	1,7	2,6	7,1	80,8	68,6
Vrednostni papirji	1.109.316	1.547.139	28,6	34,0	39,9	39,5	30,1
Druga sredstva	251.067	302.832	6,5	6,6	7,4	20,6	12,5
Skupaj aktiva	3.876.767	4.556.637	100,0	100,0	24,1	17,5	9,6
Dolgovori do bank	452.765	584.723	11,7	12,8	13,6	29,1	20,5
Dolgovori do strank, ki niso banke	2.761.651	3.149.394	71,2	69,1	28,0	14,0	6,4
- dolgovori do gospodarstva	517.744	604.952	13,4	13,3	17,2	16,8	9,0
- dolgovori do gospodinjstev	1.756.177	1.978.294	45,3	43,4	35,8	12,6	5,1
- dolgovori do države	151.533	207.533	3,9	4,6	-11,5	37,0	27,8
- dolgovori do ostalih*	336.197	358.615	8,7	7,9	34,0	6,7	-0,5
Dolžniški vrednostni papirji	110.996	176.483	2,9	3,9	59,9	59,0	48,3
Druge obveznosti	209.329	265.693	5,4	5,8	14,4	26,9	18,4
Kapital	342.028	380.345	8,8	8,3	8,0	11,2	3,7
Skupaj pasiva	3.876.769	4.556.638	100,0	100,0	24,1	17,5	9,6

*Ostali: druge finančne organizacije, neprofitni izvajalci storitev gospodinjstvom, tuje osebe

Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 28

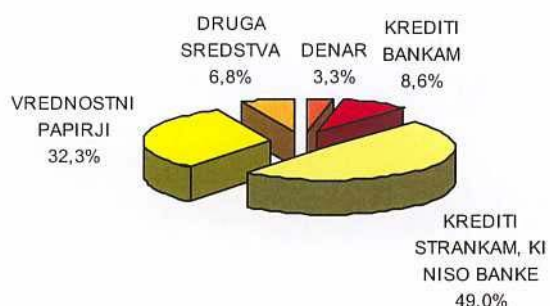
Iz priložene tabele je razvidno, da predstavlja postavka »Kreditni strankam, ki niso banke« s 47,9% v strukturi največjo postavko aktivne strani bilance stanja bank v bančnem sistemu. S tem potrjujemo tezo, da so v Sloveniji banke najbolj izpostavljene kreditnemu tveganju.

V letu 2002 se je obseg kreditov strankam, ki niso banke, okrepil za 14 % oziroma ta realno za 6,3%, kar predstavlja najmanjšo realno rast v obdobju 1999-2001. Po visoki rasti kreditov gospodarstvu leta 2001 je bila rast v letu 2002 le 9,9 %. Ekspanzija kreditiranja tega sektorja v zadnjih letih se je v letu 2002 ustavila. Pri kreditih gospodinjstvom se je trend zmanjševanja naložb začel po letu 1999, ko je bil uveden davek na dodano vrednost. V letu 2002 je bila rast kreditov večja kot v letu 2001, kljub temu pa z 0,7 % realno rastjo predstavlja le ohranjanje vrednosti portfelja. Banke so v veliko večjem obsegu kot v letu 2001 kreditirale državo, kar je posledica prestrukturiranja zadolževanja iz tuje v domačo valuto, delno pa tudi poplačila obveznic Republike Slovenije 4. in 15. izdaje. Kreditiranje tujih oseb, kjer se je trend padanja naložb v letih 2000 in 2001 preusmeril v visoko 192,9% rast, je posledica spodbujanja izvoza v tujino, predvsem na področja nekdanje Jugoslavije, Češke in ZDA, ter kreditiranja družb, katerih ustanovitelji so domače družbe (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 28-29).

Banke so prosta sredstva nalagale v vrednostne papirje. Rast iz leta 2001 se je nadaljevala tudi v letu 2002. Najbolj so se povečale naložbe v blagajniške zapise Banke Slovenije in sicer za 57,5 %, pri čemer se zaradi politike Banke Slovenije umikanja presežne likvidnosti povečujejo predvsem naložbe v tolarske blagajniške zapise. Naložbe v vrednostne papirje države so se povečale za 19,7 %, naložbe v druge vrednostne papirje (delnice, obveznice, vrednostni papirji tujih izdajateljev, držav ipd.) so se povečale za 18,8 %, in sicer predvsem v delnice in vrednostne papirje domačih izdajateljev (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 29).

V povprečni sestavi aktive, kar je razvidno iz (glej Sliko 4a), na str. 49), je prišlo v letu 2002 do večjih premikov. Delež naložb v vrednostne papirje se je okrepil za 4,9 o.t. ob zmanjšanju kreditov bankam za 2,2 o.t. in kreditom strankam, ki niso banke, za 2,4 o.t., od katerih predstavlja znižanje deleža kreditov gospodarstvu za 1,1 o.t. in gospodinjstvom za 1,6 o.t. Zaradi manjšega povpraševanja nebančnega sektorja so banke presežna sredstva usmerjala v vrednostne papirje, prav tako pa se v vrednostnih papirjih odraža sterializacija priliva sredstev iz naslova nakupa Leka s strani tuje družbe. V sestavi vrednostnih papirjev ob koncu leta 2002 predstavljajo največji delež vrednostni papirji Banke Slovenije, v primerjavi z letom 2001 pa se je znižal delež vrednostnih papirjev države in drugih vrednostnih papirjev.

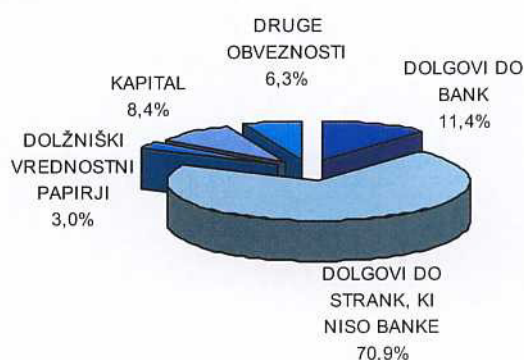
Slika 4 a): Povprečna sestava bančnih naložb per 31.12.2002

Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 29

V povprečni sestavi pasive, kar je razvidno iz slike 4b), se je v letu 2002 delež dolgov do strank, ki niso banke, v primerjavi z letom 2001 povečal za 1 o.t., predvsem zaradi povečanja vlog gospodinjstev za 2 o.t. ter hkratnega zmanjšanja vlog države za 1,0 o.t. ter gospodarstva za 0,3 o.t. Delež kapitala se je v primerjavi z letom 2001 znižal za 1,1 o.t.

Slika 4 b): Povprečna sestava bančnih virov sredstev per 31.12.2002

Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 29

3.3.1 Vpliv kreditnega tveganja na uspešnost poslovanja bank

V razmerah hitre rasti kreditov je težko razločevati dobre posojilojemalce od slabih. Zato rast kreditov ne sme biti prehitra ter na račun poslabšanja kvalitete kreditov. Številne odobrene bančne naložbe, ki so bile ob odobritvi dobre, se lahko spremenijo v izgubo zaradi slabega upravljanja. Banke zabredejo v težave, ker ne uspejo prepoznati slabih terjatev, oblikovati rezervacij za njihov odpis in pravočasno izključiti prihodke od obresti, kar povzroča zniževanje donosa banke in s tem donosnosti ter solventnosti banke. V najslabšem primeru to pripelje v propad banke.

Če banka zanemari pomen kreditnega tveganja in je hkrati usmerjena v strategijo ekspanzivne in kvantitativne politike odobravanja naložb, to privede do ohlapnega obvladovanja kreditnega tveganja in zapostavljene kvalitete procesa odobravanja, spremljanja in zavarovanja naložb.

3.3.2 Pravna ureditev in nadzor centralne banke

Centralna banka v skladu z Zakonom o Banki Slovenije opravlja poleg nalog v zvezi z izvajanjem denarne politike tudi druge naloge, med katerimi je zadolžena za oblikovanje, uveljavljanje in nadzorovanje sistema pravil za varno in skrbno poslovanje bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 58/02).

Banka Slovenije opravlja nadzor nad bankami, hranilnicami in drugimi osebami na podlagi zakona, ki ureja bančništvo, in na tej podlagi oblikuje, uveljavlja in nadzoruje sistem pravil, ki zagotavljajo standarde varnega poslovanja bank in hranilnic.

Pri oblikovanju sistema pravil, uresničevanju nadzora in pri ukrepanju upošteva standarde in priporočila, ki jih v ta namen oblikujejo pristojne domače in mednarodne institucije.

Banka Slovenije izvaja nadzor bank in hranilnic s pregledom poročil in druge dokumentacije, ki jo dobi od bank ali hranilnic, s pregledom podatkov in druge dokumentacije, s katero razpolaga, ter z neposrednim vpogledom v poslovne knjige in drugo dokumentacijo v banki ali hranilnici.

V Sloveniji je 31.12.2002 delovalo 20 bank z bilančno vsoto 4.556,6 mrd SIT, 2 hranilnici z bilančno vsoto 15 mrd SIT in 25 hranilno kreditnih služb z bilančno vsoto 51,6 mrd SIT. Delež skupne bilančne vsote teh institucij v bruto domačem proizvodu je konec leta 2002 znašal skoraj 80%. Nadzor nad njimi je opravljal 52 zaposlenih v oddelku Nadzora bančnega poslovanja v okviru Banke Slovenije (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 17).

Oddelek nadzora bančnega poslovanja je v letu 2002 opravil 12 celovitih pregledov od tega 6 bank, 1 hranilnico in 5 hranilno kreditnih služb. Poleg tega je opravil tudi 24 delnih pregledov bank in hranilnic (vključno s hranilno kreditnimi službami) ter drugih družb, po posameznih področjih poslovanja. Pregledi na področju informacijske tehnologije so vključeni v celovite preglede ali so opravljeni kot samostojni pregledi. V prvi polovici leta 2003 je bilo opravljenih 9 celovitih pregledov (5 bank, 1 hranilnica in 3 hranilno kreditne službe) ter 5 delnih pregledov bank in drugih gospodarskih družb, od katerih je za dve obstajal sum, da opravljata bančne storitve, ne da bi zato pridobile dovoljenje Banke Slovenije (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 17).

Ker je kreditno tveganje največje tveganje v bankah in hranilnicah, daje oddelek Nadzora bančnega poslovanja poseben poudarek pri pregledih na ustrezno razvrstitev bilančnih in zunajbilančnih terjatev. Posebna pozornost je posvečena konsolidiranemu nadzoru (pregledu banke in z njo povezanih oseb). Tako inšpektorji Banke Slovenije preverjajo računovodske izkaze povezanih oseb, politiko banke do povezanih oseb, kvaliteto njihove aktive oziroma naložb, vodenje in odnose z banko in tveganja v poslovanju. Pri tem ugotavljajo, ali so oblikovane rezervacije in popravki vrednosti za izpostavljenost banke do povezanih oseb ustrezne.

V letu 2002 in prvi polovici leta 2003 so inšpektorji Nadzora bančnega poslovanja poleg standardnih področij pregleda posebno pozornost namenili nadzoru nad kapitalom in kapitalsko ustreznostjo, nadzoru nad upravljanjem tržnih in drugih tveganj, nadzoru nad izvajanjem zakona o potrošniških posojilih, zakona o preprečevanju pranja denarja, izvajanju plačilnega prometa pravnih oseb ter pripravljenost bank na prenos tekočih računov občanov na transakcijske račune.

Najpogosteje ugotovljene nepravilnosti pri bankah in hranilnicah s strani Oddelka nadzora bančnega poslovanja so bile naslednje (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 17):

- neustrezno obvladovanje kreditnih tveganj (razvrščanje komitentov in oblikovanje potrebnih popravkov vrednosti in rezervacij);
- nepravilen izračun kapitala in kapitalske ustreznosti;
- neustrezno obvladovanje valutnih oziroma tržnih tveganj;
- poslovanje v neskladju z notranjimi akti;
- neučinkovitost notranje revizije;
- neustreznost notranjih kontrol;
- nezagotavljanje integralnosti podatkov o stanju terjatev in obveznosti do posameznega komitenta, tako pravne kot fizične osebe;
- neustrezno računovodsko spremljanje poslovanja;
- pomanjkljivosti s področja IT podpore bančnemu poslovanju;
- organizacijske pomanjkljivosti glede varnosti in kontrole poslovanja;
- operativna tveganja.

Pri hranilno kreditnih službah so bile najpogostejše nepravilnosti (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 17):

- nezmožnost prilagajanja kapitalskim zahtevam in načelom skrbnega in varnega poslovanja;
- neustrezno razvrščanje komitentov, oblikovanje popravkov vrednosti in rezervacij;
- previsoka izpostavljenost do posameznih komitentov in ustanoviteljev;
- neustrezno računovodsko spremljanje poslovanja;
- neustrezna informacijska podpora poslovanju z vidika varnosti.

3.3.2.1 Razvrstitev bilančne aktive in izključevanje prihodkov

Naložbeni portfelj banke vključuje tvegane aktivne bilančne in zunajbilančne postavke banke. Takšna opredelitev naložbenega portfelja je posledica delitve aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk v skupine po tveganosti.

Banka namreč mora po Sklepu o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic spremljati in ocenjevati kreditna ter deželna²⁷ tveganja, ki jim je izpostavljena pri svojem poslovanju (Uradni list RS, št. 24/02 in 85/02).

Banka mora aktivne bilančne in zunajbilančne postavke razvrstiti v skupine po tveganosti in oceniti višino potencialnih izgub iz naslova kreditnega tveganja. Razvrščanje v skupine temelji na oceni sposobnosti dolžnika izpolnjevati obveznosti do banke ob dospelosti in kvalitete zavarovanja.

Tvegane bilančne postavke po tem sklepu obsegajo vse dospele in nedospele kratkoročne in dolgoročne kredite, naložbe v vrednostne papirje in dolgoročne naložbe v kapital, eskontirane menice, terjatve iz izvedenih finančnih instrumentov, s katerimi se trguje na prostem trgu, naložbe v naložbene nepremičnine, obračunane obresti, nadomestila in opravnine (provizije) ter terjatve za plačane garancije, avale in druge prevzete obveznosti, vloge pri bankah ter ostale postavke, ki jih je možno razporediti na posameznega dolžnika.

Tvegane zunajbilančne postavke po tem sklepu obsegajo izdane garancije, avale, nekrite akreditive, prevzete nepreklicne obveznosti iz odobrenih kreditov in odobrene neizkoriščene limite iz okvirnih kreditov, odobrene in neizkoriščene limite po plačilnih karticah oziroma zneske zaupanja po plačilnih karticah ter druge prevzete obveznosti in morebitne obveznosti, na osnovi katerih lahko nastane obveznost plačila s strani banke.

Netvegane bilančne postavke banke obsegajo po tem sklepu denar v blagajni, stanja na računih pri Banki Slovenije, terjatve do Banke Slovenije in Republike Slovenije²⁸, terjatve do Evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank držav EEA in z njimi primerljivih držav OECD, ter opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena dolgoročna sredstva.

V skladu s sklepom o razvrstitvi mora banka razporediti vse postavke po posameznih dolžnikih, vendar se po skupinah od A do E razvrstijo samo terjatve, saj za naložbe v vrednostne papirje in naložbe v kapital po Slovenskih računovodskih standardih veljajo druga pravila vrednotenja. Omenjene naložbe se po novem vrednotijo na njihovo pošteno vrednost. Kljub temu se za oceno oslabitve vrednostnih papirjev, kadar ni mogoče drugače,

---

²⁷ Deželno tveganje je tveganje nastanka izgube v primeru mednarodnega kreditiranja, ki je povezano z ekonomskim, socialnim in političnim okoljem dolžnikove države. Posebna oblika deželnega tveganja je transferno tveganje, ki obstaja, kadar dolžnikova obveznost ni nimirana v lokalni valuti.

²⁸ Za namen sklepa o razvrstitvi Republika Slovenija pomeni pravne osebe javnega prava, ki so na podlagi zakona o javnih financah opredeljene kot neposredni uporabniki državnega proračuna, ter Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in Zavod za zdravstveno zavarovanje.

lahko uporabi enaka merila kot za kredite. Na novo je opredeljena tudi opredelitev, da so izpostavljenosti za izvedene finančne instrumente, s katerimi se trguje na prostem trgu, predmet razvrstitve v višini kreditnih nadomestitvenih vrednosti.

V izkaz poslovnega izida mora banka vključiti obračunane in še ne plačane prihodke od terjatev do komitentov, razvrščenih v skupini A in B, ob pogoju, da terjatev ni razvrščena v skupino B zaradi zastave nepremičnine.

Prihodke, ki se obračunavajo na terjatve do oseb, razvrščenih v skupine C, D in E, sme banka vključiti v izkaz poslovnega izida šele ob plačilu. Kot plačilo se šteje pritok na račun ali v blagajno banke.

Prihodki, ki so le obračunani in niso vključeni v izkaz poslovnega izida, se štejejo za izključene prihodke. Zneske izključenih prihodkov vodi banka v aktivni bilanci stanja kot terjatev do dolžnika s protipostavko na ustreznih računih popravkov vrednosti v 100 % višini.

Če banka med letom prerazporedi dolžnika oziroma terjatev iz skupine A ali B v skupino C, D ali E, stornira v izkazu poslovnega izida celotne prihodke, ki so že bili vključeni v izkaz poslovnega izida kot obračunani in neplačani. Banka jih sme vključiti v izkaz poslovnega izida šele ob njihovem plačilu.

V primeru, ko banka izkazuje po stanju konec leta terjatve iz naslova obresti in storitev do dolžnika, ki ga je razvrstila v skupino A oz. B, v naslednjem letu pa le-tega razporedi v skupino C, D ali E, zagotovi izključitev neplačanih prihodkov iz prejšnjega obdobja tako, da za celotni znesek oblikuje odhodke za posebne rezervacije – prevrednotevalne popravke kreditov in terjatev in v dobro računov skupine – popravki vrednosti dvomljivih in spornih obresti oz. opravnin (provizij) zaradi oslabitve.

V novem sklepu o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic je deželno tveganje obravnavano ločeno od klasičnega kreditnega tveganja.

V sklepu o oblikovanju rezervacij so zaradi novih SRS popravljena poimenovanja in opis knjigovodskega izkazovanja rezervacij in popravkov. Zaradi razlikovanja od rezervacij za splošna bančna tveganja so posebne rezervacije za druga tveganja preimenovane v posebne rezervacije za druga znana tveganja. Rezervacije za deželno tveganje se oblikujejo posebej in knjižijo na nov konto rezervacij za deželno tveganje v pasivi.

Navedena sklepa torej zavezujejo banke k postavljanju okvirnih kriterijev za določanje bonitete kreditobjemalcev in narekujejo oblikovanje rezervacij v minimalnih odstotkih, ki so še davčno priznani odhodek. Vendar posamezne banke uporabljajo sisteme vrednotenja in razvrščanja po lastnih internih modelih, ki so celo strožji od predpisanih.

3.3.2.2 Oblikovanje rezervacij

Banka mora oblikovati posebne rezervacije glede na posebna tveganja, ki izhajajo iz posameznih poslov oziroma skupin posameznih poslov.

Posebne rezervacije za kreditna in deželna tveganja so namenjene pokrivanju potencialnih izgub, ugotovljenih na podlagi Sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02 in 85/02).

Banka je dolžna oblikovati posebne rezervacije najmanj v višini enega odstotka zneska terjatev, ki so razvrščene v skladu s sklepom o razvrščanju v skupino A, razen za postavke, ki so v sklepu o razvrščanju opredeljene kot netvegane bilančne postavke in postavke terjatev za obresti in provizije. Banka rezervacije za ta namen oblikuje kot odhodek za posebne rezervacije in jih knjiži na posebnem računu v pasivi bilance stanja. Banka je dolžna oblikovati posebne rezervacije najmanj trimesečno na podlagi opravljene razvrstitve terjatev.

Banka je dolžna oblikovati posebne rezervacije v višini ugotovljenih potencialnih izgub iz naslova terjatev v skupinah B, C, D in E v skladu s sklepom o razvrščanju. Tako se potencialne izgube banke iz naslova kreditnega tveganja na podlagi razvrstitve terjatev v skupine izražajo v povprečju najmanj v višini:

- 10 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino B,
- 25 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino C,
- 50 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino D, in
- 100 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino E.

Banka lahko pri izračunu potencialnih izgub za skupine B, C in D uporablja tudi višje ali nižje odstotke²⁹ v odvisnosti od verjetnosti izgube terjatve. Uporabljeni odstotki pri vsaki posamezni terjatvi pomenijo najverjetnejši odstotek izgube terjatev.

Posebne rezervacije za potencialne izgube, ki jih banka oblikuje za bilančne terjatve, se izkažejo kot odhodek za posebne rezervacije – prevrednotevalne popravke kreditov in terjatev in se knjižijo v obliki popravkov vrednosti nedonosnih terjatev zaradi oslabitve v aktivni bilance stanja. Odhodki za posebne rezervacije – prevrednotevalne popravke kreditov in terjatev se izkažejo v postavki izgube iz danih kreditov in terjatev izkaza poslovnega izida.

---

²⁹ Odstotki za izračun potencialnih izgub za posamezne terjatve v skupinah B, C in D so lahko naslednji:

- v skupini B od 5 do 15 odstotkov;
- v skupini C od 15 do 40 odstotkov;
- v skupini D od 40 do 99 odstotkov.

Posebne rezervacije za potencialne izgube, ki jih banka oblikuje za zunajbilančne postavke, so odhodek za oblikovanje posebnih rezervacij banke in se knjižijo na posebnem računu rezervacij v pasivi bilance stanja.

Banka je dolžna oblikovati posebne rezervacije za potencialne izgube, tekoče ob nastanku terjatev oziroma morebitne obveznosti, dokončno pa trimesečno v višini ugotovljenih potencialnih izgub na podlagi opravljene razvrstitve terjatev.

Skupni znesek oblikovanih posebnih rezervacij za kreditno tveganje za vse terjatve, ki so razvrščene v posamezno skupino, mora dosežati najmanj znesek, ki je izračunan za posamezno skupino razvrstitve z uporabo določenega odstotka. Če pa banka uporablja za izračun potencialnih izgub možne odstotke in seštevke oblikovanih rezervacij po posameznih skupinah ne dosega zneska iz prvega odstavka te točke, oblikuje razliko do potrebne višine rezervacij za posamezno skupino razvrstitve na posebnem računu v pasivi bilance stanja.

Posebne rezervacije za deželno tveganje mora banka oblikovati najmanj v višini ugotovljenih potencialnih izgub za bilančne in zunajbilančne postavke do vseh tujih oseb³⁰ iz tveганиh držav. Osnova za izračun potencialnih izgub zaradi deželnega tveganja je znesek celotne izpostavljenosti do tuje osebe, zmanjšan za ugotovljene potencialne izgube za kreditno tveganje glede na osnovno razvrstitev komitenta, ter ob uporabi predpisanega odstotka, ki je za posamezno državo določen v posebnem seznamu, ki ga bankam posreduje Banka Slovenije.

Posebne rezervacije za deželno tveganje se izkažejo kot odhodek za posebne rezervacije za deželno tveganje in se knjižijo na posebnem računu rezervacij za deželna tveganja v pasivi bilance stanja.

Banka mora oblikovati posebne rezervacije tudi za druga znana tveganja, ki jim je izpostavljena pri svojem poslovanju. Navedene posebne rezervacije banka oblikuje kot odhodek in jih knjiži na posebnem računu v pasivi bilance stanja.

Banka mora oblikovati tudi posebne rezervacije glede na posebno tveganje neizterljivosti terjatev iz naslova zajamčenih vlog v primeru stečaja druge banke.

---

³⁰ Potencialne izgube za deželno tveganje se ne ugotavljajo:

- za izpostavljenost do tujih oseb s pogodbeno dospelostjo do 6 mesecev;
- za izpostavljenost do podružnic prvovrstnih bank držav članic in izpostavljenost do podružnic tujih prvovrstnih bank;
- terjatev zavarovanih s prvovrstnim zavarovanjem;
- za izpostavljenost, zavarovano s solidarnim poroštvom s strani prvovrstnega komitenta iz netvegane države, to je komitenta, ki izpolnjuje merila za razvrstitev v skupino A.

Med letom je banka dolžna knjigovodsko oblikovati posebne rezervacije najkasneje po stanju na zadnji dan meseca, v katerem mora predložiti poročilo o razvrstitvi terjatev. Po stanju na zadnji dan v letu je banka dolžna knjigovodsko oblikovati posebne rezervacije v roku, predpisanem za predložitev nerevidiranih računovodskih izkazov.

3.3.2.3 Koncentracija kreditne izpostavljenosti

Banke morajo pri upravljanju kreditnega tveganja nameniti posebno pozornost tveganjem, povezanim s koncentracijo kreditne izpostavljenosti do posameznih oseb oz. skupin povezanih oseb.

Namen Sklepa o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic je zavarovanje bank oz. hranilnic pred tveganjem, povezanim s koncentracijo kreditne izpostavljenosti do posameznih oseb. Namreč izpostavljenost banke do posamezne osebe pomeni prikaz največje možne izgube banke v primeru, da ta oseba ne poravnava vseh svojih obveznosti do banke (Uradni list RS, št. 24/02, 22/03, 65/03).

Izpostavljenost banke do posamezne osebe³¹ je vsota vseh terjatev in pogojnih terjatev do te osebe, vrednosti naložb banke v vrednostne papirje in kapital te osebe. Pri tem se upošteva bruto izpostavljenost, kar pomeni, da se pri izračunu upoštevajo aktivne bilančne in zunajbilančne postavke brez odštevanja oblikovanih popravkov ali drugih rezervacij.

Velika izpostavljenost banke je izpostavljenost banke do posamezne osebe, izračunana v skladu s tem sklepom, ki dosega ali presega 10% kapitala³² banke. Vsota vseh velikih izpostavljenosti ne sme preseči 800% kapitala banke. Največja dopustna izpostavljenost do posamezne osebe ne sme preseči 25% kapitala. Izpostavljenost banke do posamezne osebe, ki jo posredno ali neposredno obvladuje ista oseba kot banko, ne sme presegati 20% kapitala banke. Prav tako izpostavljenost banke do posamezne osebe v posebnem³³ razmerju do banke ne sme presegati 20% kapitala banke. Vsota vseh izpostavljenosti banke do posameznih oseb v posebnem razmerju do banke ne sme presegati 200% kapitala banke.

V priloženi prilogi 6 podajam pregled izpostavljenosti banke do oseb, za katere navedene omejitve ne veljajo oziroma je izračunano izpostavljenost do posamezne osebe možno zmanjšati.

---

³¹ V izračun izpostavljenosti se po tem sklepu ne vključuje a) znesek naložb banke v delnice, poslovne deleže oziroma podrejene dolžniške instrumente in nelikvidna sredstva, ki so v skladu s 66. členom Zakona o bančništvu odbitne postavke v izračunu kapitala; b) izpostavljenost, ki nastane v času predvidenem za poravnavo v primeru spot transakcij s tujimi valutami; c) izpostavljenost pri poslih nakupa in prodaje vrednostnih papirjev, ki nastane med običajnim potekom poravnave.

³² Kot kapital banke se upošteva kapital, izračunan po veljavnem sklepu o kapitalski ustreznosti.

³³ Osebe v posebnem razmerju do banke so opredeljene v 83. členu Zakona o bančništvu.

Banka je dolžna obveščati³⁴ Banko Slovenije kvartarno³⁵ o nastanku velike izpostavljenosti, izračunane v skladu z določili sklepa o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic.

V primeru izjemnih preseganj omejitev, če banka preseže največjo dopustno izpostavljenost, na katero ne more vplivati³⁶, mora o tem nemudoma obvestiti Banko Slovenije. Navedenemu obvestilu mora priložiti opis ukrepov, ki jih bo opravila zaradi uskladitve, in roke, v katerih bo te ukrepe opravila (Uradni list RS, št. 32/99, 71/01, 89/03).

3.3.2.4 Kapitalska ustreznost

Zakon o bančništvu v 69. členu določa minimalno kapitalsko ustreznost banke, kar pomeni, da mora količnik kapitalske ustreznosti znašati vedno najmanj 8 %.

Banka Slovenije lahko posamezni banki z odločbo določi višji količnik kapitalske ustreznosti, ki je višji kot količnik minimalne kapitalske ustreznosti, vendar ne višji od 12%, če je to potrebno zaradi narave, vrste in obsega poslov, ki jih banka opravlja, in tveganj, ki jim je v zvezi s tem izpostavljena.

Količnik kapitalske ustreznosti je razmerje med kapitalom banke in tveganju prilagojene aktive, povečane za drugim tveganjem prilagojene postavke.

Kapital banke je seštevek temeljnega in dodatnega kapitala, zmanjšan za naslednje postavke:

- ❑ naložbe banke v delnice oziroma podrejene dolžniške instrumente drugih bank oziroma drugih finančnih organizacij, v katerih kapitalu je banka udeležena z več kot 10 %, in druge naložbe v te osebe, ki se pri ugotavljanju kapitalske ustreznosti teh oseb upoštevajo pri izračunu njihovega kapitala;
- ❑ naložbe banke v delnice oziroma podrejene dolžniške instrumente drugih bank oziroma drugih finančnih organizacij, ki niso osebe, navedene v prejšnji alineji, v obsegu, ki presega 10 % kapitala banke, izračunanega pred odštetjem postavk iz zgornje in te alineje;
- ❑ nelikvidna sredstva.

Tveganju prilagojena aktiva je seštevek knjigovodskih stanj vseh aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk, zmanjšanih za oblikovane posebne rezervacije za te postavke in

---

³⁴ Banka v obvestilu navede posamezne osebe oziroma skupine povezanih oseb (z navedbo posameznih oseb znotraj skupine), pri katerih je znesek izpostavljenosti v poročevalskem obdobju dosegel ali presegal 10% kapitala, znesek izpostavljenosti v mio SIT, odstotek glede na kapital ter datum prvega nastanka velike izpostavljenosti v tem obdobju. Banka navede tudi najvišji znesek te velike izpostavljenosti v obdobju, odstotek glede na kapital ter datum, ko je poročana velika izpostavljenost dosegla ta znesek.

³⁵ Rok za predložitev obvestila o nastanku velike izpostavljenosti v obdobju zadnjega četrletja leta je deseti delovni dan po izteku roka za predložitev nerevidiranih računovodskih izkazov, za druga četrletja pa do 25. v naslednjem mesecu.

³⁶ Združitvev dveh pravnih oseb oziroma zaradi drugih vzrokov.

tehtanih po stopnji kreditnih tveganj. Stopnje kreditnih tveganj so določene s strani Banke Slovenije v razponu od 0% za gotovino, terjatve do Banke Slovenije in terjatve do Republike Slovenije ter terjatve, zavarovane z denarnimi vlogami v banki, do 100% za terjatve brez kvalitetnega zavarovanja ter naložbe v osnovna sredstva in kapital, ki se ne odštevajo od kapitala banke. Pri tem pa se zunajbilančne postavke pri izračunu tveganju prilagojene aktive upoštevajo z uporabo konverzijskih faktorjev.

Tržnim tveganjem prilagojene postavke se izračunajo tako, da se vrednosti vrednostnih papirjev oziroma drugih finančnih instrumentov, katerih imetnik je banka, ter terjatev in obveznosti banke iz poslov trgovanja z vrednostnimi papirji oziroma drugimi finančnimi instrumenti, ki jih je sklenila za svoj račun, pomnožijo z ustreznimi utežmi za tehtanje:

- ❑ posebnih in splošnih tveganj spremembe cen finančnih instrumentov;
- ❑ tveganj neizpolnitve nasprotne stranke;
- ❑ tveganj preseganja velike izpostavljenosti na podlagi trgovanja.

Valutnim tveganjem prilagojene postavke se ugotovijo tako, da se primerjajo vrednosti bilančnih in zunajbilančnih postavk v tujem denarju.

3.3.3 Stanje slovenskega bančnega sistema z vidika kreditnega tveganja

Preprečevanje pretirane koncentracije kreditne izpostavljenosti do posameznih oseb, skupin povezanih oseb, do drugih oseb v skupini in do oseb v posebnem razmerju z banko je ključni element upravljanja s kreditnim tveganjem. Število velikih izpostavljenosti vseh bank se je v letu 2002 znižalo, prav tako pa se je znižala tudi vsota velikih izpostavljenosti, ki konec leta 2002 predstavlja 194,9% kapitala (omejitev 800% kapitala).

3.3.3.1 Razvrstitev aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk

Novi Slovenski računovodski standardi so posredno posegli tudi v koncept razvrščanja bančnih postavk, oblikovanja rezervacij in izključevanja prihodkov, zaradi česar so bile odpravljene tudi spremembe sklepa o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic, sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk ter sklepa o oblikovanju posebnih rezervacij, ki so začele veljati 1.5.2002. Bistvena sprememba je, da se naložbe v vrednostne papirje in naložbe v kapital po Slovenskih računovodskih standardih vrednotijo po pošteni vrednosti in se torej ne razvrščajo, medtem ko so vse ostale terjatve predmet razvrščanja po skupinah A, B, C, D in E, zanje se ugotavljajo potencialne izgube ter oblikujejo rezervacije za kreditno tveganje. Zaradi možnosti primerjave podatkov smo pripravili prevedbo podatkov o razvrščenih terjativah za nazaj, vendar so zaradi omejitev pri prevedbi to le približni podatki, kar bistveno zmanjšuje možnosti trdnih zaključkov glede spreminjanja bonitetne strukture razvrščenih terjatev v letu 2002 glede na predhodno leto (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 40).

Skupna izpostavljenost bank je 31.12.2002 znašala 5.414,3 mrd SIT. Od tega 4.514,6 mrd SIT bilančne in 899,7 mrd SIT zunajbilančne terjatve. Povprečna izpostavljenost do posameznega komitenta se je v primerjavi s koncem leta 2001 zmanjšala za 12,2% na 120,5 mio SIT. Medtem ko se je skupna izpostavljenost bank v letu 2002 povečala za 17,6%, se je obseg razvrščenih terjatev vseh bank v opazovanem obdobju povečal za 10%. Kreditno povpraševanje gospodarstva in prebivalstva še vedno ostaja na nizki ravni, kar sili banke v sicer relativno bolj varne, vendar hkrati tudi manj donosne naložbe v vrednostne papirje države in blagajniške zapise Banke Slovenije, ki pa se ne razvrščajo (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 41).

Spremenila se je tudi bonitetna struktura razvrščenih terjatev bank, kar je razvidno v (tabeli 6 in iz Slike 5 na str.60). Namreč, zmanjšal se je delež skupine A za 2,3 o.t.³⁷, predvsem na račun večjega deleža v skupini B.

Tabela 6: Razvrstitev bilančne in zunajbilančne aktive bank, oblikovani popravki in rezervacije

	v mio SIT, v %							
	31.12.2001				31.12.2002			
	Razvrščene terjatve		Popravki, rezervacije		Razvrščene terjatve		Popravki, rezervacije	
	v mio SIT	v %	V mio SIT	v %	v mio SIT	v %	v mio SIT	v %
A	2.755.349	82,6	28.991	13,7	2.943.971	80,3	32.114	14,1
B	348.333	10,4	38.014	18,0	467.919	12,8	51.579	22,6
C	91.012	2,7	24.181	11,4	113.470	3,1	30.146	13,2
D	62.188	1,9	37.005	17,5	63.434	1,7	35.429	15,5
E	78.947	2,4	83.485	39,4	79.483	2,2	79.165	34,7
Skupaj	3.335.829	100,0	211.676	100,0	3.668.277	100,0	228.433	100,0

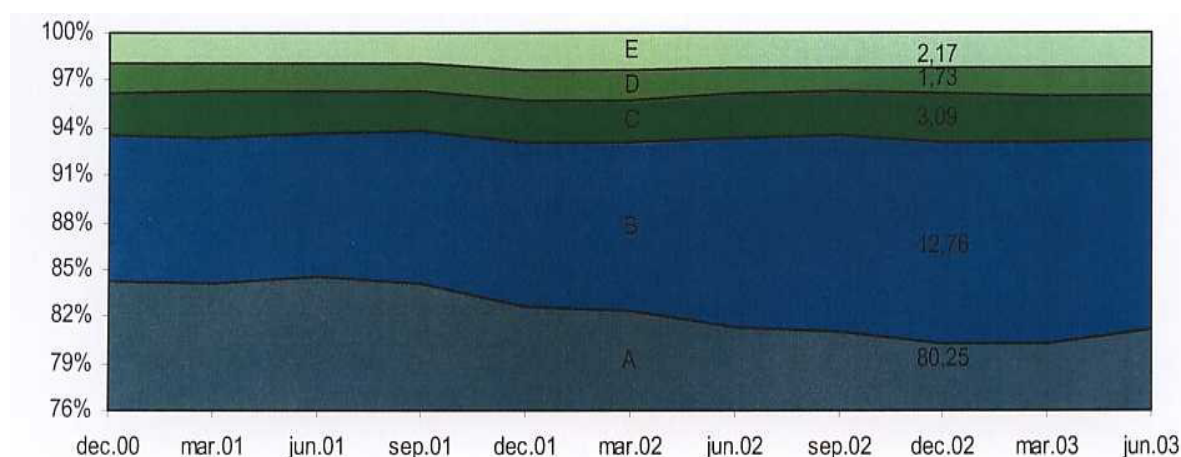
Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 40

Gibanje problematične aktive (terjatve, razvrščene v skupine C, D in E) je bilo v letu 2002 glede na leto 2001 ugodno, saj se delež terjatev, razvrščenih v skupine C, D in E, ni spremenil in znaša 7%. Sprememba strukture se je odrazila tudi na spremembi povprečne tveganosti terjatev³⁸ sistema, le-ta se je nekoliko poslabšala, in sicer iz 5,8% konec leta 2001 na 5,9% konec leta 2002.

³⁷ Zaradi ne vključevanja vrednostnih papirjev in kapitalskih naložb v razvrščene terjatve, sicer se po naši oceni boniteta ne bi tako bistveno spremenila.

³⁸ Povprečna tveganost terjatev pomeni višino potencialne izgube na 100 enot terjatev. Izračunana je iz obsega razvrstitev terjatev v skupine od A do E in ponderirana z odstotkom potrebnih rezervacij za vsako skupino (A 1%, B 10%, C 25%, D 50% in E 100%).

Slika 5: Struktura kreditnega portfelja vseh bank

Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 41

3.3.3.2 Kvaliteta aktive poslovnih bank v slovenskem prostoru

Struktura izpostavljenosti bank po panogah, ki je prikazana (glej tabelo 7) kaže na pretežno izpostavljenost do storitvenih dejavnosti, pri katerih je še naprej prisotna tendenca rasti. To so hkrati panoge, ki imajo sicer relativno nizko stopnjo tveganosti, se pa le-ta v primerjavi s preteklimi obdobji povečuje. Znotraj teh dejavnosti je najmočnejše zastopano finančno posredništvo, med katerega se vršča tudi izpostavljenost do Banke Slovenije. Sledi izpostavljenost do države na osnovi vrednostnih papirjev in do trgovine. Izpostavljenost do sektorja industrije se počasi znižuje in je konec leta 2002 znašala 18,5%, pri čemer se povprečna tveganost tega sektorja trendno povečuje in znaša 7,4%. V primerjavi s preteklimi leti se je izpostavljenost do sektorja prebivalstva nekoliko znižala, in sicer znaša 13,7% (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 41).

Tabela 7: Izpostavljenost po panogah in povprečna boniteta panoge

	31.12.2000		31.12.2001		31.12.2002	
	Delež	Povprečna tveganost	Delež	Povprečna tveganost	Delež	Povprečna tveganost
A. Industrija	19,9	7,5	19,6	7,8	18,5	7,4
B. Storitvene dejavnosti	55,0	4,2	55,4	5,0	58,8	5,6
C. Prebivalstvo	14,0	4,6	14,9	4,5	13,7	4,5
D. Tuje osebe	11,1	6,1	10,1	7,3	9,0	6,1
Skupaj	100,0	5,3	100,0	5,8	100,0	5,9

Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 41

V strukturi izpostavljenosti do posameznih skupin držav, kar je razvidno v (glej tabelo 8), kljub znižanju izpostavljenosti do tujih oseb v letu 2002 iz 10,1% na 9%, kar 76,4% predstavljajo naložbe v tuje osebe iz držav EU, ki skupaj z naložbami v tuje osebe iz držav EFTA predstavljajo kar 81,7% skupne izpostavljenosti do tujine. Znotraj teh naložb je največ naložb v banke, ki so praviloma prvovrstne in nizko tvegane.

Tabela 8: Izpostavljenost do posameznih skupin držav

	v mio SIT, v %					
	31.12.2000		31.12.2001		31.12.2002	
	Znesek	Delež	Znesek	Delež	Znesek	Delež
EU	319.238	75,8	338.903	73,1	369.721	76,4
EFTA	22.897	5,4	26.387	5,7	25.586	5,3
Bivše jug. republike	19.393	4,6	24.509	5,3	37.748	7,8
CEFTA	1.239	0,3	5.379	1,2	9.549	2,0
Ostalo	58.304	13,8	68.302	14,7	41.407	8,6
Skupaj	421.071	100,0	463.480	100,0	484.011	100,0
Delež tujih oseb v izpostavljenosti	11,1%		10,1%		9,0%	

Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 41

V prvem polletju 2003 se je skupna izpostavljenost bank povečala za 7,6% na 5.826,8 mrd SIT, od tega 4.815,8 mrd SIT bilančne in 1.011,1 mrd SIT zunajbilančne terjateve. Povprečna izpostavljenost do posameznega komitenta se je v primerjavi s koncem leta 2002 nekoliko povečala in znaša 121,7 mio SIT. Obseg razvrščenih terjatev vseh bank v prvem polletju 2003 se je povečal za 7,8%. Kreditno povpraševanje gospodarstva in prebivalstva v letošnjem letu presega povečanje naložb v vrednostne papirje. Nekoliko se je spremenila tudi bonitetna struktura razvrščenih terjatev bank, in sicer se je povečal delež skupine A za 0,8 o.t., predvsem na račun nižjega deleža v skupini B. Gibanje problematične aktive, terjatev, razvrščenih v skupine C, D in E, se ni bistveno spremenilo in znaša 6,8%. Sprememba strukture se je odrazila tudi na spremembi povprečne tveganosti terjatev sistema, le-ta se je nekoliko izboljšala, in sicer ob polletju 2003 znaša 5,8 % (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 42).

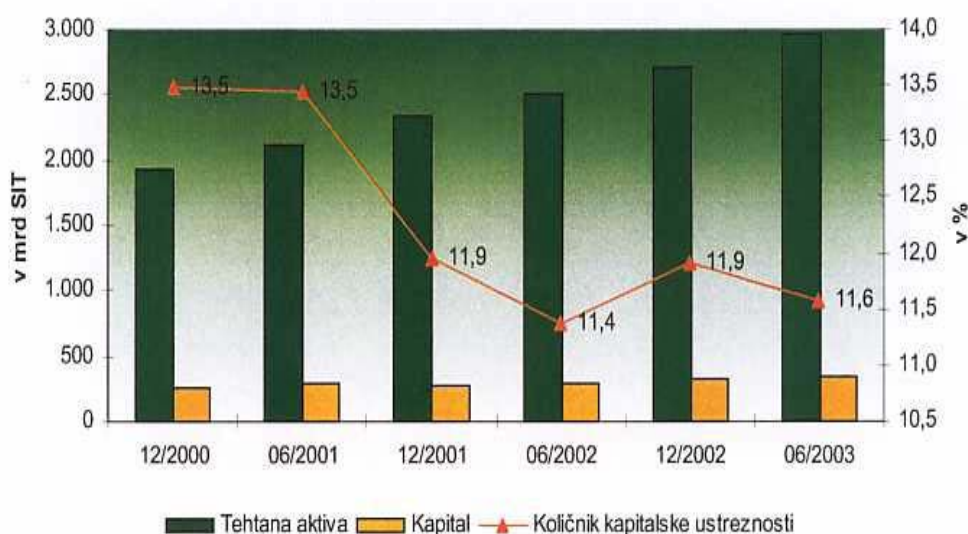
3.3.3.2 Kapitalska ustreznost bank v slovenskem prostoru

V letu 2002 je bilo uvedenih več sprememb regulative, ki ureja poročanje o kapitalski ustreznosti. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02, 85/02 in 22/03) je bil prenovljen zaradi doseganja večje usklajenosti z evropskimi direktivami ter prilagoditve novim Slovenskim računovodskim standardom. Poleg tega je bila uvedena tudi spremenjena metoda izračuna skupne neto pozicije v tuji valuti (bruto agregatna metoda izračuna, ločeno upoštevanje pozicije z valutno klavzulo, izločitev

»swapov« z Banko Slovenijo) ter nove kapitalske zahteve za tržna tveganja. Po stanju na dan 31.12.2002 so banke prvič posredovale Banki Slovenije poročila o obsegu poslov trgovanja oziroma o izračunanih kapitalskih zahtevah za tržna tveganja (poskusna poročila so bila poslana po stanju na dan 30.9.2002). Kapitalske zahteve za tržna tveganja predstavljajo 7,4% vseh kapitalskih zahtev, kar pomeni vpliv na kapitalsko ustreznost v višini 0,85 o.t. (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 42).

Trend zniževanja kapitalske ustreznosti bank, ki je trajal od leta 1996, se je leta 2002 ustavil, kar je tudi razvidno (glej sliko 6). Količnik kapitalske ustreznosti je bil po stanju na dan 31.12.2002 skoraj enak količniku na dan 31.12.2001, in sicer 11,9%. Kapital bank, izračunan po sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, je po stanju na dan 31.12.2002 znašal 321,9 mrđ SIT, tehtana tvegana aktiva pa je znašala 2.704,5 mrđ SIT. Količnik kapitalske ustreznosti se je v prvi polovici 2003 malenkostno znižal, in sicer na 11,6%, povečanje pa je zabeleženo tako na strani kapitala v višini 342,7 mrđ SIT kakor tudi tehtane tvegane aktive v višini 2.964,0 mrđ SIT (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 42).

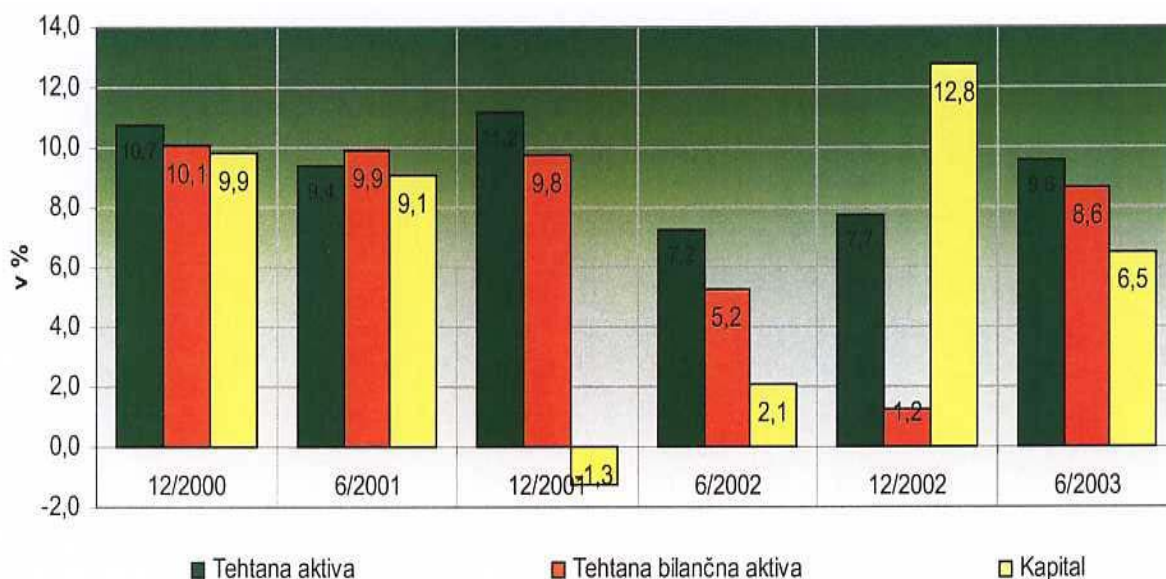
Slika 6: Tehtana aktiva, kapital in količnik kapitalske ustreznosti bank

Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 42

V letu 2002 se je kapital bank povečal za 42,3 mrđ SIT, pri čemer je najbolj porasel dodatni kapital v segmentu podrejenega dolga, kar je razvidno (glej sliko 7, na str.63). Zaradi povečanja dodatnega kapitala se je delež temeljnega kapitala v celotnem kapitalu znižal s 94,8% (ob koncu leta 2001) na 83,6% (konec leta 2002), opazovano razmerje pa je ostalo tudi v prvi polovici 2003 nespremenjeno.

Slika 7: Medletne spremembe tehtane aktive in kapitala za banke

Vir: Banka Slovenija, Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 4

3.3.4 Primeri težav v bančnem sektorju

Večina problemov bank je bila posredno ali neposredno povzročena s slabostmi pri upravljanju s kreditnim tveganjem. Večje izgube na kreditnem področju so navadno posledica istočasnih težav na več področjih, predvsem pri velikih koncentracijah, spremljavi kreditov in izpostavljenostih, ki so občutljive na tržno ali likvidnostno tveganje (Načela upravljanja s kreditnim tveganjem, 2000).

Primeri kreditne koncentracije, ki vodijo do velikih izgub, pogosto vključujejo dejavnike, kot so visok finančni vzvod ter korelacija faktorjev tveganja in financiranja na način, ki koncentrira tveganje v določenih fazah. Na primer, komitent z visokim finančnim vzvodom bo banki verjetneje povzročil izgubo kot komitent z nižjim finančnim vzvodom, čigar kapital lahko absorbira pomemben delež izgube.

Pomembno je pojasniti, zakaj banke dopuščajo, da se jim v portfelju pojavijo visoke koncentracije kreditov. Banke se pri oblikovanju kreditne strategije pojavijo pred dilemo, ali naj se specializira na določen segment trga in postane vodilna na tem segmentu ali naj kreditni portfelj čim bolj razprši, posebno če investira v nestabilne gospodarske panoge. Banke se v visoke koncentracije zapletajo tudi v primeru, da veliko investirajo v določeno panogo, za katero precej hitro raste.

Nadzorniki morajo postaviti meje, do katerih je bankam dopustno povečevati izpostavljenost do posameznega komitenta in skupine medsebojno povezanih družb, pri čemer se od bank pričakuje, da postavljajo še nižje limite izpostavljenosti do posameznega

kreditojemalca. Manjše banke se največkrat gibljejo na robu zakonsko dovoljene izpostavljenosti do posameznega komitenta, medtem ko se morajo velike banke zavedati, da se pogosto preveč izpostavljajo že v primeru, ko so koncentracije znotraj dovoljenih meja (Načela upravljanja s kreditnim tveganjem, 2000).

Mnogo kreditnih izgub je bilo posledica slabosti v dodeljevanju in spremljanju kreditov, ki so razvidni iz naslednjih primerov (Načela upravljanja s kreditnim tveganjem, 2000):

- Mnogo bank se le nerado spoprime s temeljito analizo kvalitete kreditnega portfelja. Banke so pod močnim pritiskom konkurence, prav tako pa naraščajoča uporaba tehnike sindiciranja kreditov omejuje maneverski prostor za temeljitejšo analize.
- Pomemben problem je pomanjkanje tehnik za oceno kreditnega tveganja komitenta. Ob uporabi tovrstnih tehnik se poraja problem, ker te tehnike niso dovolj testirane v praksi. Uporaba nepreverjenih tehnik za vrednotenje kreditnega tveganja na novih področjih poslovanja se je namreč v praksi izkazala za neprimerno.
- Nekateri kreditni problemi izhajajo iz poudarjene subjektivne presoje posloводства pri dodeljevanju kreditov.
- Mnogo bank je pri poslovanju utrpelo izgubo, ker so imeli slabo organizirano spremljavo kreditov, kar se je odrazilo v slabi kvaliteti kreditnega portfelja oz. v nepravočasni detekciji slabih kreditov. Navedeno se kaže v tem, da se opomini za zamude ne pošiljajo, obvestila so nečitljiva ipd.
- Problem, ki se pogosto pojavlja, je pomanjkljiva spremljava komitenta in/ali vrednosti zavarovanja kredita. Banke, ki niso spoznale zgodnjih znakov poslabšanja finančne situacije dolžnika, niso storile ničesar, da bi zavarovale svojo pozicijo, pomanjkanje spremljave finančnega stanja komitenta in primernosti zavarovanja pa je vodilo do izgub.
- Pogosto so kreditne izgube posledice goljufij, ki jim je banka nasedla. Tovrstne izgube je mogoče preprečiti z boljšo kontrolo zavarovanja, oceno vrednosti zastavljenega premoženja, s temeljito analizo finančnih poročil kreditojemalca, ustrezno organizacijo oddelka za odobravanje kreditov.
- Poleg omenjenih vzrokov se pogosto pojavlja, da banka, ki ne uporablja tehnike oblikovanja cene storitve glede na stopnjo tveganja, pritegne bolj tvegane komitente, kar posledično povzroča večje odpise.
- Mnogo bank je utrpelo izgubo, ker so se spustile v posle s podjetji z visokim finančnim vzvodom brez predhodne temeljite analize.
- Pri financiranju nefinančnih sredstev (oprema, leasing, itd.) se pogosto dogaja, da je vrednost sredstva, ki ga banka financira, in vrednost zavarovanja v neposredni korelaciji s finančno močjo podjetja, ki je najelo kredit za nakup tega sredstva.
- Banka ne upošteva cikličnosti industrijskih panog. Stres testi, ki upoštevajo ciklične učinke, pomenijo dopolnjen pristop k razumevanju kreditnega tveganja.
- Veliko bančnih izgub nastane, ker banke ne analizirajo mogočih pesimističnih scenarijev v razvoju ekonomskih kazalcev.

V nadaljevanju predstavim ter osvetlim težave, ki so se pojavile v slovenskem bančnem sektorju na primeru propada Komercialne banke Triglav ter na primeru problematike hranilnic.

3.3.4.1 Propad Komercialne banke Triglav (1996)

Stabilnost slovenskega bančnega sektorja je bila v letu 1996 ob propadu Komercialne banke Triglav (KBT) omajana in bo ostala v spominu kot prvi primer zaprtja banke v neodvisni Sloveniji. Supervizijski nadzor, ki ga je Banka Slovenije uporabljala pri KBT se ni razlikoval od pristopa, ki je bil uporabljen pri vseh ostalih bankah oziroma hranilnicah in je temeljil na predpostavki, da so prejeta poročila in podatki, ki jih je Banka Slovenije posredovala banka, resnični in pošteni. V skladu s tedaj veljavnim zakonom o bankah in hranilnicah je bila namreč uprava banke dolžna voditi banko v skladu z zakoni in predpisi. Domnevalo se je tudi, da ostali organi banke (nadzorni svet, notranja revizija) in zunanji revizor opravljajo svoje naloge, kot jim jih nalaga zakon o bankah in hranilnicah, zakon o gospodarskih družbah in privatno lastništvo.

Iz nerevidiranih finančnih izkazov KBT za leto 1995 ni bilo razvidno, da gre banka po poti, ki vodi v propad. Banka je redno izpolnjevala svoje obveznosti do Banke Slovenije in je ob koncu leta izkazovala dobiček v višini 211,6 mio SIT. Pomladi leta 1996 si je KBT začela v veliki meri izposojati na medbančnem trgu in je za sposojene vire plačevala višjo obrestno mero od drugih udeležencev na trgu. KBT je tudi začela ponujati deponentom višje depozitne obrestne mere. Pridobljene vire je nato posojala zelo tveganim komitentom, ki niso mogli poplačati dolga ob zapadlosti. To dejstvo je bilo za KBT usodno.

Ko je Banka Slovenije spoznala, da ima KBT likvidnostne težave in ko je prejela revidirane izkaze banke, kjer je bilo razvidno, da je banka poslovno leto zaključila z izgubo, je Banka Slovenije okrepila supervizijski nadzor nad banko in uvedla izredni pregled poslovanja KBT. Ko so ugotovitve razkrile poslabšanje položaja banke, so bili v banki uvedeni predsanacijski ukrepi. Ker ti ukrepi za rešitev banke niso zadoščali, je Banka Slovenije v skladu s svojimi pristojnosti zamrznila poslovanje banke za petnajst dni. Vsi poskusi izterjave zapadlih neplačanih terjatev banke, pripojitve banke drugi banki kot tudi poskusi lastnikov, da bi sanirali banko, so propadli. Ker banka ni imela nobenih vrednostnih papirjev Republike Slovenije ali Banke Slovenije, ki bi jih lahko ponudila v zavarovanje za pridobitev kredita pri Banki Slovenije, ji Banka Slovenije pri reševanju likvidnostnih težav ni mogla pomagati. Tako je bil v juliju 1996 uveden likvidacijski postopek, ki je po pregledu Banke Slovenije konec decembra 1996 prešel v stečajni postopek.

Propad KBT ni povzročil propada nobene druge banke in to kljub dejstvu, da je bilo zaradi visoke zadolženosti KBT na medbančnem trgu ob njenem propadu prizadetih več bank (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja, 1997, str. 20-21). Je pa propad KBT spodbudil več manjših bank k pripojitvi k večjim bankam. Tako sta se k Banki Celje pripojili Banka

Noricum (31.12.1996) in Hmezad banka (30.9.1998); UBK banka (30.12.1998) se je pripojila k SKB banki in M banka (30.9.1999) k Banki Koper.

Tako KBT kot tudi manjše banke, ki so se kasneje pripojile k večjim bankam, so imele nadpovprečen delež kreditov nebančnemu sektorju v aktivih, bile so bolj usmerjene v gospodarstvo in so imele med depoziti zelo nizek delež vlog gospodinjstev.

V razmerah omajanega zaupanja med bankami, ki se je odrazilo na medbančnem trgu po propadu KBT, je Banka Slovenije uvedla dodatna poročila s področja likvidnosti, ki so omogočala sprotno in bolj podrobno spremljanje likvidnostnega položaja bank. Tako sta poleti 1996 začela veljati Sklep o obvezni uskladitvi rokov dospelosti naložb z roki dospelosti sredstev (Uradni list RS, št. 41/96) ter Sklep o dajanju posebnih likvidnostnih posojil s sodelovanjem bank (Uradni list RS, št. 41/96). Uvedeno je bilo tudi dnevno poročanje bank o tokovih tolarske likvidnosti.

3.3.4.2 Problematika hranilnic

V strukturi bančnega sektorja imajo banke prevladujoč položaj. Konec leta 2002 so imele kar 98,6% trga, merjenega z nekonsolidirano bilančno vsoto, ostali del trga pa so si delili hranilnici in hranilno kreditne službe. Hranilnici sta imeli 0,3% tržni delež, hranilno kreditne službe pa 1,1%. Konec julija se je tržni delež bank še nekoliko zvišal na 98,8% za 0,2 o.t. ter se je znižal tržni delež hranilno kreditnih služb na 0,9% (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 25).

Poleg 20 bank in 2 hranilnic je zadnji dan leta 2002 delovalo tudi 25 hranilno kreditnih služb. Število hranilno kreditnih služb se že od leta 2000, ko je stopil v veljavo sklep o usklajevanju hranilno kreditnih služb z določbami zakona o bančništvu (Uradni list RS, št. 109/99, 62/01, 71/01 in 92/01), precej znižuje. V tem času je prišlo do številnih pripojitev hranilno kreditnih služb k Zvezi hranilno kreditnih služb, v manjši meri do prevzemov hranilno kreditnih služb s strani bank, treh prostovoljnih likvidacij in treh stečajev. Razlog za zmanjševanje števila hranilno kreditnih služb je v usklajevanju poslovanja hranilno kreditnih služb z zakonom o bančništvu. Število bank in hranilnic (brez hranilno kreditnih služb) je do 30.6.2003 ostalo nespremenjeno v primerjavi z 31.12.2002, število hranilno kreditnih služb pa se je znižalo na 14 (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 25).

V skladu z zakonom o bankah in hranilnicah iz junija 1991 so lahko opravljale bančne storitve le tiste družbe, ki so predhodno od Banke Slovenije pridobile dovoljenje za poslovanje. Za hranilno kreditne službe ta zakonska zahteva ni veljala, saj so bančne storitve lahko začele opravljati neposredno na podlagi zakona o hranilno kreditnih

službah³⁹. Šele zakon o bančništvu iz februarja 1999 in posebej njegova sprememba avgusta 2001 je za hranilno kreditne službe določila skoraj enake pogoje za opravljanje bančnih in drugih finančnih storitev kot veljajo za banke in hranilnice. Banka Slovenije je ocenila, da je potrebno prisiliti hranilno kreditne službe, da začnejo v najkrajšem času spoštovati minimalne standarde varnega in skrbnega poslovanja, zato je predlagala enoletni prilagoditveni rok, v katerem bi morale hranilno kreditne službe izpolniti vse zakonske zahteve, in sicer do februarja 2000. Vendar je ob sprejemanju zakona o bančništvu Državni zbor podaljšal prilagoditveno obdobje na 5 let, to je do 20.2.2004. Namen petletnega prilagoditvenega obdobja z zakonom o bančništvu je bil omogočiti hranilno kreditnim službam, da se postopoma uskladijo s strogimi regulatornimi zahtevami glede pravil poslovanja, ki sicer za banke in hranilnice veljajo že vrsto let.

Na podlagi Zakona o bančništvu in Zakona o Banki Slovenije je Svet Banke Slovenije izdal Sklep o usklajevanju hranilno kreditnih služb z določbami zakona o bančništvu (Uradni list št. 109/99, 62/01, 71/01 in 92/01), s katerim je postavil zahteve hranilno kreditnim službam po postopnem izpolnjevanju določil, ki veljajo za kreditne institucije, in sicer:

- Hranilno kreditna služba mora razpolagati z osnovnim kapitalom najmanj v višini 220 mio SIT po stanju 31.12.2003. S sklepom je določeno, da se lahko obveznost minimalnega osnovnega kapitala izpolni postopoma, s tem da je potrebno po stanju 31.12.2001 zagotoviti najmanj polovico zahtevanega osnovnega kapitala in ga nato povečati do zakonsko določene višine in roka.
- Hranilno kreditne službe morajo dosegati predpisano kapitalsko ustreznost in spoštovati omejitve izpostavljenosti do posamezne osebe ali skupine povezanih oseb ter omejitve glede vsote vseh velikih izpostavljenosti.
- Sklep določa tudi obveznost ocenjevanja bonitete terjatev, oblikovanja rezervacij za kreditna in druga tveganja ter način poročanja Banki Slovenije.

V skrbi za čim večjo varnost vlog v hranilno kreditnih službah si je Banka Slovenije izborila zakonsko pristojnost, da lahko ukrepa proti hranilno kreditni službi, če le-te v času prilagoditvenega obdobja ne izpolnjujejo s posebnim podzakonskim aktom določenih zahtev. Ob koncu prilagoditvenega obdobja v začetku leta 2004 bo torej prišlo do izenačitve bonitetne regulative za hranilno kreditne službe z bonitetno regulativo, ki že vrsto let velja za banke oziroma hranilnice.

Novembra 2001 je bil uveden prvi stečajni postopek nad hranilno kreditno službo HKS Trbovje p.o. zaradi stečaja ustanovitelja – zadruga, ki je bila hkrati tudi največji dolžnik. V

---

³⁹ Hranilno kreditne službe so se lahko v Republiki Sloveniji ustanovljale po posebnem zakonu o hranilno kreditnih službah, ki je bil prvič sprejet že leta 1969, nato pa ga je leta 1990 nadomestil veljavni zakon. Ker so hranilno kreditne službe lahko opravljale bančne storitve neposredno na podlagi zakona o hranilno kreditnih službah, zanje ni veljalo določilo zakona o bankah in hranilnicah iz junija 1991, da lahko bančne storitve opravljajo le tiste družbe, ki so predhodno od Banke Slovenije pridobile dovoljenje za poslovanje. V skladu z zakonom o hranilno kreditnih službah je hranilno kreditno službo lahko ustanovila posamezna zadruga, bodisi sama bodisi z drugimi zadrugami ali drugimi pravnimi in fizičnimi osebami.

letu 2002 pa smo se soočili s primerom hranilno kreditne službe, za katero je Banka Slovenije ugotovila nastop pogojev za začetek stečajnega postopka. V juniju 2002 je bil uveden stečajni postopek nad HKS Slovenska hranilnica in posojilnica Kranj p.o., v decembru 2002 pa nad HKS Sicura. Omenjena primera sta opisana v nadaljevanju (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 57).

HKS Slovenska hranilnica in posojilnica Kranj (HKS SHP) je bila ena tistih hranilno kreditnih služb, za katero je Banka Slovenije ocenila, da bo težko izpolnila zakonske zahteve glede kapitala. Tega so se zavedali tudi ustanovitelji HKS SHP, zato so se januarja 2001 odločili, da ne bodo ostali samostojna kreditna institucija, temveč se bodo pripojili k drugi finančni organizaciji. Vsa prizadevanja vodstva HKS SHP in njenih ustanoviteljev, ki za obveznosti HKS SHP odgovarjajo s svojim premoženjem solidarno in neomejeno, da bi našli banko, ki bi prevzela posle hranilno kreditnih služb, so bila neuspešna (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 57).

Banka Slovenije je izvedla še neposredni pregled poslovanja v HKS SHP in ugotovila obstoj stečajnega razloga po 2. točki 162. člena⁴⁰ zakona o bančništvu. Za Banko Slovenije je nastopila zakonska dolžnost, da poda predlog za uvedbo stečaja HKS SHP pristojnemu sodišču. Stečaj hranilno kreditne službe se prične z vpisom v sodni register. Okrožno sodišče v Kranju je začetek stečajnega postopka vpisalo 21.6.2002 (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 57).

Glede na povedano bodo vloge varčevalcev HKS SHP izplačane iz stečajne mase. Pristojno sodišče je imenovalo stečajnega upravitelja, ki bo v skladu s svojimi pristojnostmi storil vse, da bo stečajna masa čim večja in s tem tudi izplačilo vlog varčevalcev, ki so zaupali svoje prihranke HKS SHP.

V primeru HKS Sicura je le-ta dne 12.9.2002 po vrsti predhodnih nadzornih aktivnosti (ukrepov Banke Slovenije) sprejela sklep o redni likvidaciji, 30.10.2002 pa je bil nadnje z odločbo Banke Slovenije začet postopek prisilne likvidacije zaradi oviranja nadzora po zakonu o bančništvu (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 58).

---

⁴⁰ Banka Slovenije izda odločbo o ugotovitvi pogojev za začetek stečajnega postopka v primeru, če na podlagi poročila iz drugega odstavka 142. člena tega zakona oceni, da se v času trajanja izredne uprave finančno stanje ni izboljšalo in banka kljub izredni upravi ni sposobna tekoče izpolnjevati dospelih obveznosti.

Poročila izredne uprave - v drugem odstavku 142. člena zakon določa, da mora izredna uprava v devetih mesecih po imenovanju izredne uprave izročiti Banki Slovenije poročilo o finančnem stanju in pogojih poslovanja banke v izredni upravi, skupaj z oceno ekonomske stabilnosti banke in možnosti za nadaljnje poslovanje banke, ki vključuje:

1. oceno in posledice prevzemanja izgub banke s strani delničarjev banke;
2. možnosti za alokacijo in razpršitev ostalih izgub banke;
3. nepredvidene odhodke, ki lahko vplivajo na obveznosti banke;
4. oceno možnih ukrepov za odpravo finančnih težav banke z oceno stroškov izvedbe teh ukrepov;
5. oceno pogojev za začetek prisilne likvidacije oziroma stečaja banke.

Likvidacijski upravitelj je s pomočjo stalne sodne izvedenke finančne stroke ocenil vrednost premoženja HKS Sicura – v prisilni likvidaciji in ugotovil, da to ne zadošča za poplačilo vseh terjatev upnikov. Iz izvedenskega mnenja izhaja, da nominalni znesek obveznosti presega s strani izvedenke ocenjeno vrednost sredstev HKS Sicura - v prisilni likvidaciji, pri čemer je tako ugotovljen primanjkljaj sredstev predvsem posledica slabe naložbene⁴¹ politike (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 58).

Banka Slovenije je na podlagi zgornjih ugotovitev in sklepa Sveta Banke Slovenije z dne 16.12.2002 izdala odločbo o ugotovitvi pogojev za začetek stečajnega postopka HKS Sicura - v prisilni likvidaciji. Okrožno sodišče v Ljubljani je sklep o začetku stečajnega postopka nad HKS Sicura – v prisilni likvidaciji izdalo 17.12.2002 (Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003, str. 58).

4 NOTRANJE REVIDIRANJE KREDITNEGA TVEGANJA PRI BANČNEM POSLOVANJU

4.1 Postopki notranjega revidiranja

Izhodišča za opredelitev postopkov notranjega revidiranja so postavljena v 5. točki kodeksa notranjerevizijskih načel⁴², pri obravnavi načela o metodiki dela.

Notranje revidiranje mora biti odobreno in nadzorovano. Sestavljeno je iz načrtovanja revizijske naloge, preverjanja in vrednotenja podatkov in informacij, poročanja o izsledkih ter spremljanja priporočil in ukrepov za odpravo nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti (Kodeks notranjerevizijskih načel, 2002, str. 12).

Za vsako revizijsko nalogo je treba izdelati izvedbeni načrt revidiranja. Načrtovanje mora biti dokumentirano. Zajema opredelitev ciljev in obsega dela ter potrebnih prvin za izvedbo naloge, pridobitev osnovnih informacij o revidiranih dejavnostih pa tudi stike z vsemi, ki morajo biti seznanjeni z revidiranjem. Zajema tudi kontrolo na kraju revidiranja, tako, da se notranji revizor seznaní z dejavnostmi in kontrolami, ki bodo revidirane, ter s pripombami in predlogi revidirane osebe, določi pa tudi področja, na katerih bo revidiranje intenzivnejše (Kodeks notranjerevizijskih načel, 2002, str. 12).

Vodja posamezne revizijske naloge izdelava v okviru delovnega načrta notranje revizije izvedbeni načrt dela. Predvidi, kako, kdaj in komu bodo sporočeni izsledki revidiranja. Vsak izvedbeni načrt dela mora odobriti vodja notranjerevizijske službe.

---

⁴¹ Gre predvsem za naložbi v družbo Perne Juliana d.d. ter družbo Juliana Trgovina d.o.o.

⁴² Notranjerevizijska načela so izhodiščna pravila za pravilno, odgovorno in učinkovito delo notranjega revizorja. Obravnavati jih je potrebno v povezavi s standardi notranjega revidiranja.

Notranji revizor mora podatke in informacije preveriti in ovrednotiti. Da bi notranji revizor podprl svoje izsledke, mora zbrati podatke in informacije, jih proučiti in obrazložiti ter s tem dokumentirati izsledke. Zbrana informacija je lahko trdna podlaga za revizijske izsledke in priporočila le tedaj, če je zadostna, primerna, bistvena in uporabna (Kodeks notranjerevizijskih načel, 2002, str. 12).

Zadostna informacija je resnična in prepričljiva, zato pride informirana oseba z njeno pomočjo do enakih sklepov kot notranji revizor. Primerna informacija je zanesljiva in najlažje dosegljiva z uporabo ustreznih revizijskih postopkov. Bistvena informacija podpira revizijske izsledke in priporočila ter je skladna s cilji revidiranja. Uporabna informacija pomaga organizaciji doseči postavljene cilje.

Revizijske postopke, tudi preizkušanje in vzorčenje, je treba, kadar je to izvedljivo, izbrati prej in jih, če okoliščine to upravičujejo, razširiti oziroma spremeniti. Za pridobitev zagotovila, da je bil notranji revizor nepristranski in da je namen revidiranja dosežen, mora vodja notranjerevizijske službe nadzirati pridobivanje, analiziranje, razlaganje in dokumentiranje podatkov in informacij. Delovno gradivo mora vsebovati pridobljene podatke in informacije ter opravljene analize ter biti zadostna podlaga za poročanje o izledkih in priporočilih (Kodeks notranjerevizijskih načel, 2002, str. 13).

Notranji revizor mora poročati o svojih izledkih. Po zaključku revizijske naloge mora notranji revizor pripraviti in podpisati pisno poročilo. Vmesna poročila so lahko pisna ali ustna in se lahko izročajo formalno ali neformalno. O izledkih in priporočilih se notranji revizor pogovori s poslovodstvom (Kodeks notranjerevizijskih načel, 2002, str. 13).

Poročilo mora biti nepristransko, jasno, zgoščeno in pravočasno. Vsebovati mora namen in obseg revidiranja ter izsledke. Poročilo lahko vsebuje tudi predloge za izboljšave in priporočila oziroma potrdilo o zadovoljivem delovanju. Vodja notranjerevizijske službe mora pregledati in odobriti končno revizijsko poročilo ter določiti prejemnike.

Notranji revizor mora spremljati sprejemanje in uresničevanje na podlagi izledkov notranjega revidiranja predlaganih ukrepov.

Revizijska naloga je izpolnjena, ko notranji revizor ugotovi, da so bili predlagani ukrepi uresničeni in želeni učinki doseženi ali pa, da je poslovodstvo prevzelo odgovornost glede tega, da predlagani ukrepi niso potrebni (Kodeks notranjerevizijskih načel, 2002, str. 13).

Postopki notranjega revidiranja v organizacijski enoti banke obsegajo načrtovanje posamezne revizije, preiskovanje in vrednotenje informacij, sporočanje izidov ter spremljanje v prihodnje (Standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, 2003).

Revizijski postopek je način za doseganje revizijskih ciljev, revizijski cilji pa so predvidene splošne izjave, ki bodo zapisane v revizijskem poročilu o izidih opravljene

revizije. Oboje skupaj pa določa obseg dela notranjega revizorja. Poročanje o izidih mora temeljiti na preverjenih in ovrednotenih podatkih in informacijah (Lešnik Korbar, 2002, str. 3).

Vse faze notranjega revidiranja morajo biti dokumentirane, tako da lahko revizor, ki ne sodeluje pri reviziji, sledi revizijskim postopkom in se prepriča o primernosti ugotovitev. Delovno gradivo mora biti popolno in zadostno za vse sprejete revizorjeve ugotovitve.

4.1.1 Načrtovanje revizije

Notranjerevizijska služba v skladu z zakonom o bančništvu opravlja revizije v skladu z letnim načrtom dela, ki ga sprejme poslovodstvo banke v soglasju z nadzornim svetom banke (Uradni list št. 7/99, 59/01 in 55/03).

V okviru načrtovanja revizije revizijska skupina najprej opredeli revizijo, kar pomeni, da se določijo cilji revizije, obseg revizije in revizijski postopki. Vsako revidiranje se prične odvisno od zahtev revidiranja. Od okoliščin je odvisno, ali se revidiranje prične na posebno zahtevo ali izhaja dolžnost iz letnega načrta dela. Za načrtovanje in opravljanje revizijske naloge so odgovorni notranji revizorji. Načrtovanje mora biti dokumentirano. Vodja posamezne revizijske naloge izdelava v okviru delovnega načrta notranje revizije izvedbeni načrt dela (Lešnik Korbar, 2002, str. 3).

Izvedbeni načrt je odvisen od vsebinskih, časovnih in stroškovnih značilnosti posamezne naloge. Pri manjših delih izdelamo zgolj miselni načrt. Gre za zamisel, kako bomo delo smotno opravili. Pri obsežnejših delih, ki terjajo veliko strokovnega znanja, časa in stroškov, je potreben nadroben načrt. Izdelava ga odgovoren revizor za revidirano področje (Koletnik, 2000, str. 63).

Načrt revizije zajema (Lešnik Korbar, 2002, str. 3-4):

- določanje revizijskih ciljev in obsega dela;
- pridobivanje temeljnih informacij o dejavnosti, ki se revidirajo;
- določanje dejavnikov, potrebnih za opravljanje revizije;
- začetno komuniciranje z vsemi, ki morajo biti z revizijo seznanjeni;
- seznanjanje s tveganji, pomembnimi področji in postopki dela;
- pisanje revizijskega programa;
- določanje kako, kdaj in komu sporočiti izide revidiranja;
- odobritev načrtovanja s strani predstojnika službe.

4.1.2 Preiskovanje in vrednotenje informacij

Končni cilj ocene delovanja notranjih kontrol je ugotoviti stopnjo zanesljivosti njihovega delovanja. Pri oceni delovanja notranjih kontrol lahko notranji revizor ugotovi morebitne nepravilnosti, pomanjkljivosti, netočnosti ali celo odsotnost delovanja notranjih kontrol. V

takšnem primeru se notranji revizor na notranje kontrole ne more zanesti, kar ima za posledico povečanje obsega preverjanja podatkov. Na osnovi zaključkov vrednotenja sistema notranjih kontrol notranji revizor pripravi načrt preizkušanja podatkov, ki je povezan z analizo tveganj in metodo vzorčenja.

Notranji revizorji med revidiranjem zbirajo, analizirajo, pojasnjujejo in dokumentirajo informacije, s katerimi dokazujejo izide revizije. Dokazi imajo lahko obliko seznamov pregledanih informacij, zapisov razgovorov ter kopij dokumentov, vse skupaj pa predstavlja delovno gradivo. Pri preiskovanju in vrednotenju informacij notranji revizorji uporabljajo analitične postopke, s katerimi proučujejo in primerjajo razmerja med računovodskimi in neračunovodskimi informacijami. Analitični postopki so namenjeni razkrivanju nenavadnih dogodkov, zato se njihova uporaba zahteva na stopnji načrtovanja revizije, kjer se revizor osredotoči na nenavadna ali izpostavljena področja, med revizijo za pridobivanje dokazov ter na koncu revizije, da se ugotovi, ali so bili vsi nenavadni izidi oziroma razmerja pravilno raziskani (Lešnik Korbar, 2002, str. 9).

Med revidiranjem notranji revizorji zbirajo dokaze, pri tem pa morajo biti pozorni na odmike od postavljenih ciljev ter (ne)uspešno delovanje revidirane enote. Odmiki od poslovnih ciljev morajo biti dokumentirani v revizorjevem gradivu, ker so osnova za oblikovanje priporočil za izboljšanje delovanja. Pri oblikovanju priporočil je potrebno upoštevati razmerje med koristmi in stroški posameznega priporočila.

Revizorjevo delovno gradivo mora biti popolno ter vključevati podporo za dosežene sklepe o izvedeni reviziji. Delovno gradivo vključuje (Standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, 2003):

- listine o načrtovanju in programe o poslu;
- preverjalne vprašalnike, narise poteka, preverjalne sezname in poročila;
- opombe in zapiske, ki nastajajo po pogovorih;
- podatke o organizaciji, kot so naris organiziranosti in opisi del;
- kopije pomembnih pogodb in sporazumov;
- informacije o izvajalnih in računovodskih usmeritvah;
- izide ovrednotenja obvladovanja;
- potrjevalna pisma in predstavitve;
- proučitve in preizkuse poslov, procesov in saldov na kontih;
- izsledke proučevalnih postopkov pri revidiranju;
- končno poročanje v zvezi s poslom in odgovore posloводства;
- dopisovanje o poslih, če olistini dosežene sklepe pri poslu.

4.1.3 Sporočanje izidov

Sporočanje izidov revidiranja je najpomembnejši del revizijskih postopkov. Poročanje mora biti v pisni obliki in po možnosti standardizirano. Predstojnik notranjerevizijske službe določi kako, kdaj in komu se sporočijo izidi revizije in v kakšnem obsegu. Cilji

sporočanja izidov revidiranja so, bolj kot ugotovitve, pomembna priporočila za izboljšanje poslovanja, ki jih podajo in utemeljijo notranji revizorji. Največjo vrednost dajejo revizorjevemu poročilu nepristranska, jasna, strnjena, smiselna in pravočasna priporočila. Zelo pomemben je način predstavljanja priporočil, zato je pomembno, da jih predstavi notranji revizor s primernimi veščinami za komuniciranje (Lešnik Korbar, 2002, str. 11).

Revizorska poročila so temeljni izdelki notranjih revizorjev. Uporabniki jih lahko dobijo le z odobritvijo vodje notranje revizije, ki za poročila tudi v celoti odgovarja. Skrbno in pravočasno izdelana poročila so ogledalo kakovosti službe za notranjo revizijo in lahko pomembno vplivajo na kakovost poslovanja banke. Zato so nepogrešljiva opora pri opravljanju nalog tistih, ki so jim namenjena (Turk, 1994, str. 251).

Revizijska sporočila morajo biti točna, nepristranska, jasna, jedernata, ustvarjalna, popolna in pravočasna (Standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, 2003):

- ❑ točna sporočila so brez napak in popačenja ter temeljijo na zanesljivih dejstvih;
- ❑ stvarna sporočila so poštena, nepristranska in brez predsodkov ter posledica pravične in uravnovešene ocenitve vseh ustreznih dejstev in okoliščin;
- ❑ jasna sporočila so lahko razumljiva in logična;
- ❑ jedernata sporočila so temeljita in se izogibajo nepotrebnega obdelovanja, odvečnih podrobnosti, presežka in dolgoveznosti. Cilj je, da mora biti vsaka misel smiselna in kratka;
- ❑ tvorna sporočila pomagajo naročniku posla in organizaciji ter vodijo do izboljšav, kjer so potrebne;
- ❑ celotnim sporočilom ne manjka nič, kar bi bilo bistveno za cilj občinstva in vključujejo vse pomembne in ustrezne informacije ter opažanja, ki podpirajo priporočila in sklepe;
- ❑ pravočasna sporočila so dana ob pravem trenutku, primerna in koristna za skrbno obravnavanje pri tistih, ki lahko ukrepajo na podlagi priporočil.

Praviloma se osnutek poročila obravnava na ustrezni ravni posloводства, kjer se priporočila uskladijo. Končno poročilo ima običajno naslednje sestavine: cilje in področja revidiranja, ugotovitve po pomembnosti, priporočila za izboljšanje poslovanja ter stališča revidirane enote do revizijskih ugotovitev (Lešnik Korbar, 2002, str. 12-13).

Priporočila opredeljujejo naloge, ki jih je po revizorjevem mnenju treba še opraviti, in postopke, ki jih je možno izboljšati. Vključujejo tudi mnenje vodje revidirane enote v zvezi s priporočili. Pozivajo k ukrepanju, da bi se popravilo obstoječe stanje ali izboljšalo poslovanje, ter so vodilo poslovodstvu pri doseganju zelenih izidov. Pri oblikovanju priporočil mora biti notranji revizor pozoren na to, da priporočilo (Lešnik Korbar, 2002, str. 13):

- ❑ odraža popravljeno bodoče stanje oziroma odpravlja napake, kršitve, prevare;
- ❑ racionalizira spremembe v delovnih postopkih;
- ❑ izvrši odgovorna oseba ter
- ❑ vsebuje rok za izvršitev priporočila.

Notranjerevizijska služba redno sporoča revizijske izide odgovornim osebam revidiranega področja in poslovodstvu banke, trimesečno pa pripravi povzetek ugotovitev iz revizijskih pregledov za nadzorni svet banke.

4.1.4 Spremljanje v prihodnje

Notranjerevizijski predstojnik mora postaviti in vzdrževati ureditev spremljanja odziva na izsledke, ki so bili sporočeni poslovodstvu banke. Tako mora notranjerevizijski predstojnik uveljaviti postopke, ki med drugim vsebujejo (Standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju, 2003):

- časovni okvir, v katerem se zahteva odgovor poslovodstva na opažanja in priporočila pri poslu;
- ovrednotenje odgovora poslovodstva;
- preveritev odgovora;
- spremljanje po končanem poslu;
- postopke sporočanja, ki prenašajo nezadovoljive odgovore oziroma ukrepe, vključno z domnevo tveganja, na ustrezno raven poslovodstva.

Določena sporočena opažanja in priporočila so lahko tako pomembna, da zahtevajo takojšnje ukrepanje poslovodstva. Takšne okoliščine mora notranjerevizijski izvajalec spremljati, dokler ni popravkov, ker lahko vplivajo na organizacijo.

Priporočila, ki zahtevajo takojšnje ukrepanje poslovodstva, morajo notranji revizorji spremljati, dokler niso izvršena. Prav tako pa se lahko presodi, da pisni odgovor poslovodstva kaže, da so sprejeti zadostni ukrepi glede na revizorjeve ugotovitve. V obeh primerih preveri pri naslednji reviziji, ali so sprejeti ukrepi popravili prvotno stanje. Notranji revizorji morajo ugotoviti, ali so ukrepi za odpravljanje ugotovljenih slabosti in doseganje načrtovanih izidov sprejeti oziroma ali poslovodstvo prevzema tveganja, če se ne ukrepa na podlagi sporočenih ugotovitev. Tako notranji revizor ugotavlja ustreznost, uspešnost in pravočasnost ukrepov. Vrednoti pojasnila vodstev revidirane enote in preverja dokumente, ki dokazujejo izvedene aktivnosti. Najpomembnejše pri spremljanju je poročanje poslovodstvu o izvajanju priporočil oziroma o neizvršenih priporočilih (Lešnik Korbar, 2002, str. 13).

4.2 Notranje revidiranje kreditnega tveganja pri bančnem poslovanju

4.2.1 Notranje revidiranje naložbene dejavnosti

Z naložbami denarnih sredstev so v banki povezana največja tveganja. Najpogosteje imajo obliko odobravanja kratkoročnih in dolgoročnih posojil za razne namene. Lahko pa se sredstva vlagajo tudi v vrednostne papirje. Pri notranjem revidiranju nalaganja denarnih sredstev je potrebno posebno pozornost nameniti preučitvi odobravanja posojil,

upravičenosti naložb, namenskosti uporabljenih danih posojil, instrumentom zavarovanja, ustreznim evidencam o naložbah, spremljavi dvomljivih in spornih terjatev, obračunu obresti ter izdajanju garancij (Turk, 1994, str. 129).

Večina bank meni, da so ravno krediti največji vir kreditnega tveganja, vendar kreditno tveganje oziroma tveganje komitenta generirajo tudi akreditivi, medbančne transakcije, financiranje trgovskih poslov, trgovanje s tujo valuto, termenske pogodbe, obveznice, kapitalne naložbe, opcije, garancije in plačilni promet.

Kreditno tveganje se pojavlja tudi pri poravnavi finančnih transakcij, kjer se dogaja, da je prvi del transakcije – plačilo opravljeno, ne pride pa do drugega dela transakcije – poravnave oziroma do poravnave pride z zamudo. Tveganje poravnave dejansko poleg tržnih, likvidnostnih, operativnih in tveganj izgube dobrega imena vsebuje tudi kreditno tveganje. Nivo tveganja je določen s posebnimi dogovori glede poravnave, pri čemer so pomembni naslednji faktorji: vloga posrednikov in klirinških hiš, trenutek menjave valut, zaključek plačila in poravnave.

Kreditiranje je pomembna bančna dejavnost, ker omogoča zadovoljevanje potreb po finančnih sredstvih. Poslovna banka izvaja naložbeno dejavnost z lastnimi sredstvi, z zbranimi depozitnimi sredstvi ter s sredstvi, pridobljenimi na denarnem trgu in trgu kapitala. Na osnovi kreditiranja banka razvije in utrdi odnos s komitentom in lahko izvaja navzkrižno prodajo drugih produktov. Kreditiranje je dejavnost, s katero banka ustvarja največji del svojih prihodkov.

Sestava kreditnega portfelja se med bankami razlikuje in je odvisna od izkušenj in znanja bančnih strokovnjakov ter odločitve banke, katere panoge bo kreditirala, katero geografsko področje bo pokrivala in kakšne so njene omejitve z vidika velikosti kreditov, ki jih je pripravljena in tudi zmožna dati. Najpogostejše bančne naložbe so kratkoročna posojila, dolgoročna posojila, garancije, akreditivi ter odkup dolžniških vrednostnih papirjev.

Vpetost bank v širši gospodarski prostor in odvisnost uspešnega gospodarjenja podjetij od uspešnega poslovanja sta zakonodajalcu postavila zahtevo po temeljni zakonski ureditvi tega področja. Najpomembnejši predpisi, ki se navezujejo na področje naložb bank, so: Zakon o bančništvu, Zakon o Banki Slovenije, Zakon o gospodarskih družbah, Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, Sklep o kapitalni ustreznosti bank in hranilnic, Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic, Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic in drugo.

Pri bančni naložbeni dejavnosti se najpogosteje srečamo z naslednjimi tveganji:

- banka nima sprejete politike posojanja sredstev in izdajanja poroštev;
- banka nima navodil, s katerimi se običajno opredelijo vsi postopki v procesu odobravanja naložb, ali pa so navodila slaba;
- banka nima sprejete politike zavarovanja naložb;

- ❑ banka nima sprejete politike oblikovanja rezervacij;
- ❑ banka nima sprejetih cenikov oziroma aktov o obrestnih merah;
- ❑ veliko število danih posojil je nezavarovano;
- ❑ visoki zneski danih naložb komitentom niso odobreni s strani posloводства organizacijske enote;
- ❑ v preteklosti je banka oblikovala premalo rezervacij;
- ❑ izračunane zgornje meje zadolženosti do posameznega komitenta so visoke v primerjavi z izračunanim kapitalom banke;
- ❑ zgornje meje zadolženosti se neprestano povečujejo;
- ❑ banka ima visok delež zapadlih neplačanih naložb;
- ❑ rast kreditnega portfelja presega stopnjo rasti gospodarstva;
- ❑ pojav novih in zahtevnejših bančnih storitev;
- ❑ veliko menjav zaposlencev v oddelku za odobravanje naložb;
- ❑ nestrokovnost zaposlencev v oddelku za odobravanje naložb;
- ❑ kreditne mape se ne vodijo v skladu z navodili Banke Slovenije;
- ❑ dokumentacija v posojilni mapi je nepopolna in neustrezna glede na navodila Banke Slovenije ter notranja navodila banke o vodenju posojilnih map;
- ❑ zaposlenci nimajo kontrole nad spremljavo plačil komitenta;
- ❑ ni razmejitve dolžnosti med oddelkom posojanja, oddelkom spremljave odplačevanja in računovodstvom.

4.2.2 Splošni cilji pri revidiranju naložb

Da bi lahko razumeli, kje v računovodskem sistemu naj bi obstajale kontrolne točke in kje dejansko obstajajo, moramo najprej podrobno proučiti proces posojanja sredstev in izdajanja poroštev.

Za pridobivanje informacij o zasnovi in delovanju notranjih kontrol se v praksi največkrat uporabljajo prirejeni vprašalniki o poteku transakcij, ki so običajno sestavljeni tako, da negativni odgovor pomeni slabo delovanje notranjih kontrol.

Proces odobravanja posojil in izdajanja poroštev bomo v nadaljevanju opisali kot sistem, ki vsebuje naslednje najpomembnejše štiri cilje kontrolnih postopkov (Menard, et al., 1994, str. 27), in sicer:

1. pravilnost odobravanja posojil in poroštev;
2. obstoj ustreznih listin in evidenc;
3. omejitve dostopa do sredstev;
4. ustrezen zajem knjiženj na računih glavne knjige.

4.2.3 Postopki in pomembnejše notranje kontrole pri odobravanju naložb

Notranji revizorji pri revidiranju naložb v banki ne izvajajo revizije samo v organizacijskih enotah banke, kjer se odobravajo posojila in izdajajo poročstva, temveč tudi

v vseh tistih organizacijskih enotah, ki so povezane z naložbeno dejavnostjo. Mednje uvrščamo bonitetno službo banke, kjer se določa in spremlja boniteta komitentov, oddelek spremljave naložb, kjer se spremljajo odobrene naložbe oziroma izdane garancije, ter organizacijsko enoto, ki se ukvarja z izterjavo problematičnih, zapadlih neplačanih naložb.

Pri reviziji naložbenega portfelja banke notranji revizorji pregledujejo predvsem naslednje glavne kontrolne točke:

- ❑ pooblastila za zastopanje, odločanje in podpisovanje listin;
- ❑ ločenost funkcije določevanja bonitete komitenta od funkcije odobravanja naložb;
- ❑ pravilno vodenje splošnega in posebnega dela posojilnih map;
- ❑ pravilnost vrednotenja pridobljenih zavarovanj ter spremljanja njihove kvalitete;
- ❑ spremljava odobrenih naložb ter poplačilo le-teh;
- ❑ postopek oblikovanja rezervacij pred potencialnimi izgubami;
- ❑ izterjava problematičnih naložb.

4.2.3.1 Vsebina splošnega dela kreditne mape

V skladu s Sklepom o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic je banka dolžna zagotavljati informacije in dokumentacijo o posameznem dolžniku z vodenjem kreditne mape (Uradni list št. 24/02 in 85/02).

Namen vzpostavitve in vodenja kreditnih map po posameznih dolžnikih je izvajanje kontrole kvalitete posojilnega portfelja. Iz kreditnih map morajo biti razvidni osnovni podatki o dolžniku, njegovem finančnem stanju in položaju ter o vsebini kreditnega razmerja.

Kreditne mape morajo po Sklepu o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic vsebovati:

- ❑ osnovne podatke o dolžniku (firma, sedež, število zaposlenih, lastniška struktura, vodstvo, posredne in neposredne kapitalske povezave);
- ❑ njegove glavne dolžnike in upnike;
- ❑ računovodske izkaze za zadnja tri leta;
- ❑ analizo in oceno finančno ekonomskega položaja dolžnika oz. finančnega instrumenta;
- ❑ seznam vseh bilančnih in zunajbilančnih terjatev (konto, partija);
- ❑ vlogo za odobritev posla in predlog strokovne službe;
- ❑ sklep organa, pristojnega za odobritev posla, ter pogodbo o sklenjenem poslu;
- ❑ analitično knjigovodsko evidenco;
- ❑ dokazila o zavarovanju ter dokumentacijo o realizaciji zavarovanja;
- ❑ drugo pomembno dokumentacijo.

Kreditna mapa je razdeljena na splošni in posebni del mape. Splošni del kreditne mape se uredi ob prvem sklenjenem poslu s komitentom ter ob spremembi statusa odgovornih oseb

oziroma spremembi dejavnosti podjetja. Posebni del kreditne mape se uredi za vsak sklenjen posel in vsebuje podatke in dokumentacijo o posameznih naložbah.

Banka mora izdelati interno navodilo za vodenje kreditnih map ter določiti odgovorne osebe za popolnost in celovitost posameznih map. Notranjerevizijska služba posebej preverja ustreznost in popolnost kreditnih map.

4.2.3.2 Bonitetna razvrstitev posojilojemalca

Banka mora v skladu s Sklepom o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic pred odobritvijo vsakega kredita oziroma pred sklenitvijo druge pogodbe, ki je temelj nastanka izpostavljenosti banke, oceniti dolžnikovo sposobnost izpolnjevati obveznosti do banke in kvaliteto zavarovanja terjatev banke po vrsti in obsegu. Poleg tega mora banka ves čas trajanja pravnega razmerja, ki je temelj nastanka izpostavljenosti, spremljati poslovanje dolžnika in kvaliteto zavarovanja terjatev banke (Uradni list št. 24/02 in 85/02).

Vse dolžnike iz skupine povezanih oseb mora banka v skladu s Sklepom o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic razporediti v skupino razvrstitve, v katero se razvrsti najslabša oseba iz skupine (Uradni list št. št. 24/02, 22/03 in 65/03).

Izhodišče razvrstitve je sistematični pregled bančnega portfelja, to je dospelih in nedospelih aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk. Banka najprej razporedi postavke po posameznih dolžnikih (skupaj izpostavljenost), nato pa opravi razporeditev po skupinah glede na tveganost razvrščenih postavk oziroma terjatev. Pri tem se izpostavljenosti iz naslova vrednostnih papirjev, naložb v kapital, naložb v naložbene nepremičnine, dane v poslovni najem, v lastne delnice ter eskontirane menice ne razporejajo v skupine iz tega sklepa.

Naložbe v vrednostne papirje, katerih poštene vrednosti ni mogoče dokazati, se prevrednotijo zaradi oslabitve do njihove odplačne vrednosti. Za oceno zneska oslabitve banka lahko uporabi merila za ocenjevanje potencialnih izgub iz 15. točke⁴³ Sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic.

---

⁴³ Potencialne izgube banke iz naslova kreditnega tveganja se na podlagi razvrstitve terjatev v skupine po tem sklepu izračunavajo v povprečju najmanj v višini:

- 10 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino B,
- 25 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino C,
- 50 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino D, in
- 100 odstotkov terjatev, razvrščenih v skupino E.

Pri izračunu potencialnih izgub lahko banka za skupine B, C, in D uporablja tudi višje ali nižje odstotke v odvisnosti od verjetnosti izgube terjatve, in sicer v višini:

- v skupini B od 5 do 15 odstotkov;
- v skupini C od 15 do 40 odstotkov;
- v skupini D od 40 do 99 odstotkov.

Terjatve se razporedijo v skupine od A do E na podlagi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti izpolnjevati obveznosti do banke ob dospelosti, ki se presoja na podlagi:

- ocene finančnega položaja posameznega dolžnika;
- njegove zmožnosti zagotovitve zadostnega denarnega pritoka za redno izpolnjevanje obveznosti do banke v prihodnosti;
- vrste in obsega zavarovanja terjatev do posameznega dolžnika;
- izpolnjevanja dolžnikovih obveznosti do banke v preteklih obdobjih.

Pri terjatvah iz izvedenih finančnih instrumentov, s katerimi se trguje na prostem trgu, je izpostavljenost banke kreditnemu tveganju enaka stroškom nadomestitve denarnega toka odprte pozicije v primeru neizpolnitve pogodbenih obveznosti s strani druge pogodbene stranke. Za izračun nadomestitvenih vrednosti banka uporabi eno izmed obeh možnih metod, ki jo uporablja na podlagi veljavnega sklepa o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic pri izračunu kapitalske ustreznosti.

V skupino A se razvrstijo:

- terjatve do Banke Slovenije in Republike Slovenije, terjatve do Evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank držav EEA in z njimi primerljivih držav OECD;
- terjatve do dolžnikov, za katere se ne pričakuje težav s plačevanjem obveznosti ter kateri plačujejo svoje obveznosti ob dospelosti oziroma izjemoma z zamudo do 15 dni;
- terjatve, zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem.

V skupino B se razvrstijo terjatve do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da bodo denarni tokovi še zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti, toda njihovo finančno stanje je trenutno šibko, ne kaže pa, da bi se v bodoče bistveno poslabšalo;
- ki večkrat plačujejo obveznosti z zamudo do 30 dni, občasno tudi z zamudo od 31 do 90 dni.

V skupino C se razvrstijo terjatve do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti;
- ki so izrazito podkapitalizirani;
- ki nimajo zadostnih dolgoročnih virov sredstev za financiranje dolgoročnih naložb;
- od katerih banka ne prejema tekočih zadovoljivih informacij ali ustrezne dokumentacije v zvezi s terjatvami, jamstvi in viri za odplačilo terjatev;
- ki večkrat plačujejo obveznosti z zamudo od 31 do 90 dni, občasno tudi z zamudo od 91 do 180 dni.

V skupino D se razvrstijo terjatve do dolžnikov:

- za katere obstaja velika verjetnost izgube;
- ki so nelikvidni in nesolventni;

- za katere je bil pri pristojnem sodišču vložen predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja;
- ki so v sanaciji oziroma postopku prisilne poravnave;
- ki so v stečaju;
- ki večkrat plačujejo obveznosti z zamudo od 91 do 180 dni, občasno tudi z zamudo od 181 do 365 dni;
- vendar se utemeljeno pričakuje delno pokritje terjatev.

V skupino E se razvrstijo terjatve do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da ne bodo poplačane;
- s sporno pravno podlago.

Plačilo obveznosti dolžnika pomeni plačilo vseh obveznosti dolžnika do banke v pogodbeno dogovorjenih rokih dospelosti, ne da bi banka za ta namen posredno ali neposredno vzpostavila nove terjatve do dolžnika.

Vse dolžnike je potrebno razvrstiti v ustrezno skupino pred vzpostavitvijo terjatve oziroma zunajbilančne obveznosti, nato pa tekoče, najmanj pa trimesečno, oceniti celotni kreditni portfelj in opraviti potrebne prerazvrstitve.

4.2.3.3 Limitiranje kredita in kreditna izpostavljenost banke

Banka določi globalne limite, ki predstavljajo zgornjo mejo izpostavljenosti banke do posameznega komitenta pri banki oziroma najvišji nivo skupne izpostavljenosti banke do enega komitenta. Namen določitve globalnih limitov je omejitev vpliva enega samega velikega posojilojemalca na poslovanje banke, zato banka naj ne bi odobrvala posojil, večjih od določenega razmerja glede na kapital banke.

Limitiranje kredita je postavka zavarovanja kredita. Banka se odloča o največji višini kredita določenemu komitentu. Za podjetja kot najpomembnejše komitente bank se določi na osnovi analize podjetja in njegove bonitete zgornjo mejo zadolževanja podjetja. Banka določi komitentu znesek naložb, za katerega se na podlagi podatkov o dosedanjem poslovanju ocenjuje, da ga bo komitent sposoben odplačati. Pri določitvi zgornje meje zadolževanja se še zlasti upoštevajo obseg realizacije, obseg lastniškega kapitala in obseg neto zadolženosti podjetja. Pri določitvi limita zadolževanja podjetja se upoštevajo tudi zakonski predpisi, bančna politika in drugi akti banke. Zavarovanje naložb s prvovrstnimi ali ustreznimi zavarovanji na višino zgornje meje zadolževanja podjetja ne vpliva. Zavarovanje naložbe se uporablja le kot zaščita proti nevračilu v primeru, da bi se spremenile okoliščine, ki so bile znane ob odobritvi naložbe (Dimovski, 1996, str. 51).

Sprejeto 5. načelo upravljanja s kreditnim tveganjem na področju vzpostavitve primerne okolja za obravnavo kreditnega tveganja (Načela upravljanja s kreditnim tveganjem, 2000) priporoča, da banke morajo vzpostaviti limite izpostavljenosti kot pomemben dejavnik

omejevanja kreditnega tveganja tako za posamezne kreditojemalce, za skupino povezanih oseb, ekonomski sektor, geografsko lokacijo in specifične produkte. Limiti izpostavljenosti zagotavljajo, da so kreditne aktivnosti primerno razpršene. Vključevati morajo vse bančne produkte, pri katerih se pojavlja kreditno tveganje, še posebej so učinkoviti pri instrumentih trgovanja in aktivnostih, ki se odražajo v zunajbilančni evidenci. Limiti morajo biti zavezujoči in ne po meri komitenta. Limiti morajo upoštevati tudi bodočo izpostavljenost banke do komitenta.

Banke morajo pri določanju limitov upoštevati tudi možne pesimistične scenarije (rezultate stres testov) z upoštevanjem ekonomskih ciklov, spremembe obrestnih mer, zmanjšanja likvidnosti in drugih pomembnih tržnih dejavnikov.

Pri določanju kreditnih limitov je potrebno upoštevati tudi likvidacijsko vrednost premoženja komitenta ter možnost stečaja komitenta. Ker imajo banke odprtih več različnih transakcij s komitentom, se pojavljajo visoka in neenakomerna nihanja v izpostavljenosti. Limite je torej potrebno določati na daljši časovni horizont in ugotoviti morebitne nepokrite izpostavljenosti v primeru stečaja komitenta.

Višina izpostavljenosti do komitentov banke je določena tako s strani monetarnih oblasti kakor interno. Zakonu o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03) določa zgornje meje izpostavljenosti do posameznih komitentov, in sicer:

- vsota vseh velikih⁴⁴ izpostavljenosti banke ne sme presegati 800% višine kapitala banke;
- največja dopustna izpostavljenost banke določa, da izpostavljenost banke do posamezne osebe, ne sme presegati 25% kapitala banke;
- izpostavljenost banke do oseb, ki so v posebnem razmerju do banke, ne sme presegati 20% višine kapitala banke.
- vsota vseh izpostavljenosti banke do oseb v posebnem razmerju z banko ne sme presegati 200% kapitala banke;
- izpostavljenost banke do posamezne osebe, ki jo banka posredno ali neposredno obvladuje, oziroma do osebe, ki jo posredno ali neposredno obvladuje ista oseba kot banko, ne sme presegati 20% kapitala banke.

Skladno z internimi navodili in predpisi notranji revizor preveri ustreznost določenih limitov do posameznih komitentov banke. Prav tako pa tudi preveri poročanje v skladu s Sklepom o veliki izpostavljenosti.

---

⁴⁴ Velika izpostavljenost banke predstavlja izpostavljenost do posamezne osebe, ki dosega ali presega 10% kapitala banke.

4.2.3.4 Povezane osebe

Povezane osebe so po Zakonu o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03) opredeljene kot pravno samostojne osebe, ki so med seboj bodisi upravljavsko, kapitalsko ali kako drugače povezane tako, da zaradi navedenih povezav skupno oblikujejo poslovno politiko in delujejo usklajeno z namenom doseganja skupnih poslovnih ciljev, oziroma tako, da ima ena oseba možnost usmerjati drugo ali bistveno vplivati nanjo pri odločanju o financiranju in poslovanju, oziroma tako, da poslovanje ene osebe oziroma njeni rezultati poslovanja lahko pomembno vplivajo na poslovanje oziroma rezultate poslovanja druge osebe.

Za povezane osebe se štejejo zlasti osebe, ki so med seboj povezane:

- kot ožji družinski člani⁴⁵;
- tako, da je ena oseba oziroma osebe, ki se štejejo za povezane, skupaj posredno ali neposredno udeležena v drugi osebi;
- tako, da je v obeh osebah udeležena ista oseba oziroma osebe, ki se štejejo za povezane;
- tako, da tvorijo koncern po Zakonu o gospodarskih družbah (Ur.l. RS, št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 84/98, 6/99, 45/2001 in 93/2002);
- kot člani uprave ali nadzornega sveta oziroma zaposleni na podlagi pogodbe o zaposlitvi, za katero ne velja tarifni del kolektivne pogodbe, z družbo, v kateri opravljajo to funkcijo oziroma v kateri so zaposleni, in ožji družinski člani te osebe.

Odvisna oziroma obvladujoča družba po tem zakonu je odvisna oziroma obvladujoča družba v smislu 462. člena ZGD.

Obvladovanje po tem zakonu je razmerje med odvisno in obvladujočo družbo oziroma temu razmerju podobno razmerje med katero koli fizično in pravno osebo.

Sprejeto 4. načelo upravljanja s kreditnim tveganjem na področju vzpostavitve ustreznega sistema odobravanja kreditov (Načela upravljanja s kreditnim tveganjem, 2000), vezano na povezane osebe, priporoča, da mora banka imeti vzpostavljen mehanizem za odkrivanje povezanosti med dolžniki kakor tudi za odkrivanje posameznega dolžnika oziroma skupine dolžnikov, ki so povezani z banko. Mehanizem naj bi vključeval ugotavljanje izpostavljenosti banke do skupine, ki je poslovno, finančno soodvisna ali pod skupnim lastništvom ali z močnimi povezavami v smislu skupnega vodstva, družinskih vezi. Banka

---

⁴⁵ Za ožje družinske člane posamezne osebe se po Zakonu o bančništvu štejejo:

- zakonec te osebe oziroma oseba, s katero živi v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti, ki ima po zakonu, ki ureja zakonsko zvezo in družinska razmerja, enake pravne posledice kot zakonska zveza;
- otroci oziroma posvojenci teh oseb, ki nimajo polne poslovne sposobnosti;
- druge osebe, ki nimajo polne poslovne sposobnosti in so osebi dodeljene v skrbništvo.

naj bi imela postopke za združevanje izpostavljenosti posameznih komitentov skozi različne poslovne aktivnosti.

Notranji revizor mora pri reviziji na osnovi preverbe izvirnih listin ugotoviti, če se spoštujejo predpisi glede povezanih oseb. Ugotoviti mora, ali so bili podatki o povezanih osebah posredovani bonitetni službi banke, ki naj bi ugotovila boniteto tako posameznega komitenta kot skupine povezanih oseb in določila ustrezne limite za zagotavljanje primerne varnosti poslovanja banke. Prav tako pa mora pregledati, da posojanje povezanim osebam poteka ob zadostnih zavarovanjih in se uporablja tudi druge primerne načine za nadzor in zmanjševanje tveganj (Baselska načela preudarnega bančnega poslovanja, 1998, str. 24).

4.2.3.5 Posojila odobrena osebam v posebnem razmerju z banko

Baselski odbor v svojih načelih še posebej priporoča pozorno spremljanje odobrenih posojil osebam, ki so z banko v posebnem razmerju. Osebe v posebnem razmerju z banko so opredeljene v 83. členu Zakona o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03). To so osebe⁴⁶, ki imajo vpliv na poslovanje banke.

Osebe v posebnem razmerju z banko ne smejo vplivati na postavljene postopke in procedure dodeljevanja posojil. Morebitne zlorabe se najpogosteje pojavijo takrat, ko jim banka odobri posojilo, ki je ugodnejše od splošnih pogojev poslovanja banke. V takih primerih mora banka odobreno posojilo pozorno spremljati ali pa ga javno razkriti in objaviti, pod kakšnimi pogoji je bilo posojilo odobreno.

Zakon o bančništvu v 83. členu zahteva, da v primeru sklenitve pravnega posla, ki pomeni izpostavljenost banke do osebe v posebnem razmerju z banko, je potrebno pridobiti soglasje nadzornega sveta banke.

Revizor mora v primeru odobrenih posojil osebam v posebnem razmerju z banko pregledati upoštevanje vseh predpisov za dodelitev takega posojila, prepričati se mora, da je tovrstne transakcije odobrila uprava ali nadzorni svet, pri čemer je bilo potrebno iz glasovanja izločiti tiste člane, pri katerih nastopa konflikt interesov. O večjih transakcijah pa je potrebno obvestiti institucijo za nadzor bank.

---

⁴⁶ Osebe v posebnem razmerju do banke, opredeljene v 83. členu Zakona o bančništvu, so:

1. član uprave banke;
2. član nadzornega sveta banke;
3. prokurist banke;
4. pravna oseba, ki ni banka in katere član uprave oziroma prokurist je oseba iz 1., 2. oziroma 3. točketega odstavka;
5. fizična oseba, ki je posredno ali neposredno imetnik delnic banke, na podlagi katerih ima najmanj 5% glasovalnih pravic oziroma najmanj 5% delež v kapitalu banke;
6. pravna oseba, ki ni banka in ki je posredno ali neposredno imetnik delnic banke, na podlagi katerih ima najmanj 10% glasovalnih pravic oziroma najmanj 10% delež v kapitalu banke;
7. ožji družinski člani oseb iz 1. do 3. točke in iz 5. točke tega odstavka;
8. član uprave oziroma član nadzornega sveta pravne osebe iz 6. točke tega odstavka.

4.2.3.6 Kvaliteta zavarovanj

Sprejeto 4. načelo upravljanja s kreditnim tveganjem na področju vzpostavitve ustreznega sistema odobravanja kreditov, vezano na kvaliteto zavarovanj (Načela upravljanja s kreditnim tveganjem, 2000), priporoča bankam, da prejeta zavarovanje ne sme biti nadomestilo za nezadostno poznavanje komitenta. Vrednost pridobljenega zavarovanja je pogosto podvržena istim negativnim dejavnikom, ki so pred tem zmanjšali komitentovo sposobnost odplačevanja kredita. Banka mora imeti izoblikovano politiko zavarovanja, ki mora vključevati seznam sprejemljivih oblik zavarovanja, kontinuirano vrednotenje zavarovanja ter preverjanje dejanske izterljivosti zavarovanja. Banke morajo biti previdne pri predvidevanjih, v kolikšni meri se bodo v poplačilo kredita vključevali tretji partnerji, kot je npr. država.

Pod pojem zavarovanje kredita štejemo predvsem presojo kreditne sposobnosti komitenta, limitiranje kredita, nadziranje kredita in razna realna zavarovanja (Dimovski, 1996, str. 54).

Instrumenti za zavarovanje so v glavnem predpisani, banka pa mora sprejeti podrobnejša navodila, kako uporabljati predpise in kdo je odgovoren za njihovo upoštevanje, zlasti kadar posojilojemalci ne poravnajo svojih obveznosti ali kadar obstaja dvom o tem (Turk, 1994, str. 129).

Med prvovrstna, najkvalitetnejša zavarovanja terjatev se po Sklepu o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02 in 85/02) uvrščajo:

- bančna vloga, za katero obstaja s pogodbo določena obveznost, da se uporabi za poplačilo terjatve;
- vrednostni papirji Republike Slovenije, Banke Slovenije ter vlad in centralnih bank držav EEA in nekaterih z njimi primerljivih držav OECD;
- nepreklicne garancije na prvi poziv bank, ki so pridobile dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev, prvovrstnih bank držav članic⁴⁷ in prvovrstnih tujih bank;
- prvovrstni⁴⁸ dolžniški vrednostni papirji bank, s katerimi se trguje na finančnih trgih; pri tem se ne upoštevajo podrejeni in zamenljivi dolžniški vrednostni papirji;
- nepreklicna⁴⁹ jamstva Slovenske izvozne družbe, družbe za zavarovanje in financiranje izvoza;

⁴⁷ Prvovrstnost banke države članice ali tuje banke se po Sklepu presoja na osnovi zadnje razpoložljive ocene bonitete banke s strani Moody's, Standard&Poor's in Fitch. Banka mora za izpolnjevanje kriterija prvovrstnosti dosegati bonitetno oceno najmanj BBB- pri Standard&Poor's ali Fitch oziroma Baa3 pri Moody's. V kolikor banke držav članic ali tuje banke ni ocenila nobena od zgoraj navedenih institucij, mora boniteto teh bank oceniti banka sama.

⁴⁸ Po Sklepu so prvovrstni dolžniški vrednostni papirji bank tisti, katerih izdajateljice so banke, ki so dobile dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev ali druge banke, ki izpolnjujejo kriterije prvovrstnosti oziroma vrednostni papirji, katerih bonitetna ocena je najmanj BBB- pri Standard&Poor's ali Fitch oziroma Baa3 pri Moody's, ne glede na boniteto banke, ki jih je izdala.

⁴⁹ Nepreklicna jamstva Slovenske izvozne družbe, ki štejejo za prvovrstna zavarovanja po Sklepu, so:

- jamstva republike Slovenije.

V postopku ugotavljanja kvalitete kreditnega portfelja se mora notranji revizor prepričati o kvaliteti zavarovanja, s katerim banka razpolaga. Dolžnik lahko svojo terjatev do banke zavaruje z različnimi vrstami zavarovanj. Zavarovanje kredita je nujen element zaščite pred kreditnem tveganjem oz. njegovim zmanjšanjem. Revizor mora poznati bistvene značilnosti posamezne vrste zavarovanj, da lahko oceni primernost zavarovanja kredita in morebitna tveganja iz kreditnih poslov banke. Revizor pri revizijskem pregledu zavarovanj preveri ali so načini zavarovanja kreditov v skladu s poslovno politiko banke, ali daje zavarovanje pri posameznem kreditu ustrezno jamstvo za vračilo kredita ter kakšna je pravno-formalna primernost pogodb glede na posamezni zavarovalni instrument.

4.2.3.7 Predlog za odločanje o naložbi

Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah (Banka Slovenije, 1998) v okviru ocenjevanja kreditnih predlogov opredeljujejo, da je dobro razviti postopek odobravanja kreditov, ki je ločen in neodvisen od funkcije trženja pogoj za zagotavljanje ustreznega ocenjevanja in spremljanja kreditnega tveganja, izvajanja sprejetih politik odobravanja kreditov banke ter spoštovanja omejitev, ki jih te določajo. Podrobnosti analize se razlikujejo po različnih področjih dejavnosti. Medtem ko krediti pravnim osebam zahtevajo zelo poglobljeno analizo, krediti prebivalstvu tega običajno ne zahtevajo. V vseh primerih pa mora biti analiza dovolj poglobljena, da ustrezno oceni dolžnika, njegovo zmožnost vrniti kredit, ter kjer je potrebno, tudi vrednost zastavljenega premoženja oziroma drugo obliko zavarovanja.

Za razvoj in ohranjanje ustreznega kreditnega portfelja mora vsaka banka imeti vpeljan previden in učinkovit formaliziran postopek ocenjevanja kreditnih predlogov, ki zagotavlja neodvisno in objektivno presojo. Tiste banke, ki jim razmere dopuščajo, bi morale razmisliti o oblikovanju posebnih skupin strokovnjakov za pomembnejše vrste proizvodov, kreditov, geografskega področja in panoge, kjer je banka dejavna.

Predlog za odobritev naložbe mora vsebovati naslednje elemente (Basu, Rolfes, 1995, str. 50):

- opis pogojev kreditiranja (zapadlost, provizije in obrestna mera, opis zavarovanja, namen kreditiranja, način odplačevanja itd.);
- utemeljitev predlagane naložbe, vključno z vsemi tveganji, ki jih odobritev naložbe potencialno lahko prinese, utemeljitev mora tudi vsebovati analizo donosnosti glede na tveganja in razloge za morebitna odstopanja od poslovne politike;

-
- zavarovanja pred nekomercialnimi in srednjeročnimi komercialnimi riziki pod pogojem, da zavarovanje krije tveganje dolžnikovega neplačila;
  - zavarovanja pred kratkoročnimi komercialnimi riziki pod pogojem, da zavarovanje krije tveganje dolžnikovega neplačila;
  - nepreklicne garancije na prvi poziv.

- ❑ finančno analizo, ki kaže zmožnost podjetja, da bo odplačalo obveznosti iz naslova kredita v skladu s pogoji kreditiranja. Pri tem je potrebno analizirati tudi sekundarne vire odplačila;
- ❑ analizo nefinančnih tveganj, ki jih odobritev naložbe lahko povzroči;
- ❑ oceno tveganja kreditnega zahtevka.

Čeprav se lahko nekateri dobri krediti poslabšajo zaradi nastopa nepredvidenih okoliščin, večina problemov, povezanih s krediti, izvira iz njihovega neustreznega ocenjevanja ter neupoštevanja osnovnih načel odobravanja kreditov, ki med drugim vključujejo:

- ❑ namen kredita in vir vračila kredita;
- ❑ lastnosti in sloves dolžnika glede pravočasnega vračanja dolgov oziroma izpolnjevanja pogodbenih obveznosti;
- ❑ dolžnikovo sposobnost vrniti kredit, ki temelji na preteklih finančnih trendih in projekcijah finančnih oziroma denarnih tokov, ter
- ❑ ustreznost zavarovanja.

Na kreditno aktivnost banke najbolj vplivajo tržni delež banke, njena rast in donosnost. Vendar pa lahko pretirano poudarjanje katerega izmed teh faktorjev izpostavi banko prekomernim tveganjem, zaradi znižanja standardov kvalitete kreditov, prekomernega odobravanja kreditov slabšim komitentom, odobravanja kreditov po preveč velikodušnih pogojih in zneskih ter spremembe kriterijev glede ciljnih trgov, vstopa na področja nepreverjenih trgov oziroma proizvodov.

4.2.3.8 Pogodbena dokumentacija

V primeru pozitivne odločitve ustreznega nivoja odločanja se pripravi pogodba o naložbi ter pogodba o zavarovanju.

Posojilna oziroma kreditna pogodba je pogodba, s katero se posojilodajalec zaveže, da bo posojilojemalcu izročil določen znesek denarja ali določeno količino drugih nadomestnih stvari, posojilojemalec pa se zaveže, da bo posojilodajalcu po določenem času vrnil enak znesek denarja oziroma količino stvari iste vrste in kakovosti ter obresti, če so dogovorjene. Dolžnik postane lastnik prejetega denarja ali stvari, vendar ga pogodba omejuje, dokler dolg ni poravnal (Turk, 2000, str. 497).

Pogodba o zavarovanju se sklene z namenom zavarovanja posojila pred tveganjem, da dano posojilo ne bo vrnjeno. Zavarovanje posojila se izvaja z zastavo nepremičnin, premičnin in pravic ter na druge načine (Turk, 2000, str. 843).

Revizor mora preveriti podpise pogodb, se prepričati, da so izpolnjeni vsi pogoji iz sklepa pristojnega nivoja odločanja, in preveriti, da so instrumenti zavarovanja pridobljeni skladno s sklepom o odobritvi naložbe.

4.2.3.9 Črpanje odobrene naložbe

Ko je sprejeta pozitivna odločitev, se v spremljavi pripravi nalog za črpanje posojila. O vseh primerih realizacije posojila spremljava poslovanja s komitenti pisno obvesti oddelek za odobravanje naložb.

Spremljava poslovanja s komitenti obračunava in izterjuje obresti ter nadomestila za bančne storitve. Komitentu napove zapadlost plačila, poslovne dogodke ustrezno evidentira in posojilo knjigovodsko spremlja. Njena naloga je tudi obvestiti skrbnika o dokončnem poplačilu oziroma ugasnitvi obveznosti.

Spremljava poslovanja s komitenti spremlja poravnavanje obveznosti komitenta do banke od sklenitve pogodbe do dokončnega poplačila obveznosti. Če terjatev ni plačana na dan zapadlosti, pozove komitenta k plačilu obveznosti oziroma ga obvesti o opravljenem pobotu z dobroimetjem v banki ali o aktiviranju instrumentov zavarovanja. Če izterjava po zgoraj navedenih načinih ni uspešna, se pristopi k sodni izterjavi zapadlih neplačanih obveznosti, skladno z internimi predpisanimi postopki.

V spremljavi poslovanja se mesečno pripravljajo informacije o največjih nerednih plačnikih (črna lista) ter informacije o izvršenih aktivnostih v zvezi z izterjavo zapadlih terjatev.

Revizor mora preveriti pravilnost nakazila sredstev, pravilnost obračunavanja obresti in način izterjave zapadlih neplačanih obveznosti.

4.2.3.10 Spremljava poslovanja s komitenti

Po sklenitvi pogodbe o posojilu in zavarovanju se vsa zbrana dokumentacija prenese v spremljavo poslovanja s komitenti. V spremljavi se vzpostavi posebni del kreditne mape za posamezno posojilo, ki vsebuje: predlog in sklep za odobritev posojila, pogodbo o sklenjenem poslu z vsemi prilogami, vsa dokazila in dokumentacijo o zavarovanju, analitično knjigovodsko evidenco ter druge dokumente in dokazila določenih z internimi navodili.

Realizacijo posojila knjigovodsko evidentirajo in spremljajo v spremljavi poslovanja s komitenti. Vsako odobreno posojilo se najprej evidentira kot prevzeta obveznost v zunajbilančni evidenci, po črpanju pa se evidentira v bilančni evidenci.

Revizor mora preveriti sistem podpore spremljave poslovanja, ki mora zagotavljati enkratnost vnosa, razmejitev pooblastil za vnos, spremljanje ter pregledovanje in beleženje podatkov. Preveri statistike prometa transakcij, liste izjemnih stanj ter podatke o povprečno realizirani obrestni meri, liste zapadlih neplačanih terjatev in drugo. Revizor mora tudi preveriti dejanska stanja zavarovanj, njihovo pravilno hranjenje, poročanje in vnovčevanje.

Postopek rednega usklajevanja analitičnih knjigovodskih evidenc z glavno knjigo in s komitenti mora biti preverjen, prav tako pa ažurno vzdrževanje in hranjenje dokumentov za posebni del kreditne mape.

Testirati je potrebno avtomatsko obračunavanje obresti in nadomestil. Pri obračunavanju obresti mora notranji revizor preveriti: ali so obresti izračunane v skladu s sklenjenimi pogodbami, ali so bile uporabljene obrestne mere usklajene s poslovno politiko banke, ali je bil obračun obresti in nadomestil za posojila z obročnim odplačevanjem razmejen v pravilna obračunska obdobja ter ali je banka obresti za terjatve iz naslova terjatev, razvrščenih od C do E, 100% izključevala iz prihodkov banke.

4.2.3.11 Razreševanje slabih naložb in odpis terjatev

Zapadle neplačane terjatve komitentov so tiste, ki niso plačane v roku dospelosti. Terjatve so lahko razvrščene drugače kot komitent, odvisno od vrste zavarovanja, s katerim je zavarovana terjatev. Notranji revizor mora preveriti, ali so bile izkoriščene vse možnosti za izterjavo zapadlih terjatev.

V primeru, da se odobravajo komitentom novi krediti z namenom poplačila zapadlih terjatev, lahko sklepamo, da komitent ni sposoben poravnati svoje obveznosti ter da je potrebno terjatev razvrstiti v slabšo skupino in temu primerno oblikovati rezervacije.

Pomembna spoznanja notranjega revizorja pri ugotavljanju učinkovite izterjave kreditov so predvsem: kako poteka vračanje kreditov in obrokov pri posameznih komitentih ter ali le-to poteka v skladu s pogodbenimi določili; ali je izterjava glavnice in obresti danih kreditov ter morebitnih drugih stroškov kreditov, nadomestil učinkovita; ali ima strokovna služba pregled nad zapadlimi neplačanimi terjatvami; ali se zapadli in neplačani krediti prenašajo na ustrezne račune zapadlih neplačanih terjatev; kakšen je odstotek odpisanih terjatev, vzroki za odpis ter kdo jih je odobril; kakšni so postopki banke v posameznih primerih izterjave (pisni opomin, udenarjenje prejetih zavarovanj) in ali je banka v primeru neplačila dolga spreminjala kreditne pogoje v obliki znižanja obrestne mere, pripisa obresti k glavnici, podaljšanja roka vračila kredita, odpisa glavnice in/ali obresti.

4.2.4 Program preveritve delovanja notranjih kontrol

Glavna naloga bančne notranjerevizijske službe je presoja obstoja in delovanja notranjega kontrolnega sistema. Notranji kontrolni sistem sestavljajo uvedeni ukrepi in metode, ki omogočajo varovanje premoženja in zagotavljajo natančnost in primernost knjigovodskih in drugih evidenc ter vodenja perspektivne poslovne politike.

Za oblikovanje svojega mnenja o računovodskih informacijah mora notranji revizor pridobiti ustrezno zagotovilo, da so vsi poslovni dogodki pravilno evidentirani v računovodskih evidencah in da niso prezrti. Notranje kontrole, četudi so lahko precej

enostavne in nezapletene, so revizorju v veliko pomoč. Postopki preverjanja notranjih kontrol so poizkusi, ki so namenjeni pridobivanju primernih, čeprav nepopolnih zagotovil, da so tiste notranje kontrole, na katere se revizija namerava opreti, tudi učinkovite (Brečko, 2002, str. 6).

Preiskovanje notranjih kontrol na področju bančne naložbene dejavnosti večinoma vključuje poizvedbe, naslovljene na zaposlene v banki, zaposlene na različnih organizacijskih ravneh v okviru banke ter na uporabo dokumentacije. Preiskovanje notranjih kontrol poteka na osnovi pripravljene vprašalnika notranjih kontrol za bančno naložbeno dejavnost.

Vprašalnik preveritve delovanja notranjih kontrol, ki je predstavljen v prilogi 7, je izdelan na osnovi večletnega opravljanja notranjerevizijskih pregledov organizacijskih enot banke.

5 ZAKLJUČEK

Zdrave banke imajo stalne prihodke, ki jih ustvarijo v normalnih bančnih poslih in ki predstavljajo vir za povečanje kapitala, financiranje poslovne infrastrukture in drugih trajnih naložb. Stalni prihodki banki pomagajo ohranjati zadostne vire likvidnosti in lahko pokrivajo zmerno raven izgub vrednosti naložb.

Težave, povezane s kvaliteto naložb, so navadno ključni element propadov bank. Kvaliteta aktive je odvisna od sposobnosti dolžnikov redno poravnati obveznosti do banke. Preprečevanje pretirane koncentracije tveganj do posameznih komitentov, skupin povezanih oseb, panog, geografskih regij, vrst kreditov, vrst zavarovanj je najpomembnejši element upravljanja s kreditnim tveganjem. Večja koncentracija namreč pomeni večjo potencialno izgubo. Pri izpostavljenostih bank do članov uprave, članov nadzornega sveta, prokuristov, delničarjev in do od banke odvisnih oseb se lahko pojavlja navzkrižje interesov. Zato je potrebno te izpostavljenosti podrobneje spremljati. Posebno pozornost zahtevajo tudi naložbe bank v tujini.

Glavnina prihodkov bank izvira iz preoblikovanja poceni kratkoročnih virov v dražje, bolj dolgoročne kredite. Vendar mora preoblikovanje dospelosti ohranjati razumno razmerje s strukturo dospelosti virov sredstev banke. Banka mora biti namreč v vsakem trenutku sposobna izpolniti vse dospele obveznosti. Na likvidnost banke močno vpliva usklajenost denarnih tokov iz dospelih sredstev in obveznosti, raznolikost in stabilnost virov sredstev, sposobnost obnavljanja ali nadomeščanja vlog in možnost izposojanja. Z vidika likvidnosti je razpršenost virov sredstev (po posameznih vlagateljih, rokih dospelosti, vrstah vlog, trgih in valutah) enako pomembna kot razpršenost kreditnega portfelja. Majhne banke so, ker imajo slabše možnosti razpršitve svojih naložb in slabši položaj pri pridobivanju virov, bolj tvegane kot velike banke.

Kapital banke je vir za pokrivanje nepričakovanih izgub banke. Predstavlja varnostno blazino, ki banki omogoča, da ohrani solventnost v primeru nepričakovanih, za banko neugodnih dogodkov. Kapital je redki ekonomski in strateški vir, saj se imetniki delnic v primeru propada banke glede upravičenosti do poplačila uvrščajo na zadnje mesto, torej za vsemi drugimi upniki. Ker delničarji nosijo največje tveganje, pričakujejo tudi največji donos. Upravljanje s kapitalom je zato pomemben del strateškega planiranja vsake banke. Prenizka raven kapitala lahko banko izpostavlja prekomernemu tveganju propada, po drugi strani pa previsok kapital banko sili k dvigovanju marž in provizij, da bi lahko zadovoljila delničarjem primeren donos na vložena sredstva.

Tveganja za banko izvirajo tudi iz drugih delov skupine. Pri bankah se namreč lahko pojavi skušnjava glede prenašanja slabih naložb na odvisna podjetja. Številna odvisna podjetja zmanjšujejo preglednost, zato morajo banke sestavljati računovodske izkaze in poročila tudi na konsolidirani osnovi. Pri bankah, kjer je delež odvisnih podjetij v celotnem poslovanju skupine velik oziroma je v odvisnih podjetjih ustvarjen velik del dobička, je celovito poznavanje strukture celotne skupine, kot tudi izkazov in poročil o obvladovanju tveganj na konsolidirani osnovi, še posebej pomembno.

Poslovanje bank je povezano s številnimi tveganji, ki so med seboj povezana in prepletena. Banke morajo tveganja, ki so jim izpostavljene, skrbno spremljati, omejevati in nadzorovati. Zato morajo imeti izdelane pisne politike prepoznavanja in upravljanja s posameznimi vrstami tveganj, vzpostavljen informacijski sistem za spremljanje ter nadziranje tveganj in sistem notranjih kontrol ter zagotovljene redne preglede neodvisne notranje revizije. Uprava banke in lastniki, ki morajo poslovanje bank nadzirati, so v prvi vrsti odgovorni za to, da banka posluje skrbno in varno ter v skladu s pravili o obvladovanju tveganj.

Banke si zaupanje svojih komitentov pridobivajo s kakovostnim opravljanjem svojih storitev ter s stalnim in predvsem učinkovitim nadzorom, tako notranjim kot zunanjim. Znotraj notranjega nadzora ima delovanje neodvisne notranje revizije pomembno vlogo. Tako danes ni skoraj nobenega dvoma več, da je notranje revidiranje lahko koristna in potrebna sestavina poslovnega procesa za doseganje uspešnosti, učinkovitosti in gospodarnosti poslovanja. Potreba po notranjem revidiranju se običajno še dodatno okrepi v zaostrenih pogojih gospodarjenja in raznih kriznih situacijah. Pri tem se morajo vodstva bank zavedati, da je potrebno na notranje revizorje gledati z vidika koristnosti, kar pomeni, da morajo pozitivni učinki njihovega dela preseči povzročene stroške. Le tako bodo lahko prispevali k ustvarjanju dodane vrednosti v banki.

Ne glede na to, da je obstoj notranjerevizijske službe v banki določen z zakonom, mora notranjerevizijska služba delovati tako, da zagovarja svojo ekonomsko upravičenost. Z opravljanjem posameznih revizij notranjerevizijska služba in poslovodstvo banke pridobita veliko pomembnih informacij, na osnovi katerih sprejme poslovodstvo ukrepe za izboljšanje poslovanja oziroma uspešnosti banke.

Notranje revidiranje v banki lahko postane neučinkovito, če poslovodstvo ne spremlja izvajanja ukrepov, sprejetih za odpravo težav, ki so jih ugotovili notranji revizorji. Učinkovitost je lahko okrnjena, če vodilno poslovodstvo ne dobiva pravočasnih in rednih poročil o poslovanju, na podlagi katerih bi se lahko odgovorni pravočasno soočili s pomembnimi vprašanji in pravočasno sprejeli popravne ukrepe. Tako lahko vidimo, da učinkovitost notranjega revidiranja, ni odvisna le od strokovnega znanja notranjih revizorjev, ampak tudi od upoštevanja revizijskih priporočil, sodelovanja poslovodstva in ostalih vodilnih v banki.

Izkušnje kažejo, da sta slaba kvaliteta kreditov in slabo upravljanje s kreditnim tveganjem še vedno ena izmed največjih vzrokov propada bank in bančnih kriz. Informacije o kreditnem tveganju, kvaliteti kreditne izpostavljenosti in ustreznosti postopkov upravljanja s kreditnim tveganjem so ključnega pomena za vse udeležence na trgu in nadzornike, ki ocenjujejo položaj banke, njeno poslovanje in sposobnost preživetja na dolgi rok.

Cilj upravljanja s kreditnim tveganjem je ohraniti izpostavljenost banke v okviru meja, ki jih določi uprava banke. Notranja revizija mora periodično preverjati, če je kreditna politika v skladu z bančno strategijo, če so krediti odobreni v okviru dodeljenih pooblastil ter če je poročanje poslovodstvu o kreditni izpostavljenosti in kvaliteti pravilno. Notranja revizija je dolžna opozoriti na morebitne pomanjklivosti procesa odobravanja in spremljanja kreditov.

Tako ugotovitev, da je bila večina problemov bank posredno ali neposredno povzročena s slabostmi pri upravljanju s kreditnim tveganjem, potrjuje tezo iz uvoda, da se vzporedno z večanjem bančne naložbene dejavnosti večajo potrebe po vzpostavitvi natančnejših in zahtevnejših notranjih kontrol pri naložbeni dejavnosti ter učinkovitejšega sprotnega spremljanja njihovega delovanja.

6 LITERATURA IN VIRI

6.1 Literatura

1. Bain A.D.: The Economics of the Financial System. Oxford, 1981. 291 str.
2. Basu Sam N., Rolfes Harold L. Jr.: Strategic Credit Management, John Wiley & Sons Ltd, 1995, 239 str.
3. Bessis Joël: Risk Management in Banking. Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 1998. 430 str.
4. Borak Neven: Bazeljska načela preudarnega bančnega poslovanja. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 1998. 96 str.
5. Brečko Vlasta: Metodika notranjega revidiranja bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 3, 1996, str. 2-9.

6. Brink Victor, Witt Herbert: Modern Internal Auditing, Apraising Operations and Controls. Fourth Edition. USA: A Roland Press Publication, 1982. 882 str.
7. Dimovski Vlado: Bančništvo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1996. 74 str.
8. Dimovski Vlado, Aleksandra Gregorič: Temelji bančništva. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
9. Graddy Duane, Spencer Austin: Managing commercial banks. Prentice – Hall International, 1990. 769 str.
10. Hemple George, Simonson Donald, Coleman Alan: Bank management. John Wiley&Sons, 1994. 857 str.
11. Hočvar Marko: Revidiranje notranjih kontrol v podjetju. Revizor, Ljubljana, 2 (1991), 1, str. 57.
12. Kavčič Slavka: Pomen revizije za odličnost delovanja organizacij. 12. Forum odličnosti in mojstrstva Otočec 2000. Otočec: Zveza ekonomistov Slovenije, Ministrstvo za znanost in tehnologijo ter Gospodarska zbornica Solovenije, 2000. str. 148.
13. Kodeks notranjerevizijskih načel. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002. 14 str.
14. Kodeks poklicne etike notranjega revizorja. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002. 10 str.
15. Koletnik Franc: Raziskovanje in dosežki v reviziji. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1996. 132 str.
16. Koletnik Franc: Raziskovanje in dosežki v reviziji. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1997. 169 str.
17. Lešnik Korbar Boža: Nadziranje bančnega poslovanja. Revizor, Ljubljana, 9 (1998), 4-5, str. 7-36.
18. Lešnik Korbar Boža: Postopki notranjega revidiranja. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2002. 69 str.
19. Mednarodni standardi revidiranja in mednarodna stališča o revidiranju. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Slovenski inštitut za revizijo, 1997.
20. Menard Vera et al.: Revidiranje notranjih kontrol podjetja. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1994. 122 str.
21. Mishkin F.: The Economics of Money, Banking and Financial Markets. Harper Collins, 1995. 732 str.
22. Moeller Robert, Witt Herbert: Brink's Modern Internal Auditing. 5th ed. USA: John Wiley&Sons, Inc., 1999.
23. Mramor Dušan: Uvod v poslovne finance. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1993. 381 str.
24. Načela upravljanja s kreditnim tveganjem. Basel: Baselski odbor za bančni nadzor, 2000. 15 str.
25. Nemeč Anica: Sodelovanje notranjih in zunanjih revizorjev. Revizor, Ljubljana, 9 (1998), 2, str. 35-49.
26. Nemeč Anica: Vrednotenje prispevka notranje revizije k dodani vrednosti organizacije. Revizor, Ljubljana, 9 (2002), str. 7-22.

27. Odar Marjan: Notranje kontrole in preprečevanje gospodarskega kriminala. Revizor, Ljubljana, 4 (1993), 1, str. 76.
28. Odar Marjan: Vrste in namen revizij. Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva revizor, Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2003. 13 str.
29. O'Reilly Vincent M. et. al.: Montgomery's Auditing. Eleventh edition. USA: John Wiley&Sons, Inc., 1990. 1150 str.
30. Peterlin Jožko: Finančna tveganja. Revizor, Ljubljana, 10 (1999), str.67.
31. Praznik Ksenija: Ekonomske prednosti notranjega revidiranja za velika podjetja. Revizor, Ljubljana, 10 (1999), 5-6, str. 34-35.
32. Priporočila za upravljanje s kapitalom v bankah. Ljubljana: Banka Slovenije, 1998. 4 str.
33. Priporočila za upravljanje s kreditnim tveganjem v bankah. Ljubljana: Banka Slovenije, 1998. 10 str.
34. Priporočila za upravljanje z likvidnostjo v bankah. Ljubljana: Banka Slovenije, 1998. 6 str.
35. Priporočila za opravljanje poslov trgovanja v bankah. Ljubljana: Banka Slovenije, 1997. 11 str.
36. Priporočila za upravljanje s tečajnim tveganjem v bankah. Ljubljana: Banka Slovenije, 1998. 7 str.
37. Priporočila za vzpostavitev in izvajanje sistema notranjega nadziranja v bankah. Ljubljana: Banka Slovenije, 1998. 14 str.
38. Priročnik za upravljanje operativnega tveganja in nadzor nad njim. Basel: Baselski odbor za bančni nadzor, 2003. 18 str.
39. Ribnikar Ivan: Od denarja do medvedjega trenda. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, CISEF, 1994. 229 str.
40. Ribnikar Ivan: Bančna tveganja. Tveganja v bančnem poslovanju in zavarovanje pred njimi. Ljubljana: CISEF, 1994a. 14 str.
41. Ribnikar Ivan: Denarni sistem in denarna teorija. 1. del: Denarni sistem. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1997. 336 str.
42. Ribnikar Ivan: Monetarna ekonomija I.: (denar, finančne institucije in denarna politika). Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 380 str.
43. Rošker Marica: Revizijski postopki za pridobitev revizijskih dokazov v notranji reviziji bank. Revizor, Ljubljana, 10 (1999), 9, str. 24.
44. Saunders Anthony: Financial Institutions management. A Modern Perspective, 2. izdaja Irwin, 1997. 673 str.
45. Schimko David: Credit risk, Models and Management, Risk Books, London, 1999, 332 str.
46. Scholtens Bert, Wensveen Dick: A critique on the theory of financial intermediation. Journal of Banking and Finance 24(2000), str. 1243-1251.
47. Sinkey Joseph: Commercial bank financial management in the financial services industry. 4. izdaja. Macmillan, 1992. 931 str.
48. Standardi strokovnega ravnanja pri notranjem revidiranju. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2003. 19 str.

49. Taylor H. Donald, Glezen G. William: Revidiranje - Zasnove in postopki. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 1996. 1078 str.
50. Turk Ivan et al.: Notranje revidiranje poslovanja. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1994. 282 str.
51. Turk Ivan: Notranje revidiranje, notranja revizija in notranjerevizijska služba. Revizor, Ljubljana, 9 (1998), 11, str. 7-13.
52. Turk Ivan: Pojmovnik računovodstva, financ in revizije. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2000. 1083 str.
53. Turk Metka: Razvoj notranjega revidiranja v novem tisočletju. Revizor, Ljubljana, 1999, 12, str. 9-21.
54. Tušek Boris, Žager Lajoš: Narava revizijskega delovnega gradiva. Revizor, Ljubljana, 1999, 5-6, str. 9-25.
55. Tušek Boris, Žager Lajoš: Vloga notranjega revidiranja pri odločanju v podjetju. Revizor, Ljubljana, 1999a, 11, str. 20-46.
56. Vitorovič Bogoljub: Vloga notranje revizije pri upravljanju podjetja na začetku 21. Stoletja. Revizor, Ljubljana, 2 (1991), 1, str. 44.
57. Whittington Ray O., Pany Kurt: Principles of Auditing and Other Assurance Services. 13th ed. Singapore: McGraw-Hill, 2000. 816 str.

6.2 Viri

1. Hierarhija pravil revidiranja (Uradni list RS, št. 96/02).
2. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 1997 in v prvi polovici leta 1998. Ljubljana: Banka Slovenije, 1998. 68 str.
3. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 1998 in v prvi polovici leta 1999. Ljubljana: Banka Slovenije, 1999. 91 str.
4. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 1999 in v prvi polovici leta 2000. Ljubljana: Banka Slovenije, 2000. 93 str.
5. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2000 in v prvi polovici leta 2001. Ljubljana: Banka Slovenije, 2001. 97 str.
6. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2001 in v prvi polovici leta 2002. Ljubljana: Banka Slovenije, 2002. 113 str.
7. Poročilo o nadzoru bančnega poslovanja v letu 2002 in v prvi polovici leta 2003. Ljubljana: Banka Slovenije, 2002. 102 str.
8. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02, 85/02 in 22/03)
9. Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
10. Sklep o obvezni uskladitvi rokov dospelosti naložb z roki dospelosti sredstev (Uradni list RS, št. 41/96).
11. Sklep o dajanju posebnih likvidnostnih posojil s sodelovanjem bank (Uradni list RS, št. 41/96)
12. Sklep o podrobnejši vsebini poročil iz 127. člena zakona o bančništvu (Uradni list RS, št. 32/99, 71/01 in 89/03).

13. Sklep o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02, 52/02 in 105/02).
14. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02 in 85/02).
15. Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02, 22/03 in 65/03).
16. Sklepom o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).
17. Sklep o usklajevanju hranilno kreditnih služb z določbami zakona o bančništvu (Uradni list RS, št. 109/99, 62/01, 71/01 in 92/01).
18. Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91, 42/97 in 66/2000).
19. Zakonom o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01 in 55/03).
20. Zakon o Banki Slovenije (Uradni list RS, št. 58/02).
21. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 37/98, 84/98, 6/99 in 45/01).
22. Zakon o javnih financah (Uradni list RS, št. 79/99, 79/01 in 30/02).
23. Zakon o računskem sodišču (Uradni list RS, št. 11/01).
24. Zakon o revidiranju (Uradni list RS, št. 11/01).

PRILOGA 1

Slovar slovenskih prevodov tujih izrazov

Basel capital accord	Baselski kapitalski sporazum
budget auditing	proračunsko revidiranje
capital adequacy	kapitalska ustreznost
charter	stanovna listina
chief audit executive	notranjerevizijski predstojnik
code of ethics	kodeks etike
compliance auditing	revidiranje skladnosti s predpisi
external auditing	zunanje revidiranje
financial statement auditing	revidiranje računovodskih izkazov
governmental auditing	državno revidiranje
internal auditing	notranje revidiranje
leverage risk	tveganje finančnega vzvoda
objectivity	nepristranskost
performance governmental auditing	revidiranjem izvajanja nalog
risk	tveganje
risk averse	nenaklonjen tveganju
swap	zamenjava
tax auditing	davčno revidiranje
value for money auditing	revidiranje dosežkov

PRILOGA 2

Vprašalnik o delovanju notranje revizije v banki

		DA	NE
1	Ali ima banka organizirano notranjo revizijo kot samostojni organizacijski del, ki je funkcionalno in organizacijsko ločen od drugih organizacijskih delov banke?		
2	Ali je notranja revizija neposredno podrejena upravi banke?		
3	Ali uprava banke v soglasju z nadzornim svetom določa pravila in strategijo delovanja notranje revizije?		
4	Ali uprava banke in nadzorni svet redno spremljata izvajanje strategije in učinkovitost sistema notranjih kontrol?		
5	Ali notranje revidiranje obsega:		
	a) pregled in ocenjevanje primernosti in učinkovitosti sistemov notranjih kontrol?		
	b) presojo izvajanja in učinkovitosti postopkov za obvladovanje tveganj ter metodologij ocenjevanja tveganj?		
	c) presojo sistema ocenjevanja kapitala banke glede na oceno tveganja?		
	d) presojo zanesljivosti informacijskega sistema vključno z elektronskim informacijskim sistemom in elektronskimi bančnimi storitvami?		
	e) presojo točnosti in zanesljivosti računovodskih evidenc in finančnih poročil?		
	f) preverjanje popolnosti, zanesljivosti in pravočasnosti poročanja v skladu s predpisi?		
	g) preverjanje skladnosti ravnanja banke s predpisi, internimi akti in ukrepi, sprejetimi na njihovi podlagi?		
	h) izvajanje posebnih preiskav?		
	i) kontrolo davčnega obračuna?		
6	Ali so metode dela notranje revizije usklajene z delom zunanjih revizorjev banke, ki pregledujejo letne računovodske izkaze oziroma opravljajo posebno revizijo na zahtevo Banke Slovenije oziroma posebno ali izredno revizijo na podlagi določb zakona o prevzemih?		
7	Ali opravlja naloge notranjega revidiranja najmanj ena oseba, ki je pridobila naziv revizor oziroma preizkušeni notranji revizor v skladu z zakonom, ki ureja revidiranje?		
8	Ali osebe, ki opravljajo naloge notranje revizije v banki, opravljajo tudi druge naloge?		
9	Ali so osebe, ki opravljajo naloge notranje revizije v banki, člani uprave banke?		
10	Ali uprava banke v soglasju z nadzornim svetom sprejema letni program dela notranje revizije?		
11	Ali uprava banke sprejme podrobnejši načrt dela notranje revizije?		
12	Ali izdelava notranja revizija najmanj za vsako trimesečje poročilo o notranjem revidiranju, ki obsega:		
	a) Opis vsebine opravljenih pregledov poslovanja,		
	b) primernost in učinkovitost delovanja sistemov notranjih kontrol,		
	c) kršitve in nepravilnosti, ki jih je notranja revizija ugotovila pri posameznem pregledu poslovanja in predlog ukrepov za odpravo teh kršitev in nepravilnosti in		

	d) ugotovitve v zvezi z odpravo kršitev in nepravilnosti, ki jih je ugotovila notranja revizija?		
13	Ali notranja revizija izdela letno poročilo o notranjem revidiranju, ki obsega:		
	a) poročilo o uresničitvi letnega programa dela ter		
	b) povzetek pomembnejših ugotovitev opravljenih pregledov poslovanja?		
14	Ali notranja revizija predloži upravi in nadzornemu svetu trimesečno in letno poročilo?		
15	Ali uprava banke uvrsti na dnevni red skupščine letno poročilo o notranjem revidiranju z mnenjem nadzornega sveta?		
16	Ali je notranja revizija nemudoma obvestila upravo banke, če je pri pregledu poslovanja ugotovila, da je banka kršila pravila o obvladovanju tveganj ter ji je zaradi tega grozila nelikvidnost ali nesolventnost, ali da je bila ogrožena varnost poslovanja in bi lahko nastopila možnost aktiviranja jamstva za zajamčene vloge?		
17	Ali je notranja revizija nemudoma obvestila nadzorni svet, če je pri pregledu poslovanja ugotovila, da je uprava banke kršila pravila o obvladovanju tveganj?		
18	Ali poslovodstvo banke takoj reagira na težave, ki nastajajo v sistemu notranjih kontrol?		
19	Ali ima banka glede na svojo velikost in obseg tveganja pri opravljanju bilančnih in zunajbilančnih dejavnosti dovolj učinkovit sistem notranjih kontrol?		
20	Ali notranja revizija spremlja uresničevanje sprejetih politik banke?		

Vir: Sklep Banke Slovenije o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).

PRILOGA 3

Vprašalnik o obvladovanju likvidnostnega tveganja

		DA	NE
1	Ali ima banka sprejeto politiko upravljanja z likvidnostnim tveganjem?		
2	Ali ima banka izdelane ustrezne notranje postopke za ugotavljanje in merjenje likvidnostnega tveganja?		
3	Ali ima banka ustrezen načrt ukrepov za obvladovanje likvidnostnega tveganja in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov?		
4	Ali ima banka ustrezne notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje likvidnostnega tveganja?		
5	Ali je banka dnevno vse leto izračunavala količnike likvidnosti sredstev?		
6	Ali je banka dosegala ustrezne količnike likvidnosti sredstev?		
7	Ali banka ustrezno načrtuje in usklajuje pritoke in odtoke likvidnih sredstev v smislu preprečitve njihove neusklajenosti?		
8	Ali je imela banka visoko koncentracijo depozitov?		
9	Ali je bila razpršenost depozitov v revidiranem letu ustrezna?		
10	Ali je banka izpolnjevala obvezno rezervo?		
11	Ali je banka črpala likvidnostne kredite pri BS?		

Vir: Sklep Banke Slovenije o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).

PRILOGA 4

Vprašalnik o obvladovanju kreditnega tveganja

		DA	NE
1	Ali ima banka sprejeto politiko upravljanja s kreditnim tveganjem?		
2	Ali ima banka izdelane ustrezne notranje postopke za ugotavljanje in merjenje kreditnega tveganja?		
3	Ali ima banka ustrezen načrt ukrepov za obvladovanje kreditnega tveganja in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov?		
4	Ali ima banka ustrezne notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje kreditnega tveganja?		
5	Ali banka pred odobritvijo vsakega kredita oziroma pred sklenitvijo druge pogodbe, ki je temelj nastanka izpostavljenosti banke, oceni dolžnikovo sposobnost izpolnjevanja obveznosti do banke in kvaliteto zavarovanja terjatev?		
6	Ali banka presega največjo dopustno izpostavljenost do posamezne osebe?		
7	Ali banka presega največjo dopustno izpostavljenost do osebe, ki jo banka posredno ali neposredno obvladuje, oziroma do osebe, ki jo posredno ali neposredno obvladuje ista oseba kot banko?		
8	Ali ima banka veliko izpostavljenost do posamezne osebe?		
9	Ali nadzorni svet izdaja predhodna soglasja za velike izpostavljenosti?		
10	Ali vsota vseh velikih izpostavljenosti presega omejitvev 800% kapitala?		
11	Ali izkazuje banka izpostavljenost do oseb v posebnem razmerju z banko?		
12	Ali nadzorni svet izdaja soglasja za sklenitev pravnega posla, ki je temelj za nastanek izpostavljenosti banke do oseb v posebnem razmerju z banko?		
13	Ali izpostavljenost banke do posamezne osebe v posebnem razmerju z banko presega 10% kapitala banke?		
14	Ali vsota vseh izpostavljenosti banke do vseh oseb v posebnem razmerju z banko presega 100% kapitala banke?		
15	Ali je banka posredno ali neposredno kreditirala in dajala jamstva za nakup lastnih delnic ali delnic družb, v katerih kapitalu je banka udeležena z najmanj 20% deležem?		
16	Ali je banka posredno ali neposredno kreditirala in dajala jamstva za nakup podrejenih dolžniških instrumentov, katerih izdajatelj je sama oziroma družbe, v katerih je banka udeležena z najmanj 20% deležem in ki se glede na svoje lastnosti lahko upoštevajo pri izračunu kapitala in kapitalske ustreznosti banke oziroma družbe?		
17	Ali je imela banka oblikovane zadostne rezervacije za kreditna tveganja?		

18	Ali je imela banka oblikovane zadostne rezervacije za tveganja neizpolnitve nasprotne stranke povezana z državo izvora nasprotne stranke?		
19	Ali poteka odobravanje kreditov posamezni osebi v eni organizacijski enoti banke?		
20	Ali je zagotovljen celovit pregled nad kreditno funkcijo banke?		
21	Ali ima banka organizirano bonitetno službo, ki je ločena od kreditne funkcije?		
22	Ali obravnava banka problematične kredite v kakšni posebni skupini oziroma oddelku?		
23	Ali ima banka izdelana ustrezna pisna navodila o postopkih na področju kreditiranja?		
24	Ali so pristojnosti glede obsega odobrenih naložb urejene z ustreznimi pravilniki?		
25	Ali ima banka izdelane kvantitativne ter kvalitativne omejitve za posamezne sektorje, osebe, države, panoge, itd.?		
26	Ali banka vodi ustrezno politiko in postopke izterjave zapadlih terjatev?		
27	Ali banka vodi ustrezno politiko in postopke odpisovanja terjatev?		
28	Ali banka vodi ustrezno politiko in postopke izterjave odpisanih terjatev?		
29	Ali banka vodi ustrezno in popolno zunajbilančno evidenco o instrumentih, prejetih za zavarovanje terjatev in obveznosti?		
30	Ali ima banka v okviru rezervacij za kreditna tveganja oblikovane tudi rezervacije namenjene izključno zaščititi pred tveganjem kartičnega poslovanja?		

Vir: Sklep Banke Slovenije o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).

PRILOGA 5

Vprašalnik o obvladovanju kapitalskega tveganja

		DA	NE
1	Ali je kapital izračunan v skladu s predpisi Banke Slovenije?		
2	Ali je kapitalna ustreznost izračunana v skladu s predpisi Banke Slovenije?		
3	Ali je banka pravilno in redno poročala Banki Slovenije o kapitalu, kapitalskih zahtevah in kapitalski ustreznosti?		
4	Ali je banka vedno razpolagala z ustreznim kapitalom, glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev?		
5	Ali je bil v banki, zaradi narave, vrste in obsega poslov, ki jih opravlja, ter tveganj, ki jim je v zvezi s tem izpostavljena, z odločbo določen višji količnik minimalne kapitalne ustreznosti?		
6	Ali ima banka ustrezne postopke za učinkovito spremljanje kapitalskih zahtev in kapitalne pozicije banke, ki zagotavljajo izpolnjevanje sedanje in morebitne prihodnje zahteve po kapitalu?		
7	Ali ima banka izdelan načrt za ohranjanje ustreznega obsega kapitala?		
8	Ali vrednost naložb banke v zemljišča, zgradbe, poslovno opremo in vrednost naložb iz naslova udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij skupno presega višino kapitala banke?		
9	Ali vrednost naložb banke iz naslova udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij skupno presega 60% višine kapitala banke?		
10	Ali je preseganje pod zap. št. 8 in 9 nastalo zaradi naložb, ki jih je banka pridobila namesto izpolnitve denarne obveznosti pravne osebe v postopku finančnega prestrukturiranja te osebe in še niso potekla prva tri leta po pridobitvi?		
11	Ali vrednost naložb banke iz naslova udeležbe v kapitalu posamezne nefinančne organizacije presega 15% višine kapitala banke?		
12	Ali je preseganje pod zap. št. 11 nastalo zaradi naložb, ki jih je banka pridobila namesto izpolnitve denarne obveznosti pravne osebe v postopku finančnega prestrukturiranja te osebe in še niso potekla prva tri leta po pridobitvi?		
13	Ali je banka imetnik delnic oziroma poslovnih deležev druge banke oziroma druge finančne organizacije, na podlagi katerih je v kapitalu ali pri glasovanju udeležena z več kot 10%?		
14	Ali je ta druga banka oziroma druga finančna organizacija navedena pod zap. št. 12 udeležena v kapitalu banke ali pri glasovanju z več kot 10%?		
15	Ali je oseba, ki je pridobila dovoljenje za kvalificiran delež v banki, odtujila delnice tako, da se je zaradi tega njen delež zmanjšal pod mejo, za katero je pridobila dovoljenje Banke Slovenije?		

Vir: Sklep Banke Slovenije o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 24/02).

PRILOGA 6

Pregled možnih zmanjšanj pri izračunu izpostavljenosti do posamezne osebe na podlagi Sklepa o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic

Navedene omejitve izpostavljenosti ne veljajo do:	Možno zmanjšanje (banka lahko od izračunane kreditne izpostavljenosti odšteje)	Izpostavljenost banke do banke
☐ Republike Slovenije ☐ Banke Slovenije ☐ Evropskih skupnosti ☐ Vlad in centralnih bank držav EEA in nekaterih z njimi primerljivih držav OECD ☐ Slovenska izvozna družba ☐ Za terjatve, za katere izrecno in brezpogojno jamčijo navedene institucije	☐ Znesek aktivnih in drugih postavk, ki je zavarovan z denarno vlogo pri banki ☐ Znesek aktive ali drugih postavk, zavarovane z zastavo potrdil o vlogi ☐ Znesek aktive, zavarovan z zastavo vrednostnih papirjev prvovrstnih izdajateljev: - Republike Slovenije - Banke Slovenije - Evropskih skupnosti - Vlad in centralnih bank držav EEA in nekaterih z njimi primerljivih držav OECD	Pri izračunu izpostavljenosti banke do: - banke ali hranilnice z dovoljenjem Banke Slovenije ali - prvovrstne banke države članice ali - prvovrstne tuje banke se znesek izpostavljenosti pomnoži : z utežjo 0% za izpostavljenost z rokom zapadlosti do 30 dni; z utežjo 20% za ostalo izpostavljenost, razen za naložbe v kapital in druge naložbe z lastnostjo kapitala Pri izračunu izpostavljenosti do drugih bank se uporabi enotna utež 20% samo za kratkoročne terjatve do teh bank.
Fizičnih oseb v posebnem razmerju do banke do zneska 5 mio SIT	Jamstvo s strani tretje osebe. Banka lahko zmanjša celotno ali del izpostavljenosti do posamezne osebe, kadar za njeno izpolnitev obveznosti jamči tretja oseba ali pa je terjatev zavarovana z zastavo vrednostnih papirjev, katerih izdajatelji so tretje osebe.	

Vir: Lastni prikaz možnih zmanjšanj pri izračunu izpostavljenosti povzet, po sklepu Banke Slovenije o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02, 22/03, 65/03).

PRILOGA 7

Vprašalnik preveritve delovanja notranjih kontrol

	VPRAŠALNIK	DA	NE	OPOMBE
I.	VODSTVENE KONTROLE			
1.	Ali vodja naložbenega oddelka primerja salde danih posojil in obresti z neodvisno pridobljenimi informacijami (npr. predračunom, kazalniki prejšnjih dosežkov, obsegom danih posojil)?			
2.	Ali vodja naložbenega oddelka primerja novi obseg danih posojil z neodvisno zbranimi informacijami?			
3.	Ali vodja naložbenega oddelka sam neodvisno preveri informacije o nenavadnih ali pomembnih postavkah, »poteptanih kontrolah« in podobnem?			
4.	Ali vodja naložbenega oddelka sam občasno pregleda kreditno dokumentacijo (splošni in posebni del kreditne mape)?			
	Ali vodja naložbenega oddelka občasno preveri vrednost in ustreznost poroštvenih predmetov pri dajanju posojil?			
5.	Ali vodja naložbenega oddelka spremlja kreditno tveganje?			
	Ali vodja naložbenega oddelka pregleda ustreznost rezervacij za dvomljiva dana posojila in spremlja njihove odpise?			
II.	ODOBRVANJE			
1.	Ali obstajajo v banki delovna navodila za delovne postopke odobravanja in spremljanja naložb, ali so le-ta ažurna in ali so delavci z njimi seznanjeni?			
2.	Ali obstajajo hierarhična pisna pooblastila za odobravanje naložb (zastopanje, odločanje, podpisovanje), do vseh nivojev, vključno s skrbniki komitentov?			
3.	Ali se nadzira spoštovanje delegiranih pooblastil pri odobravanju naložb skladno s predpisano hierarhijo?			
4.	Ali so v navodilih za odobravanje predpisane informacije, ki jih mora skrbnik komitenta pridobiti pred odobritvijo naložbe?			
5.	Ali so zahteve banke, ki jih mora komitent izpolniti, dane v standardizirani obliki?			
6.	Ali zahtevki komitenta za naložbo vsebuje vse potrebne/zahtevane informacije (o komitentu, vrsti in namenu naložbe...)?			
7.	Ali je procesu odobravanja naložbe zagotovljeno, da je podatek o bonitetni razvrstitvi komitenta in zgornji meji			

	zadolženosti pravilen – ažuren?			
8.	Ali se v procesu odobravanja naložb pridobivajo dodatne informacije v banki in izven nje glede preverjanja resničnosti podatkov, navedenih v zahtevku komitenta? So vse preverjene informacije dokumentirane?			
9.	Ali so bile s komitentom analizirane in zapisane možnosti odplačevanja po predloženem načrtu ter pojasnene vse zahteve po podatkih, ki jih banka od komitenta pričakuje v času trajanja naložbe?			
10.	Ali je pogodba standardna/nestandardna in ali vsebuje vsa potrebna določila? Je pogodba pregledana in parafirana s strani pravnika oziroma ali obstaja obrazec, ki je standarden?			
11.	Ali skrbnik komitenta spremlja naložbo v času odplačevanja?			
12.	Ali kreditna mapa komitenta – splošni del vsebuje vse z zakonsko določenimi navodili zahtevane podatke in ali je arhivirana na varnem mestu (v ognjevarni omari), ki ni dostopno nepooblaščenim osebam?			
13.	Ali so predlogi in sklepi o odobritvi naložbe, pogodbe oz. garancije ter nalogi za črpanje izdelani avtomatsko iz baze po vnosu podatkov? Ali je zagotovljena kontrola njihove skladnosti in pravilnosti?			
14.	Ali so pri vnosu podatkov v sistem spremljanja naložbe zagotovljene logične kontrole?			
15.	Ali so spremembe pogojev pri že odobreni naložbi dokumentirane in izpeljane na enak način kot nova naložba?			
16.	Ali obstaja register novo odobrenih naložb, je le-ta ažuren in/ali vsebuje osnovne podatke o komitentu in naložbi?			
17.	Ali je v primeru dolgoročne naložbe predložen investicijski program z vsemi potrebnimi elementi in prilogami?			
18.	Ali je preverjena realnost predračunske vrednosti investicije in viri financiranja?			
19.	Ali so za preverbo tržne analize pridobljeni potrebni podatki (predpogodbe, analize razvoja panoge in drugo)?			
20.	Ali obstaja računalniški program za preverbo analize občutljivosti projekta in dinamičnih kazalcev?			
21.	Ali obstaja mnenje o ekonomski upravičenosti naložbe?			
22.	Ali se spremlja učinke investicije, predvidene z investicijskim programom?			
23.	Ali je bila pred odobritvijo storitvene garancije pridobljena ustrezna dokumentacija, iz katere je razviden tudi tekst in veljavnost garancije?			
24.	Ali obstoja register zavarovanj, je le-ta ažuren in pravilen?			
25.	Ali obstaja cenitev premoženja za zavarovanje naložb v skladu s predpisi?			
26.	Ali je zagotovljena ločitev funkcije odobravanja (obravnava dokumentacije) od kontrole ter poročanja o			

	odobreni naložbi?			
27.	Ali je zagotovljena primopredaja dokumentacije med procesi odobritve, črpanja in spremljave naložbe?			
28.	Ali je poročanje o odobrenih naložbah za potrebe upravljanjega nadzora pravočasno in pravilno?			
39.	Ali se reklamacije komitentov evidentirajo (spremljajo) pri skrbniku komitenta?			
30.	Ali se raziskujejo vzroki za reklamacije in ustrezni ukrepi?			

III.	KORIŠČENJE			
1.	Ali so črpanja usklajena z denarnimi tokovi banke (pravočasno najavljena in odobrena)?			
2.	Ali so pred črpanjem pridobljeni vsi zahtevani dokumenti (sklep o odobritvi, podpisane pogodbe, dokazila o zavarovanju in druga nakazila)?			
3.	Ali je preverjen namen naložbe?			
4.	Ali je zagotovljen nadzor nad dokumentacijo, ki je osnova za črpanje investicijskega kredita (namenska poraba)?			
5.	Ali obstaja kontrola izdane garancije s pogodbo o izdaji garancije?			
6.	Ali se preverja, če je komitent pred izdajo garancije poravnal banki vse stroške v zvezi z odobritvijo garancije?			
7.	Ali se preverja, če je komitent pred črpanjem poravnal banki vse stroške v zvezi z odobritvijo naložbe, in ali je bil za te stroške izstavljen obračun?			
8.	Ali je realizacija črpanja naložbe ločena od funkcije odobravanja?			
9.	Ali je zagotovljeno evidentiranje odobrenih in še ne črpanih naložb?			

III.	SPREMLJAVA			
1.	Ali obstajajo uporabniška navodila za delo z aplikacijami v spremljavi?			
2.	Ali je določen uporabniški skrbnik tehnoloških navodil?			
3.	Ali je zagotovljena kontrola knjigovodskega evidentiranja naložb ob odobritvi in črpanju?			
4.	Ali je knjigovodska spremljava računalniško podprta?			
5.	Ali sistem podpore spremljave zagotavlja potrebne protokole in kontrole vnosa ter spremljanje podatkov?			
6.	Ali so kreditne mape – posebni del urejene (vsebujejo zahtevano dokumentacijo) v skladu z internimi navodili oziroma predpisi BS?			
7.	Ali so kreditne mape varno shranjene, pod ključem?			

8.	Ali obstajajo potrebna upravljalna in knjigovodska poročila iz spremljave naložb?			
9.	Ali je zagotovljena dnevna ažurnost evidentiranja in usklajevanja prometa na vseh kontih, z glavno knjigo?			
10.	Ali sta funkcija vnašanja podatkov v analitične evidence in glavno knjigo ter funkcija usklajevanja podatkov ločeni?			
11.	Ali so izdane garancije knjižene kot potencialne obveznosti?			
12.	Ali je zagotovljeno tekoče spremljanje stanja garancij (v primeru plačilnih garancij, ali se te ustrezno znižujejo v skladu z odplačili kredita)?			
13.	Ali je obračun provizije izdelan računalniško?			
14.	Ali je zagotovljena kontrola, da se provizija obračunava od dejanskega zneska garancije?			
15.	Ali je zagotovljeno avtomatsko evidentiranje stroškov provizije v pomožno in glavno knjigo in ali je vzpostavljeno knjiženje razmejitev provizij?			
16.	Ali je zagotovljena kontrola knjiženja vnovčenih garancij?			
17.	Ali so instrumenti zavarovanja naložb oz. dokazila o zavarovanjih hranjena ločeno od ostale kreditne dokumentacije – kot vrednostne listine v trezorju/blagajni?			
18.	Ali se preverja vrednotenje zavarovanj glede na njihovo tržno vrednost in ali za to obstajajo navodila?			
19.	Ali se zagotavlja pravilno in pravočasno poročanje o zavarovanjih in spremembah zavarovanj, ki vplivajo na kvaliteto terjatev oziroma kvaliteto portfelja? Ali je poročanje kontrolirano s strani skrbnikov komitentov?			
20.	Ali je zagotovljena analitična evidenca posameznih zavarovanj?			
21.	Ali je zagotovljeno, da so zastavljeni depoziti blokirani (instrumenti zavarovanja), da ne more priti do izplačila pred poplačilom naložbe?			
22.	Ali se kreditne mape za odplačane naložbe pregledajo in ustrezno arhivirajo?			
23.	Ali se pri odplačani naložbi poskrbi za ustrezno likvidacijo (vrnitev) instrumentov zavarovanja – ali je predpisan postopek v zvezi s tem?			
24.	Ali komitent podpiše vrnitev instrumenta zavarovanja?			
25.	Ali je zagotovljeno, da je instrument zavarovanja vrnjen komitentu le z odobritvijo skrbnika in komitenta?			
26.	Ali je zagotovljena kontrola obračunov obresti, nadomestil in drugih stroškov ter načrtov odplačil, pred izročitvijo komitentom?			
27.	Ali se stanja terjatev usklajujejo s komitenti?			
28.	Ali je vzpostavljeno knjiženje razmejitev obresti in izključenih prihodkov?			

IV.	IZTERJAVA			
1.	Ali obstajajo pisna navodila za izterjavo zapadlih, neplačanih terjatev?			
2.	Ali so bila navodila usklajena s Pravno pisarno?			
3.	Ali se v računalniški obdelavi izdeluje lista zapadlih, neplačanih terjatev dnevno ali vsaj tedensko?			
4.	Ali se zapadle neplačane terjatve izterjujejo redno in v skladu z navodili?			
5.	Ali so zapadle neplačane terjatve iz naslova glavnice, obresti in revalorizacije knjižene v skladu z navodili?			
6.	Ali se o zapadlih neplačanih terjatvah redno poroča nadrejenim vodstvom in ustreznim službam (pregled liste, posebno poročilo)?			
7.	Ali odgovorno vodstvo ukrepa v zvezi z neplačanimi terjatvami?			
8.	Ali se zapadle neplačane terjatve pravočasno uvrščajo na "črna lista" ter pravočasno brišejo iz nje?			
9.	Ali se "črna lista" pravočasno dostavlja vsem zainteresiranim in odgovornim, tudi skrbnikom komitentov?			
10.	Ali se ugotavljajo morebitni notranji vzroki za obstoj zapadlih neplačanih terjatev in ali se vzroki, ki rezultirajo iz nepravilnih postopkov pri odobritvi/spremljavi, odpravljajo?			
11.	Ali obstajajo posebna navodila za obračun zamudnih obresti?			
12.	Ali obstajajo podrobna navodila glede izterjave v zvezi z zalaganjem po vnočenih garancijah?			
13.	V primeru predaje slabe naložbe v izterjavo pogodbenemu zunanjemu odvetniku. Ali bank pridobiva periodična poročila o opravljeni izterjavi?			